શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણીત

તત્વજ્ઞાન

માધી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર —

શ્રી મનાતન જૈન

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ

અગામ.

આવૃત્તિ આઠમી—પ્રત ૨ ૦૦

સંવત્ ૧૯૮૯ સને ૧’૩૩

Published by Chunilal Dharmachand
Shri Sanatan Jain
Shrimad Rajchandra Ashram
Agas

Printed by Ramchandra Yesu Shedge at
the Nirnaya Sagar Press 26—28
Kolbhat Lane Bombay

ૐ

અહો સત્પુરૂષના વચનામૃત,
મુદ્રા અને સત્સમાગમ.

સુષુપ્ત ચેતનને જાગ્રત કરનાર, પડતી વૃત્તિને સ્થિર રાખનાર, દર્શનમાત્રથી પણ નિર્દોષ અપૂર્વ સ્વભાવને પ્રેરક, સ્વરૂપ પ્રતીતિ, અપ્રમત્તસંયમ, અને પૂર્ણ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સ્વભાવના કારણ ભૂત—છેવટે અયોગી સ્વભાવ પ્રગટ કરી અનંત અવ્યાબાધ સ્વરૂપમાં સ્થિતિ કરાવનાર.

ત્રિકાળ જયવંત વર્તો.
ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

અનુક્રમણિકા

નબર વિષય (પદ્યવિભાગ)	પૃષ્ઠ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રણીત.

તત્વજ્ઞાન

માંથી

(૧)

પુષ્પમાળા

ૐસત્

૧ રાત્રિ વ્યતિક્રમી ગઈ પ્રભાત થયો; નિદ્રાથી મુક્ત થયા ભાવનિદ્રા ટાળવાનો પ્રયત્ન કરજો

૨ વ્યતીત રાત્રિ અને ગઈ જીંદગી પર દૃષ્ટિ ફેરવી જાઓ

૩ સફળ થયેલા વખતને માટે આનંદ માનો, અને આજનો દિવસ પણ સફળ કરો નિષ્ફળ થયેલા દિવસને માટે પશ્ચાત્તાપ કરી નિષ્ફળતા વિસ્મૃત કરો

૪ ક્ષણ ક્ષણ જતા અનતકાળ વ્યતીત થયો છતાં સિદ્ધિ થઈ નહીં

५ સફળજન્ય એકે બનાવ તારાથી જો ન બન્યો હોય તો ફરી ફરીને શરમા

૬ અઘટિત કૃત્યો થયા હોય તો શરમાઇને મન વચન કાયાના યોગથી તે ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લે

૭ જો તું સ્વતંત્ર હોય તો સંસાર-સમાગમે તારા આજના દિવસના નીચે પ્રમાણે ભાગ પાડ

१ પ્રહર-ભક્તિકર્ત્તવ્ય
१ પ્રહર-ધર્મકર્ત્તવ્ય
१ પ્રહર-આહારપ્રયોજન
१ પ્રહર-વિદ્યાપ્રયોજન
२ પ્રહર-નિદ્રા
२ પ્રહર-સંસારપ્રયોજન.

८

૮ જો તું ત્યાગી હોય તો ત્વચા વગરની વનિતાનું સ્વરૂપ વિચારીને સંસાર ભણી દૃષ્ટિ કરજે

૯ જો તને ધર્મનું અસ્તિત્વ અનુકૂળ ન આવતું હોય તો નીચે કહું છું તે વિચારી જજે તું જે સ્થિતિ ભોગવે છે તે શા પ્રમાણેથી? આવતી કાલની વાત શા માટે જાણી શકતો નથી? તું જે ઇચ્છે છે

, તે શા માટે મળતું નથી ? ચિનવિચિત્રતાનું પ્રયોજન શું છે ?

૧૦ જો તને અસ્તિત્વ પ્રમાણભૂત લાગતું હોય અને તેના મૂળતત્ત્વની આશંકા હોય તો નીચે કહું છું

૧૧ સર્વ પ્રાણીમાં સમદૃષ્ટિ,-

૧૨ કિંવા કોઈ પ્રાણીને જીવિતવ્ય રહિત કરવાં - નહી, ગજા ઉપરાંત તેનાથી કામ લેવું નહીં

૧૩ કિંવા સત્પુરૂષો જે રસ્તે ચાલ્યા તે

૧૪ મૂળતત્વમા ક્યાંય ભેદ નથી માત્ર દૃષ્ટિમા ભેદ છે એમ ગણી આશય સમજી પવિત્ર ધર્મમા પ્રવર્તન કરજે

૧૫ તું- ગમે તે ધર્મ માનતો હોય તેનો મને પક્ષપાત નથી, માત્ર કહેવાનુ તાત્પર્ય કે જે રાહથી સસારમળ નાશ થાય તે ભક્તિ, તે ધર્મ અને તે સદાચારને તું સેવજે

૧૬ ગમે તેટલો પરતત્ર હો તોપણ મનથી પવિત્ર તાને વિસ્મરણ કર્યા વગર આજનો દિવસ રમણીય કરજે

૧૭ આજે જો તું દુષ્કૃતમા દોરાતો હો તો મરણને
સ્મર

૧૮ તારા દુખ સુખના બનાવોની નોંધ આજે
કોઈને દુખ આપવા તત્પર થાય તો સભારી જા

૧૯ રાજા હો કે રક હો-ગમે તે હો, પરતુ આ
વિચાર વિચારી સદાચાર ભણી આવજે કે માત્ર
આ કાયાના પુદ્ગળ થોડા વખતને માટે
સાડાત્રણ હાથ ભૂમિ માગનાર છે

૨૦ તું રાજા હો તો ફીકર નહી, પણ પ્રમાદ ન
કર, કારણ નીચમા નીચ અધમમાં અધમ,
વ્યભિચારનો, ગર્ભપાતનો નિર્વંશનો ચડાલનો,
કસાઇનો અને વેશ્યાનો એવો કણ તુ ખાય
છે તો પછી ?

૨૧ પ્રજાના દુખ અ યાય કર એને તપાસી જઈ
આજે ઓછા કર તું પણ હે રાજા ! કાળને
ઘેર આવેલો પરોણો છે

૨૨ વકીલ હોતો એથી અર્ધા વિચારને મનન
કરી જજે

૨૩ શ્રીમત હો તો પૈસાના ઉપયોગને વિચારજે. રળવાનું કારણુ આજે શોધીને કહેજે

૨૪ ધાયાદિકમા વ્યાપારથી થતી અસખ્ય હિંસા સભારી ન્યાયસપન્ન વ્યાપારમાં આજે તારૂં ચિત્ત ખેંચ

૨૫ જો તું કસાઈ હોય તો તારા જીવના સુખનો વિચાર કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર.

૨૬ જો તું સમજણો બાલક હોય તો વિદ્યા ભણી અને આજ્ઞા ભણી દૃષ્ટિ કર

૨૭ જો તું યુવાન હોય તો ઉદ્યમ અને બ્રહ્મચર્ય ભણી દૃષ્ટિ કર

૨૮ જો તુ વૃદ્ધ હોય તો મોત ભણી દૃષ્ટિ કરી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર

૨૯ જો તું સ્ત્રી હોય તો તારા પતિ પ્રત્યેની ધર્મ કરણીને સભાર—દોષ થયા હોય તેની ક્ષમા યાચ અને કુટુબ ભણી દૃષ્ટિ કર

૩૦ જો તું કવિ હોય તો અસભવિત પ્રશસાને સભારી જઈ આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૩૧ જો તું કૃપણ હોય તો,—

૩૨ જો તું અમલમસ્ત હોય તો નેપોલિયન બોનાપાર્ટને બને સ્થિતિથી સ્મરણ કર

૩૩ ગઈ કાલે કોઈ કૃત્ય અપૂર્ણ રહ્યુ હોય તો પૂર્ણ કરવાનો સુવિચાર કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૩૪ આજે કોઈ કૃત્યનો આરભ કરવા ધારતો હો તો વિવેકથી સમય, શક્તિ અને પરિણામને વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૩૫ પગ મૂકતા પાપ છે, જોતા ઝેર છે, અને માથે મરણ રહ્યુ છે એ વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

૩૬ અઘોર કર્મ કરવામા આજે તારે પડવુ હોય તો રાજપુત્ર હો તો પણ ભિક્ષાચારી માન્ય કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૩૭ ભાગ્યશાળી હો તો તેના આનદમા બીજાને ભાગ્યશાળી કરજે પરતુ દુર્ભાગ્યશાળી હો તો

અ યનુ શુરૂ કરતા રોકાઈ આજના દિવસમાં પ્રવેશ કરજે

૩૮ ધર્માચાર્ય હો તો તારા અનાચાર ભણી કટાક્ષ દૃષ્ટિ કરી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૩૯ અનુચર હો તો પ્રિયમા પ્રિય એવા શરીરના નિભાવનાર તારા અધિરાજની નિમકહલાલી ઇચ્છી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કરજે

૪૦ દુરાચારી હો તો તારી આરોગ્યતા, ભય, પર તત્રતા સ્થિતિ અને સુખ એને વિચારી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૧ દુ ખી હો તો આગ્નિકા (આજની) જેટલી આશા રાખી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૨ ધર્મકરણીનો અવશ્ય વખત મેળવી આજની વ્યવહાર સિદ્ધિમા તું પ્રવેશ કરજે

૪૩ કદાપિ પ્રથમ પ્રવેશે અનુકૂળતા ન હોય તો પણ રોજ જતા દિવસનુ સ્વરૂપ વિચારી આજે ગમે ત્યારે પણ તે પવિત્ર વસ્તુનુ મનન કરજે

૪૪ આહાર, વિહાર, નિહાર એ સંબંધીની તારી પ્રક્રિયા તપાસી આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

૪૫ તું કારીગર હો તો આળસ અને શક્તિના ગેરઉપયોગનો વિચાર કરી જઈ આજના દિવસમાં પ્રવેશ કરજે

૪૬ તું ગમે તે ધધાર્થી હો, પરતુ આજીવિકાર્થે અન્યાય સપન્ન દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરીશ નહીં

૪૭ એ સ્મૃતિ ગ્રહણ કર્યા પછી શૌચ ક્રિયા યુક્ત થઈ ભગવદ્ભક્તિમાં લીન થઈ ક્ષમાપના યાચ

૪૮ સસાર પ્રયોજનમા જો તું તારા હિતને અર્થે અમુક સમુદાયનુ અહિત કરી નાખતો હો તો અટકજે

૪૯ જુલમીને કામીને અનાડીને ઉત્તેજન આપતો હો તો અટકજે

૫૦ ઓછામા ઓછો પણ અર્ધ પ્રહર ધર્મ કર્તવ્ય અને વિદ્યાસપત્તિમા ગાળ઼ કરજે

૫૧ જીંદગી ટુકી છે અને જજાળ લાબી છે, માટે જજાળ ટુકી કર તો સુખરૂપે જીંદગી લાબી લાગશે

પર સ્ત્રી, પુત્ર, કુટુબ, લક્ષ્મી ઇત્યાદિ બધાં સુખ તારે ઘેર હોય તો પણ એ સુખમાં ગૌણતાએ દુ ખ રહ્યું છે એમ ગણી આજના દિવસમા પ્રવેશ કર

પ૩ પવિત્રતાનુ મૂળ સદાચાર છે

પ૪ મન દોરંગી થઈ જતું જાળવવાને,—

પપ વચન શાત, મધુર, કોમળ, સત્ય અને શૌચ બોલવાની સામા ય પ્રતિજ્ઞા લઈ આજના દિવસમા પ્રવેશ કરજે

પ૬ કાયા મળમૂત્રનું અસ્તિત્વ છે તે માટે 'હુ આ શુ અયોગ્ય પ્રયોજન કરી આનદ માનું છુ?' એમ આજે વિચારજે

પ૭ તારે હાથે કોઇની આજીવિકા આજે તૂટવાની હોય તો,—

પ૮ આહારક્રિયામાં હવે તું પ્રવેશ કર્યો મિતાહારી અકબર સર્વોત્તમ બાદશાહ ગણાયો.

પ૯ જો આ જે દિવસે તને સુવાનુ મન થાય તો તે

વખતે ઈશ્વરભક્તિપરાયણ કે સત્‌શાસ્ત્રનો લાભ લઈ લેજે—

૬૦ હું સમજુ છુ કે એમ થવુ દુઘટ છે તો પણ અભ્યાસ સવનો ઉપાય છે

૬૧ ચાલ્યુ આવતું વૈર આજે નિર્મૂળ કરાય તો ઉત્તમ, નહીં તો તેની સાવચેતી રાખજે

૬૨ તેમ નવુ વૈર વધારીશ નહીં કારણ વૈર કરી કેટલા કાળનુ સુખ ભોગવવુ છે? એ વિચાર તત્વજ્ઞાનીઓ કરે છે

૬૩ મહારભી–હિંસાયુક્ત–વ્યાપારમા આજે પડવુ પડતું હોય તો અટકજે

૬૪ બહોળી લક્ષ્મી મળતા છતા આજે અન્યાયથી કોઇનો જીવ જતો હોય તો અટકજે

૬૫ વખત અમૂલ્ય છે–એ વાત વિચારી આજના દિવસની ૨૧૬૦૦૦ વિપળનો ઉપયોગ કરજે

૬૬ વાસ્તવિક સુખ માત્ર વિરાગમા છે માટે જંજાળ મોહિનીથી આજે અભ્યંતર મોહિની વધારીશ નહીં

६७ નવરાશનો દિવસ હોય તો આગળ કહેલી સ્વતન્ત્રતા પ્રમાણે ચાલજે

६८ કોઇ પ્રકારની નિ પાપી ગમ્મત કિંવા અન્ય કઇ
/ નિષ્પાપી સાધન આજ ની આનદનીયતાને માટે શોધજે

६९ સુયોજક કૃત્ય કરવામા દોરાતુ હોય તો વિલબ કરવાનો આજનો દિવસ નથી કારણ આજ જેવો મગળદાયક દિવસ બીજો નથી

७० અધિકારી હો તો પણ પ્રજાહિત ભૂલીશ નહીં, કારણ જેનુ (રાજાનુ) તું લુણ ખાય છે તે પણ પ્રજાના માનીતા નોકર છે

७१ વ્યવહારિક પ્રયોજનમા પણ ઉપયોગપૂર્વક વિવેકી રહેવાની સત્પ્રતિજ્ઞા માની આજના દિવસમાં વર્ત્તજે

७२ સાયકાળ થયા પછી વિશેષ શાન્તિ લેજે

७३ આજના દિવસમા આટલી વસ્તુને બાધ ન આવે તોજ વાસ્તવિક વિચક્ષણતા ગણાય

१ આરોગ્યતા   २ મહત્તા
३ પવિત્રતા   ४ ફરજ

૭૪ જે આજે તારાથી કોઇ મહાન કામ થતું હોય તો તારા સર્વ સુખનો ભોગ પણ આપી દેજે

૭૫ કરજ એ નીચ રજ (ક+રજ) છે કરજ એ યમના હાથથી નીપજેલી વસ્તુ છે (ક+રજ) કર એ રાક્ષસી રાજાનો જુલમી કર ઉઘરાવનાર છે એ હોય તો આજે ઉતારજે, અને નવું કરતાં અટકજે

૭૬ દિવસ સબંધી કૃત્યનો ગણિત ભાગ હવે જોઇ જા

૭૭ સવારે સ્મૃતિ આપી છે છતાં કઇ અયોગ્ય થયુ હોય તો પશ્ચાતાપ કર અને શિક્ષા લે

૭૮ કંઈ પરોપકાર, દાન, લાભ કે અન્યનું હિત કરીને આવ્યો હો તો આન માની નિરભિમાની રહે

૭૯ જાણતા અજાણતા પણ વિપરીત થયુ હોય તો હવે તે માટે અટકજે

૮૦ વ્યવહારનો નિયમ રાખજે અને નવરાશે સસારની નિવૃત્તિ શોધજે

૮૧ આજ જેવો ઉત્તમ દિવસ ભોગવ્યો, તેવી તારી જીંદગી ભોગવવાને માટે તું આનદિત થા તો જ આ૦

૮૨ આજ જે પળે તું મારી કથા મનન કરે છે, તેજ તારૂં આયુષ્ય સમજી સદ્વૃત્તિમા દોરાજે

૮૩ સત્પુરૂષ વિદુરના કહ્યા પ્રમાણે આજે એવુ કૃત્ય કરજે કે રાત્રે સુખે સુવાય

૮૪ આજનો દિવસ સોનેરી છે, પવિત્ર છે-કૃતકૃત્ય થવા રૂપ છે, એમ સત્પુરૂષોએ કહ્યુ છે માટે માન્ય કર

૮૫ જેમ બને તેમ આજના દિવસ સબંધી, સ્વપત્ની સબધી પણ વિષયાસક્ત ઓછો રહેજે

૮૬ આત્મિક અને શારીરિક શક્તિની દિવ્યતાનુ તે મૂળ છે, એ જ્ઞાનીઓનુ અનુભવ સિદ્ધ વચન છે

૮૭ તમાકુ સુઘવા જેવુ નાનુ વ્યસન પણ હોય તો આજે ત્રુંણું કર –(૦) નવિન વ્યસન કરતા અટક

૮૮ દેશ, કાલ મિત્ર એ સઘળાંનો વિચાર સર્વે મનુષ્યોએ આ પ્રભાતમાં સ્વશક્તિસમાન કરવો ઉચિત છે

૮૯ આજે કેટલા સત્પુરૂષોનો સમાગમ થયો, આજે વાસ્તવિક આનંદ સ્વરૂપ શું થયું ? એ ચિંતવન વિરલા પુરૂષો કરે છે

૯૦ આજે તું ગમે તેવા ભયંકર પણ ઉત્તમ કૃત્યમાં તત્પર હો તો નાહિંમ્મત થઈશ નહીં

૯૧ શુદ્ધ સચ્ચિદાનંદ કરૂણામય પરમેશ્વરની ભક્તિ એ આજના તારા સત્કૃત્યનું જીવન છે

૯૨ તારૂં, તારા કુટુંબનું મિત્રનું પુત્રનું પત્નિનું, માતાપિતાનું ગુરૂનું, વિદ્વાનનું સત્પુરૂષનું યથા શક્તિ હિત, સ માન વિનય, લાભનું કર્તવ્ય થયું હોય તો આજના દિવસની તે સુગંધ છે'

૯૩ જેને ઘેર આ દીવસ કલેશ વગરનો સ્વચ્છતાથી શૌચતાથી સંપથી સંતોષથી સૌમ્યતાથી સ્નેહથી, સભ્યતાથી સુખથી જશે તેને ઘેર પવિત્રતાનો વાસ છે

૯૪ કુશલ અને કહ્યાગરા પુત્રો, આજ્ઞાવલબની ધર્મયુક્ત અનુચરો, સદ્ગુણી સુન્દરી સપીલુ કુટુબ સત્પુરુષ જેવા પોતાની દશા જે પુરૂ પની હશે તેનો આજનો દિવસ આપણે સઘ ળાને વન્દનીય છે

૯૫ જે સર્વ લક્ષણસયુમ્ન થવા જે પુરૂષ વિચક્ષણ તાથી પ્રયત્ન કરે છે તેનો દિવસ આપણને માનનીય છે

૯૬ જેથી અતિભાવવાળુ વતન ન્યા મચી રહ્યુ છે તે ઘર આપણી કટાક્ષ દૃષ્ટિની રેખા છે

૯૭ ભલે તારી આજીવિકા જેટલુ તું પ્રાપ્ત કરતો હો પરતુ નિરૂપાધિમય હોય તો ઉપાધિમય પેલુ રાજસુખ ઇચ્છી તારો આજનો દિવસ અપવિત્ર કરીશ નહિ

૯૮ કોઇએ તને કડવુ કથન કહ્યુ હોય તે વખતમા સહનશીલતા-નિરૂપયોગી પણ

૯૯ દિવસની ભૂલને માટે રાત્રે હસજે, પરતુ તેવુ ટસવુ ફરીથી ન થાય તે લક્ષમાં રાખજે

૧૦૦ આજે કઇ બુદ્ધિપ્રભવ વધાર્યો હોય, આત્મિક શક્તિ ઉજવાળી હોય, પવિત્ર કૃત્યની વૃદ્ધિ કરી હોય તો તે,—

૧૦૧ અયોગ્ય રીતે આજે તારી કોઇ શક્તિનો ઉપયોગ કરીશ નહીં -મર્યાદલોપનથી કરવો પડે તો પાપભીરૂ રહેજે

૧૦૨ સરળતા એ ધર્મનુ બીજસ્વરૂપ છે પ્રજ્ઞાએ કરી સરળતા સેવાઈ હોય તો આજનો દિવસ સર્વોત્તમ છે

૧૦૩ ભાઈ રાજપતિ હો કે દીનજનપતિ હો, પરતુ મને તેની કઇ દરકાર નથી મર્યાદાથી વર્તતી મને તો શુ પણ પવિત્ર જ્ઞાની ઓએ પ્રશસી છે

૧૦૪ સદ્‌ગુણથી કરીને જો તમારા ઉપર જગતનો નશસ્ત મોહ હશે તો હે ભાઈ! તમને હુ વદન કરૂ છુ

૧૦૫ બહુમાન નમ્રભાવ વિશુદ્ધ અત કરણથી પરમાત્માના ગુણ સબધી ચિંતવન–શ્રવણ,

મનન, કીર્તન, પૂજા-અર્ચા એ જ્ઞાની પુરૂષોએ વખાણ્યા છે, માટે આજનો દિવસ શોભાવજો

૧૦૬ સતશીલવાન્ સુખી છે દુરાચારી દુખી છે એ વાત જો માન્ય ન હોય તો અત્યારથી તમે લક્ષ રાખી તે વાત વિચારી જુઓ

૧૦૭ આ સઘળાનો સહેલો ઉપાય આજે કહી દઉં છુ કે દોષને ઓળખી દોષને ટાળવા

૧૦૮ લાબી ટુકી કે ક્રમાનુક્રમ ગમે તે સ્વરૂપે આ મારી કહેલી, પવિત્રતાનાં પુષ્પોથી છવાયલી માળા પ્રભાતના વખતમાં, સાયકાળે અને અન્ય અનુકૂળ નિવૃત્તિએ વિચારવાથી મગળદાયક થશે વિશેષ શુ કહું?

---

(૨)

મહાનીતિ.

૧ સત્ય પણ કરૂણામય બોલવુ

૨ નિર્દોષ સ્થિતિ રાખવી

૩ વૈરાગ્ય દૃઢ રાખવુ

૪ દર્શન પણ વૈરાગ્યી રાખવુ
૫ ડુગરની તનાટીમા વધારે યોગ સાધવો
૬ બાર દિવસ પલિસગ ત્યાગવો
૭ આહાર, વિહાર આળસ નિદ્રા ઇ ને વશ કરવા
૮ સસારની ઉપાધિથી જેમ અને તેમ વિરક્ત થવુ
૯ સર્વ સગ ઉપાધિ ત્યાગવી
૧૦ ગુહસ્થાશ્રમ વિવેકી કરવો
૧૧ તત્વધર્મ સર્વજ્ઞતાવડે પ્રતીત કરવો
૧૨ વૈરાગ્ય અને ગભીરભાવથી બેસવુ
૧૩ સઘળી સ્થિતિ તેમજ
૧૪ વિવેકી, વિનયી અને પ્રિય પણ મર્યાદિત બોલવુ
૧૫ સાહસ કર્તવ્ય પહેલા વિચાર રાખવો
૧૬ પ્રત્યેક પ્રકારથી પ્રમાદને દૂર કરવો
૧૭ સઘળુ કર્ત ય નિયમિતજ રાખવુ
૧૮ શુકલ ભાવથી મનુષ્યનુ મન હરણ કરવુ
૧૯ શિર જતા પણ પ્રતિજ્ઞા ભગ ન કરવી

૨૦ મન, વચન અને કાયાના યોગ વડે પરપત્નિ
ત્યાગ

૨૧ વેશ્યા, કુમારી, વિધવાનો તેમજ ત્યાગ

૨૨ મન, વચન, કાયા અવિચારે વાપરૂં નહીં

૨૩ નિરક્ષણ કરૂં નહીં

૨૪ હાવભાવથી મોહ પામું નહીં

૨૫ વાતચિત કરૂં નહીં

૨૬ એકાંતે રહું નહીં

૨૭ સ્તુતિ કરૂં નહીં

૨૮ ચિંતવન કરૂં નહીં

૨૯ શૃંગાર વાંચું નહીં

૩૦ વિશેષ પ્રસાદ લઉં નહીં

૩૧ સ્વાદિષ્ટ ભોજન લઉં નહીં

૩૨ સુગંધી દ્રવ્ય વાપરૂં નહીં

૩૩ સ્નાન મજન કરૂં નહીં

૩૪

૩૫ કામ વિષયને લલિત ભાવે વાંચું નહી

૩૬ વીર્યનો વ્યાઘાત કરૂં નહીં

૩૭ વધારે જળપાન કરૂં નહીં

૩૮ કટાક્ષ દૃષ્ટિથી સ્ત્રીને નિરખુ નહીં
૩૯ હસીને વાત કરૂં નહીં (સ્ત્રીથી)
૪૦ શૃગારી વસ્ત્ર નિરખુ નહીં.
૪૧ દપતિ સહવાસ સેવુ નહીં
૪૨ મોહની સ્થાનકમા રહું નહીં
૪૩ એમ મહા પુરૂષોએ પાળતુ હું પાળવા પ્રયત્ની છઉં
૪૪ લોક નિંદાથી ડરૂં નહીં
૪૫ રાજ્ય ભયથી નાસું નહીં
૪૬ અસત્ય ઉપદેશ આપુ નહીં
૪૭ ક્રિયા સદોરી કરૂં નહીં
૪૮ અહપદ રાખુ કે ભાખુ નહીં
૪૯ સમ્યક પ્રકારે વિશ્વ ભણી દૃષ્ટિ કરૂં
૫૦ નિ સ્વાર્થપણે વિહાર કરૂં
૫૧ અન્યને મોહની ઉપજાવે એવો દેખાવ કરૂં નહીં
૫૨ ધર્માનુરક્ત દર્શનથી વિચરૂં
૫૩ સર્વે પ્રાણીમાં સમભાવ રાખુ
૫૪ ક્રોધી વચન ભાખુ નહીં

૫૫ પાપી વચન ભાખુ નહીં
૫૬ અસત્ય આજ્ઞા ભાખુ નહીં.
૫૭ અપથ્ય પ્રતિજ્ઞા આપુ નહીં
૫૮ સૃષ્ટિ સૌંદર્યમાં મોહ રાખુ નહીં.
૫૯ સુખ દુ ખપર સમભાવ કરૂં
૬૦ રાત્રિભોજન કરૂં નહીં
૬૧ જેમાથી નિશો તે સેવુ નહીં.
૬૨ પ્રાણીને દુ ખ થાય એવુ મૃષા ભાખુ નહીં
૬૩ અતિથિનુ સ માન કરૂં
૬૪ પરમાત્માની ભક્તિ કરૂં
૬૫ પ્રત્યેક સ્વયંબુધને ભગવાન્ માનુ
૬૬ તેને દિન પ્રતિ પૂજું
૬૭ વિદ્વાનોને સન્માન આપુ
૬૮ વિદ્વાનોથી માયા કરૂં નહીં
૬૯ માયાવિને વિદ્વાન્ કહું નહીં.
૭૦ કોઈ દર્શનને નિંદુ નહીં.
૭૧ એક પક્ષી મતમે આધુ નહીં
૭૨ અજ્ઞાન પક્ષને આરાધુ નહીં
૭૩

૭૪ આત્મપ્રશંસા ઇચ્છવું નહીં
૭૫ પ્રમાદ કોઈ કૃત્યમાં કરૈ નહીં
૭૬ માંસાદિક આહાર કરૈ નહીં
૭૭ તૃષ્ણાને સમાવું
૭૮ તાપથી મુક્ત થવું એ મનોજ્ઞતા માનું
૭૯ તે મનોરથ પાર પાડવા પરાયણ થવું
૮૦ યોગવડે હૃદયને શુકલ કરવું
૮૧ અસત્ય પ્રમાણથી વાત પૂર્તિ કરૈ નહીં
૮૨ અસંભવિત કલ્પના કરૈ નહીં
૮૩ લોક અહિત પ્રાપ્તિ કરે નહીં
૮૪ જ્ઞાનીની નિંદા કરૈ નહીં
૮૫ વૈરીના ગુણની પણ સ્તુતિ કર
૮૬ વૈરભાવ કોઇથી રાખુ નહીં
૮૭ માતા પિતાને મુક્ત વાટે ચડાવું
૮૮ રૂડી વાટે તેમને અચલો આપુ
૮૯ તેમની મિથ્યા આજ્ઞા માનુ નહીં
૯૦ સ્વસ્ત્રીમાં સમભાવથી વર્તું
૯૧
૯૨ ઉતાવળો ચાલું નહીં

૯૩ જોસભેર ચાલું નહીં
૯૪ મરોડથી ચાલું નહીં
૯૫ ઉચ્છ્ખલ અભિમાન કરૂં નહીં
૯૬ વસ્ત્રનુ અભિમાન કરૂ નહીં
૯૭ વધારે વાળ રાખુ નહીં
૯૮ ચપોચપ વસ્ત્ર સજુ નહીં
૯૯ અપવિત્ર વસ્ત્ર પહેરૂ નહીં
૧૦૦ ઊનના વસ્ત્ર પહેરવા પ્રયત્ન કરૂં
૧૦૧ રેશમી વસ્ત્રનો ત્યાગ કરૂં
૧૦૨ શાંત ચાલથી ચાલું
૧૦૩ ખોટો ભપકો કરૂં નહીં
૧૦૪ ઉપદેશકને દ્વેષથી જોઉં નહીં
૧૦૫ દ્વેષ માત્રનો ત્યાગ કરૂં
૧૦૬ રાગ દૃષ્ટિથી એકે વસ્તુ આરાધુ નહીં
૧૦૭ વૈરીના સત્ય વચનને માન આપુ
૧૦૮
૧૦૯
૧૧૦
૧૧૧

૧૧૨
૧૧૩
૧૧૪
૧૧૫
૧૧૬
૧૧૭
૧૧૮
૧૧૯
૧૨૦
૧૨૧ અળગણ પાણી પીઉં
૧૨૨ પાપી જળે નહાઉં નહીં
૧૨૩ વધારે જળ ઢોળુ નહીં
૧૨૪ વનસ્પતિને દુ ખ આપુ નહીં
૧૨૫ અસ્વચ્છતા રાખુ નહીં
૧૨૬ પોહોરનું રાધેલું ભોજન કરૂં નહીં
૧૨૭ રસેંદ્રિયની વૃદ્ધિ કરૂં નહીં
૧૨૮ રોગ વગર ઔષધનુ સેવન કરૂં નહીં
૧૨૯ વિષનું ઔષધ ખાઉં નહી
૧૩૦ ખોટી ઉદારતા સેવુ નહીં

૧૩૧ કૃપણ થાઉં નહીં
૧૩૨ આજીવિકા સિવાય કોઈમાં માયા કરું નહીં
૧૩૩ આજીવિકા માટે ધર્મ બોધું નહીં
૧૩૪ વખતનો અનુપયોગ કરું નહીં
૧૩૫ નિયમ વગર કૃત સેવું નહીં
૧૩૬ પ્રતિજ્ઞા મત તોડું નહીં
૧૩૭ સત્ય વસ્તુનું ખંડન કરું નહીં
૧૩૮ તત્ત્વજ્ઞાનમાં શકિત થાઉં નહીં
૧૩૯ તત્વ આરાધતા લોક નિંદાથી ડરું નહીં
૧૪૦ તત્વ આપતા માયા કરું નહીં
૧૪૧ સ્વાર્થને ધર્મ ભાખું નહીં
૧૪૨ ચારે વર્ગને મંડન કરું
૧૪૩ ધર્મ વડે સ્વાર્થ પેદા કરું નહીં
૧૪૪ ધર્મ વડે અર્થ પેદા કરું
૧૪૫ જડતા જોઈને આક્રોશ પામું નહીં
૧૪૬ ખેદની સ્મૃતિ આણું નહીં
૧૪૭ મિથ્યાત્વને વિસર્જન કરું
૧૪૮ અસત્યને સત્ય કહું નહીં
૧૪૯ શૃંગારને ઉત્તેજન આપું નહીં

૧૫૦ હિંસાવડે સ્વાર્થ ચાહું નહીં
૧૫૧ ઝૂંટીનો ભેટ વધારૂં નહીં
૧૫૨ ખોટી મોહિની પેદા કરૂં નહીં
૧૫૩ વિદ્યા વિના મૂર્ખ રહું નહીં
૧૫૪ વિનયને આરાધી રહું
૧૫૫ માયા વિનયનો ત્યાગ કરૂં
૧૫૬ અદત્તા દાન લઉં નહીં
૧૫૭ કલેશ કરૂં નહીં
૧૫૮ દત્તા અનીતિ લઉં નહીં
૧૫૯ દુઃખી કરીને ધન લઉં નહીં
૧૬૦ ખોટે તોલ તોલું નહીં
૧૬૧ ખોટી સાક્ષી પૂરૂં નહીં
૧૬૨ ખોટા સોગન ખાઉં નહીં
૧૬૩ હાસી કરૂં નહીં
૧૬૪ સમભાવથી મૃત્યુને જોઉં
૧૬૫ મોતથી હર્ષે માનવો
૧૬૬ કોઇના મોતથી હસવું નહીં
૧૬૭ નિરેહી હું યને કરતો જોઉં
૧૬૮ વિદ્યાનું અભિમાન કરૂં નહીં

૧૬૯ ગુરૂનો ગુરૂ બનું નહીં
૧૭૦ અપૂજ્ય આચાર્યને પૂજું નહીં
૧૭૧ ખોટુ અપમાન તેને આપુ નહીં
૧૭૨ અકરણીય વ્યાપાર કરૂં નહીં
૧૭૩ ગુણ વગરનુ વકનૃત્વ સેવુ નહીં
૧૭૪ તત્વન તપ અકાળિક કરૂં નહીં
૧૭૫ શાસ્ત્ર વાચુ
૧૭૬ પોતાના મિથ્યા તકને ઉત્તેજન આપુ નહીં
૧૭૭ સર્વ પ્રકારની ક્ષમાને ચાહું
૧૭૮ સતોષની પ્રયાચના કરૂં
૧૭૯ સ્વાત્મભક્તિ કરૂં
૧૮૦ સામા ય ભક્તિ કરૂં
૧૮૧ અનુપાગક થાઉં
૧૮૨ નિરભિમાની થાઉ
૧૮૩ મનુ ય જાતિનો ભેદ ન ગણું
૧૮૪ જડની દયા ખાઉ
૧૮૫ વિરોધી નયન ઠા કરૂં
૧૮૬ સામા યથી ભિન ભાવ રાખુ
૧૮૭ પ્રત્યેક વસ્તુનો નિયમ કરૂં

૧૮૮ સાદા પોશાકને ચાહું
૧૮૯ મધુરી વાણી ભાખુ
૧૯૦ મનો વીરત્વની વૃદ્ધિ કરૂં
૧૯૧ પ્રત્યેક પરિસહ સહન કરૂં
૧૯૨ આત્માને પરમેશ્વર માનું
૧૯૩ પુત્રને સારે રસ્તે ચડાવુ (પિતા ઇચ્છા કરે છે)
૧૯૪ ખોટા લાડ લડાવુ નહીં
૧૯૫ મલીન રાખુ નહીં
૧૯૬ અવગી વાતથી સ્તુતિ કરૂં નહીં
૧૯૭ મોહિની ભાવે નિરખુ નહીં
૧૯૮ પુત્રીનુ વેશવાળ યોગ્ય ગુણે કરૂં
૧૯૯ સમવય જોઉં
૨૦૦ સમ ગુણ જોઉં
૨૦૧ તારો સિદ્ધાંત તુટે તેમ સંસાર વ્યવહાર ન ચાલવુ
૨૦૨ પ્રત્યેકને વાત્સલ્યના ઉપદેશુ
૨૦૩ તત્વથી કટાળુ નહીં
૨૦૪ વિધવા છઉં તારા ધર્મને અંગીકૃત કરૂં
૨૦૫ સુવાસી સાજ સજુ નહીં

૨૦૬ ધર્મકથા કરૂં
૨૦૭ નવરી રહું નહીં
૨૦૮ તુચ્છ વિચારપર જઉં નહીં
૨૦૯ સુખની અદેખાઇ કરૂં નહીં
૨૧૦ સંસારને અનિત્ય માનું
૨૧૧ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્યનું સેવન કરૂં
૨૧૨ પરઘેર જઉં નહીં
૨૧૩ કોઇ પુરૂષ સાથે વાત કરૂં નહીં
૨૧૪ ચપળતાથી ચાલું નહીં
૨૧૫ તાળી દઇ વાત કરૂં નહીં
૨૧૬ પુરૂષ લક્ષણ રાખું નહીં
૨૧૭ કોઇના બળથી રોફ આપું નહીં
૨૧૮ ત્રિદંડથી ખેદ માનું નહીં
૨૧૯ મોહદૃષ્ટિથી વસ્તુ નિરખું નહીં
૨૨૦ દ્રવ્યથી બીજું રૂપ રાખું નહીં
૨૨૧ ચૈત્યની શુદ્ધ ભક્તિ કરૂં
૨૨૨ નીતિથી ચાલું.
૨૨૩ તારી આજ્ઞા તોડું નહીં
૨૨૪ અવિનય કરૂં નહીં

૨૨૫ ગળ્યા વિના દુધ પીઉ નહીં
૨૨૬ તેં ત્યાગ કરાવેલી વસ્તુ ઉપયોગમા લઉં નહીં.
૨૨૭ પાપની જય કરી આનદ માનુ નહીં
૨૨૮ ગાયનમા વધારે અનુરક્ત થઉ નહીં
૨૨૯ નિયમ તોડે તે વસ્તુ ખાઉ નહીં
૨૩૦ ગૃહ સોં યની વૃદ્ધિ કરૂં
૨૩૧ સારા સ્થાનની ઇચ્છા ન કરૂ
૨૩૨ અશુદ્ધ આહાર જળ ન લઉ (મુનિત્વ ભાવ)
૨૩૩ લોચન કરૂં (કેશ)
૨૩૪ પરિસહ પ્રત્યેક પ્રકારે સહન કરૂં
૨૩૫ તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરૂં
૨૩૬ કદમૂળનુ ભક્ષણ ન કરૂં
૨૩૭ કોઈ વસ્તુ જોઈ રાચુ નહીં
૨૩૮ આજીવિકા માટે ઉપદેશક થઉં નહીં
૨૩૯ તારા નિયમોને તોડુ નહીં
૨૪૦ શ્રુત જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરૂં
૨૪૧ તારા નિયમનુ મડન કરૂં
૨૪૨ રસ ગારવ થઉ નહીં
૨૪૩ કષાય ધારૂ નહીં

૨૪૪ બંધન રાખુ નહીં
૨૪૫ અબ્રહ્મચર્ય સેવુ નહીં
૨૪૬ આત્મ પરાત્મ સમાન માનું
૨૪૭ લીધો ત્યાગ ત્યાગુ નહીં
૨૪૮ મૃષા ઇ૦ સ્થાપણ કરૂં નહીં
૨૪૯ કોઇ પાપ સેવુ નહીં
૨૫૦ અબધ પાપ ક્ષમાવુ
૨૫૧ ક્ષમાવવામા માન રાખુ નહીં
(મુનિ સામા ય)
૨૫૨ ગુરૂના ઉપદેશને તોડુ નહીં
૨૫૩ ગુરૂનો અવિનય કરૂં નહીં
૨૫૪ ગુરૂને આસને બેસું નહીં
૨૫૫ કોઇ પ્રકારની તેથી મહત્તા ભોગવુ નહીં
૨૫૬ તેથી શુકલ ધ્યે તત્વજ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરૂં
૨૫૭ મનને સ્થિતિ સ્થાપક રાખુ
૨૫૮ વચનને રામબાણ રાખુ
૨૫૯ કાયાને કૂર્મ રૂપ રાખુ
૨૬૦ હૃદયને ભમર રૂપ રાખુ
૨૬૧ હૃદયને કમળ રૂપ રાખુ

૨૬૨ હૃદયને પત્થર રૂપ રાખુ
૨૬૩ હૃદયને લીંબુ રૂપ રાખુ
૨૬૪ હૃદયને જળ રૂપ રાખુ
૨૬૫ હૃદયને તેલ રૂપ રાખુ
૨૬૬ હૃદયને અગ્નિ રૂપ રાખુ
૨૬૭ હૃદયને આદર્શ રૂપ રાખુ
૨૬૮ હૃદયને સમુદ્ર રૂપ રાખુ
૨૬૯ વચનને અમૃત રૂપ રાખુ
૨૭૦ વચનને નિદ્રા રૂપ રાખુ
૨૭૧ વચનને તૃષા રૂપ રાખુ
૨૭૨ વચનને સ્વાધીન રૂપ રાખુ
૨૭૩ કાયાને કમાન રૂપ રાખુ
૨૭૪ કાયાને ચચળ રૂપ રાખુ
૨૭૫ કાયાને નિરપરાધી રાખુ
૨૭૬ કોઇ પ્રકારની ચાહના રાખુ નહીં (પરમહંસ)
૨૭૭ તપસ્વી છઉં વનમા તપશ્ચર્યા કરૂં છઉં
(તપસ્વિની ઇચ્છા)
૨૭૮ શીતળ છાયા લઉ છઉં
૨૭૯ સમભાવે સવ સુખ સપાદન કરૂં છઉં

૨૮૦ માયાથી દૂર રહું છઉં
૨૮૧ પ્રપંચને ત્યાગું છઉં
૨૮૨ સર્વ ત્યાગ વસ્તુને જાણું છઉં
૨૮૩ ખોટી પ્રશંસા કરૂં નહીં (સામાન્ય)
૨૮૪ ખોટું આળ આપું નહીં
૨૮૫ ખોટી વસ્તુ પ્રણીત કરૂં નહીં
૨૮૬ કુટુંબ ક્લેશ કરૂં નહીં
૨૮૭ અભ્યાખ્યાન ધારૂં નહીં
૨૮૮ પિશુન થઉં નહીં
૨૮૯ અસત્યથી રાચું નહીં (૨)
૨૯૦ ખડખડ હસું નહીં (સ્ત્રી)
૨૯૧ કારણ વિના હસું નહીં
૨૯૨ ક્રોધ વેળા હસું નહીં
૨૯૩ મનના આનંદ કરતા આત્માનંદને ચાહું
૨૯૪ સર્વને યથાતથ્ય માન આપું (ગૃહસ્થ)
૨૯૫ સ્થિતિનો ગર્વ કરૂં નહીં
૨૯૬ સ્થિતિનો ખેદ કરૂં નહીં
૨૯૭ ખોટો ઉદ્યમ કરૂં નહીં
૨૯૮

૨૯૯ ખોટી સલાહ આપું નહીં
૩૦૦ પાપી સલાહ આપુ નહીં
૩૦૧ પાય વિરૂદ્ધ કૃત્ય કરૂં નહીં
૩૦૨ ખોટી આશા કોઇને આપુ નહીં
૩૦૩ અસત્ય વચન આપુ નહીં
૩૦૪ સત્ય વચન ભંગ કરૂં નહીં
૩૦૫ પાચ સમિતિને ધારણ કરૂં
૩૦૬ અવિનયથી બેસું નહીં
૩૦૭ ખોટા મડળમા સુઉં નહીં
૩૦૮ વેશ્યા સામી દૃષ્ટિ કરૂં નહીં
૩૦૯ એના વચન શ્રવણ કરૂં નહીં
૩૧૦ વાજીત્ર સાભળુ નહીં
૩૧૧ વિવાહ વિધિ પૂછુ નહીં
૩૧૨ એને વખાણું નહીં
૩૧૩ મનોરમ્યમાં મોહ માનુ નહીં
૩૧૪ કર્મા ધર્મિ કરૂં નહીં
૩૧૫ સ્વાર્થે કોઇની આજીવિકા તોડુ નહીં
૩૧૬ વધ બંધનની શિક્ષા કરૂં નહીં
૩૧૭ ભય વાત્સલ્યથી રાજ્ય ચલાવુ

૩૧૮ નિયમ વગર વિહાર કરૂં નહીં
૩૧૯ વિષયની સ્મૃતિએ ધ્યાન ધર્યાં વિના રહું નહીં
૩૨૦ વિષયની વિસ્મૃતિજ કરૂં
૩૨૧ સર્વ પ્રકારની નીતિ શીખું
૩૨૨ ભય ભાષા ભાખું નહીં
૩૨૩ અપશબ્દ બોલું નહીં
૩૨૪ ક્રોધને શીખડાવું નહીં
૩૨૫ અસત્ય મર્મ ભાષા ભાખું નહીં
૩૨૬ લીધેલો નિયમ કારણોપકરણી રીતે તોડું નહીં
૩૨૭ પુણ્ય ચોરી કરૂં નહીં
૩૨૮ અતિથિનો તિરસ્કાર કરૂં નહીં
૩૨૯ ગુપ્ત વાત પ્રસિદ્ધ કરૂં નહીં
૩૩૦ પ્રસિદ્ધ કરવા યોગ્ય ગુપ્ત રાખું નહીં
૩૩૧ વિના ઉપયોગે દ્રવ્ય રળું નહીં
૩૩૨ અયોગ્ય કરાર કરાવું નહીં
૩૩૩ વધારે વ્યાજ લઉં નહીં
૩૩૪ હિસાબમાં ભૂલાવું નહીં
૩૩૫ સ્થૂળ હિંસાથી આજીવિકા ચલાવું નહીં
૩૩૬ દ્રવ્યનો ખોટો ઉપયોગ કરૂં નહીં

૩૩૭ નાસ્તિકતાનો ઉપદેશ આપુ નહીં (ઉ ગૃહસ્થ)
૩૩૮ વયમા પરણુ નહીં
૩૩૯ વય પછી પરણું નહીં
૩૪૦ વય પછી સ્ત્રી ભોગવુ નહીં
૩૪૧ વયમા સ્ત્રી ભોગવુ નહીં
૩૪૨ કુમાર પત્નિને ભોલાવુ નહીં
૩૪૩ પરણીય પર અભાવ લાવુ નહીં
૩૪૪ વૈરાગ્યી અભાવ ગણુ નહીં
૩૪૫ કડવુ વચન કહું નહીં
૩૪૬ હાથ ઉગામુ નહીં
૩૪૭ અયોગ્ય સ્પર્શ કરૂં નહીં
૩૪૮ બાર દિવસ સ્પર્શ કરૂં નહીં
૩૪૯ અયોગ્ય ઠપકો આપુ નહીં
૩૫૦ રજસ્વલામાં ભોગવુ નહીં
૩૫૧ ઋતુદાનમા અભાવ આણું નહીં
૩૫૨ શણગારભક્તિ સેવુ નહીં
૩૫૩ સર્વોપર એ નિયમ ન્યાય લાગુ કરૂં
૩૫૪ નિયમમા ખોટી દલીલથી છુટું નહીં
૩૫૫ ખોટી રીતે ચઢાવુ નહીં

૩૫૬ દીવસે ભોગ ભોગવુ નહીં.
૩૫૭ દીવસે સ્પર્શ કરૂં નહીં
૩૫૮ અવભાષાએ બોલાવુ નહીં
૩૫૯ કોઈનુ મન ભગાવુ નહીં.
૩૬૦ ઝાઝે સ્થળે ભટકુ નહીં.
૩૬૧ સ્વાર્થ બહાને કોઈનો લાભ મુકાવુ નહીં
૩૬૨ ક્રિયાશાળીને નિન્દુ નહીં
૩૬૩ નગ્ન ચિત્ર નિહાળુ નહીં
૩૬૪ પ્રતિમાને નિન્દું નહીં
૩૬૫ પ્રતિમાને નિરખુ નહીં
૩૬૬ પ્રતિમાને પુજુ
૩૬૭ પાપથી ધર્મ માનુ નહીં
૩૬૮ સત્ય વહેવારને છોડુ નહીં
૩૬૯ છળ કરૂં નહીં
૩૭૦ નગ્ન સુઉં નહીં
૩૭૧ નગ્ન નહાઉં નહીં
૩૭૨ આછા લુગડાં પહેરૂં નહીં
૩૭૩ ઝાઝા અલંકાર પહેરૂં નહીં
૩૭૪ અમર્યાદાથી ચાલુ નહીં
૩૭૫ ઉતાવળે સાદે બોલું નહીં

૩૭૬ પતિપર દાબ રાખુ નહીં
૩૭૭ તુરુ સભોગ ભોગવવો નહીં
૩૭૮ ખેદમા ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૭૯ સાયકાળે ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૦ સાયકાળે જમવુ નહીં
૩૮૧ અરૂણોદયે ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૨ ઉઘમાથી ઉઠી ભોગ ભોગવવો નહીં
૩૮૩ ઉઘમાથી ઉઠી જમવુ નહીં
૩૮૪ શૌચ ક્રિયા પહેલા કોઈ ક્રિયા કરવી નહીં
૩૮૫ ક્રિયાની કાઈ જરૂર નથી (પરમહસ)
૩૮૬ ધ્યાન વિના એકાતે રહું નહીં
૩૮૭ લઘુશકામા તુરુ થાઉં નહીં
૩૮૮ દીર્ઘ શકામા વખત લગાડુ નહીં
૩૮૯ ઋતુ ઋતુના શરીર ધર્મ સાચવુ
૩૯૦ આત્માનીજ માન ધર્મ કરણી સાચવુ
૩૯૧ અયોગ્ય માર બધન કરૂં નહીં
૩૯૨ આત્મ સ્વતત્રતા ખોઉં નહીં
૩૯૩ બધનમાં પડયા પહેલાં વિચાર કરૂં
૩૯૪ પૂર્વિત ભોગ સભારૂં નહીં

૩૯૫ અયોગ્ય વિદ્યા સાધુ નહીં
૩૯૬ ઔધુ પણ નહીં.
૩૯૭ વળ ખપની વસ્તુ લઉ નહીં
૩૯૮ નહાઉં નહીં
૩૯૯ દાતણ કરૂં નહીં
૪૦૦ સસાર સુખ ચાહુ નહીં
૪૦૧ નીતિ વિના સસાર ભોગવુ નહીં
૪૦૨ પ્રસિદ્ધ રીતે કુટિલતાથી ભોગ વર્ણવુ નહીં
૪૦૩ વિરહ ગ્ર થ ગુથુ નહીં
૪૦૪ અયોગ્ય ઉપમા આપું નહીં
૪૦૫ સ્વાર્થે માટે ક્રોધ કરૂં નહીં
૪૦૬ વાદ મગ પ્રાસ કરૂં નહીં
૪૦૭ અપવાદથી ખેદ કરૂં નહીં
૪૦૮ ધર્મદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરી શકુ નહીં
૪૦૯ દશાશ કે ધર્મમાં કાઢુ
૪૧૦ સર્વ સગ પરિત્યાગ કરૂં (પરમહસ)
૪૧૧ તારો બોધેલો મારો ધર્મ વિસારૂં નહીં
૪૧૨ સ્વપ્રાનદ ખેદ કરૂ નહીં
૪૧૩ આજીવિક વિદ્યા સેવુ નહીં.

૪૧૪ તપને વેચુ નહીં
૪૧૫ બે વખતથી વધારે જમુ નહીં
૪૧૬ સ્ત્રી ભેળો જમુ નહીં
૪૧૭ કોઈ સાથે જમુ નહીં
૪૧૮ પરસ્પર કવળ આપુ નહીં લઉં નહીં
૪૧૯ વધારે ઓછાં પથ્ય સાધન કરૂં નહીં
૪૨૦ નિરાગીના વચનોને પૂજ્ય ભાવે માન આપુ
૪૨૧ નિરાગી ગ્રન્થો વાચુ
૪૨૨ તત્વનેજ ગ્રહણ કરૂં
૪૨૩ નિર્માલ્ય અધ્યયન કરૂં નહીં
૪૨૪ વિચારશક્તિને ખીલવુ
૪૨૫ જ્ઞાન વિના તારો ધર્મ અંગિકૃત કરૂં નહીં
૪૨૬ એકાંતવાદ લઉં નહીં
૪૨૭ નિરાગી અધ્યયનો મુખે કરૂં
૪૨૮ ધર્મકથા શ્રવણ કરૂં
૪૨૯ નિયમિત કર્ત્તવ્ય મુકુ નહીં
૪૩૦ અપરાધ શિક્ષા તોડુ નહીં
૪૩૧ યાચકની હાંસી કરૂં નહીં
૪૩૨ સત્પાત્રે દાન આપુ

૪૩૩ દીનની દયા ખાઉં
૪૩૪ દુખીની હાંસી કરૂં નહીં
૪૩૫ ક્ષમાપના વગર શયન કરૂં નહીં
૪૩૬ આળસને ઉત્તેજન આપું નહીં
૪૩૭ સૃષ્ટિક્રમ વિરૂદ્ધ કર્મ કરૂં નહીં
૪૩૮ સ્ત્રી શય્યાનો ત્યાગ કરૂં
૪૩૯ નિવૃત્તિ સાધન એ વિના સઘળું ત્યાગું છઉં
૪૪૦ મર્મ લેખ કરૂં નહીં
૪૪૧ પર દુખે દાઝું
૪૪૨ અપરાધી પર પણ ક્ષમા કરૂં
૪૪૩ અયોગ્ય લેખ લખું નહીં
૪૪૪ આસુપ્રજ્ઞનો વિનય જાળવું
૪૪૫ ધર્મ કર્તવ્યમાં દ્રવ્ય આપતા બાધા ન કરૂં
૪૪૬ નમ્ર વીરત્વથી તત્વ બોધું
૪૪૭ પરમહંસની હાંસી કરૂં નહીં
૪૪૮ આદર્શ જોઉં નહીં
૪૪૯ આદર્શમા જોઈ હસું નહીં
૪૫૦ પ્રવાહી પદાર્થમાં મોંહુ જોઉં નહીં
૪૫૧ છબી પડાવું નહીં

૪૫૨ અયોગ્ય છબી પડાવુ નહીં
૪૫૩ અધિકારનો ગેર ઉપયોગ કરૂં નહીં
૪૫૪ ખોટી હા કરૂં નહીં
૪૫૫ ક્લેશને ઉત્તેજન આપુ નહીં
૪૫૬ નિંદા કરૂં નહીં
૪૫૭ કર્ત્તવ્ય નિયમ ચુકુ નહીં
૪૫૮ દિનચર્યાનો ગેર ઉપયોગ કરૂં નહીં
૪૫૯ ઉત્તમ શક્તિને સાધ્ય કરૂં
૪૬૦ શક્તિ વગરનું કૃત્ય કરૂં નહીં
૪૬૧ દેશ કાળાદિને ઓળખુ
૪૬૨ કૃત્યનું પરિણામ જોઉં
૪૬૩ કોઇનો ઉપકાર ઓળવુ નહીં
૪૬૪ મિથ્યા સ્તુતિ કરૂં નહીં
૪૬૫ ખોટા દેવ સ્થાપુ નહીં
૪૬૬ કલ્પિત ધર્મ ચલાવુ નહિ
૪૬૭ સૃષ્ટિ સ્વભાવને અધર્મ કહું નહીં
૪૬૮ સર્વ શ્રેષ્ઠ તત્ત્વ લોચનદાયક માનુ
૪૬૯ માનતા માનુ નહી
૪૭૦ અયોગ્ય પૂજન કરૂં નહીં

૪૭૧ રાત્રે શીતળ જળથી નહાઉં નહીં
૪૭૨ દિવસે ત્રણ વખત નહાઉં નહીં
૪૭૩ માનની અભિલાષા રાખુ નહીં
૪૭૪ આલાપાદિ સેવુ નહીં
૪૭૫ બીજા પાસે વાત કરૂં નહીં
૪૭૬ ડુંકુ લક્ષ રાંખુ નહીં
૪૭૭ ઉન્માદ સેવુ નહીં
૪૭૮ રાદ્રાદિ રસનો ઉપયોગ કરૂં નહીં
૪૭૯ શાત રસને નિંદુ નહીં
૪૮૦ સત્કમમા આડો આવુ નહીં
૪૮૧ પાછો પાડવા પ્રયત્ન કરૂં નહીં
૪૮૨ મિથ્યા હઠ લઉં નહીં.
૪૮૩ અવાચકને દુ ખ આપુ નહીં
૪૮૪ ખોડીલોની સુખ શાતિ વધારૂં
૪૮૫ નીતિશાસ્ત્રને માન આપુ.
૪૮૬ હિંસક ધર્મને વળગુ નહીં
૪૮૭ અનાચારી ધર્મને વળગુ નહીં.
૪૮૮ મિથ્યાવાદીને વળગુ નહીં
૪૮૯ શૃગારી ધર્મને વળગુ નહીં

૪૯૦ અજ્ઞાન ધર્મને વળગુ નહીં
૪૯૧ કેવળ બ્રહ્મને વળગુ નહીં
૪૯૨ કેવળ ઉપાસના સેવુ નહીં
૪૯૩ નિયતવાદ સેવુ નહીં
૪૯૪ ભાવે સૃષ્ટિ અનાદિ અનંત કહુ નહીં
૪૯૫ દ્રવ્યે સૃષ્ટિ આદિ અંત કહુ નહીં
૪૯૬ પુરૂષાર્થને નિંદુ નહીં
૪૯૭ નિષ્પાપીને ચચળતાથી છળુ નહીં
૪૯૮ શરીરનો ભરૂસો કરૂ નહીં
૪૯૯ અયોગ્ય વચને બોલવુ નહીં
૫૦૦ આજીવિકા અર્થે નાટક કરૂ નહીં
૫૦૧ મા બેનથી એકાંતે રહુ નહીં
૫૦૨ પૂર્વ સ્નેહીઓને ત્યા આહાર લેવા જઉં નહીં
૫૦૩ તત્વધર્મ નિંદકપર પણ રોષ ધરવો નહીં
૫૦૪ ધીરજ મુકવી નહીં
૫૦૫ ચરિત્રને અદ્ભૂત કરવુ
૫૦૬ વિજય કીર્તિ યશ સર્વપક્ષી પ્રાપ્ત કરવાં
૫૦૭ કોઇનો ઘરસસાર તોડવો નહીં
૫૦૮ અંતરાય નાખવી નહીં

૫૦૯ શુક્લ ધર્મ ખડવો નહીં
૫૧૦ નિષ્કામ શીલ આરાધતુ નહીં
૫૧૧ ત્વરિત ભાષા બોલવી નહીં
૫૧૨ પાપ ગ્રંથ સુણુ નહીં
૫૧૩ ક્ષૌર સમય મૌન રહું
૫૧૪ વિષય સમય મૌન રહું
૫૧૫ ક્લેશ સમય મૌન રહું
૫૧૬ જળ પીતા મૌન રહું
૫૧૭ જમતા મૌન રહું
૫૧૮ પશુપદ્ધતિ જળપાન કરૂં નહીં
૫૧૯ કુદકો મારી જળમા પડુ નહીં
૫૨૦ સ્મશાને વસ્તુ માત્ર ચાખુ નહીં
૫૨૧ ઊંધુ શયન કરૂં નહીં
૫૨૨ બે પુરૂષે સાથે સુવુ નહીં
૫૨૩ બે સ્રીયે સાથે સુતુ નહીં
૫૨૪ શાસ્ત્રની અશાતના કરૂં નહીં
૫૨૫ ગુરૂવાદિકની તેમજ
૫૨૬ સ્વાર્થે યોગ તપ સાધુ નહીં
૫૨૭ દેશાટન કરૂં

૫૨૮ દેશાટન કરૂં નહીં
૫૨૯ ચૌમાસુ સ્થિરતા કરૂં
૫૩૦ સભામાં પાન ખાઉં નહીં
૫૩૧ સ્વસ્ત્રી સાથે મર્યાદા સિવાય ફરૂં નહીં
૫૩૨ ભૂલની વિસ્મૃતિ કરવી નહીં
૫૩૩ કંકલાઇ સોનીની દુકાને બેસવુ નહીં
૫૩૪ કારીગરને ત્યાં (ગુરૂત્વ) જવું નહીં
૫૩૫ તમાકુ રોવવી નહીં
૫૩૬ સોપારી બે વખત ખાવી
૫૩૭ ગોળ કુપમાં નહાવા પડું નહીં
૫૩૮ નિરાશ્રિતને આશ્રય આપું
૫૩૯ સમય વિના વ્યવહાર બોલવો નહીં
૫૪૦ પુનઃ લગ્ન કરૂં
૫૪૧ પુત્રિ લગ્ન કરૂં
૫૪૨ પુનર્લગ્ન કરૂં નહીં
૫૪૩ પુત્રિને ભણાવ્યા વગર રહું નહીં
૫૪૪ સ્ત્રી વિદ્યાશાળી શોધુ કરૂં
૫૪૫ તેઓને ધર્મ પાઠ શીખડાવુ
૫૪૬ પ્રત્યેક ગ્રહે શાંતિ વિરામ રાખવા

૫૪૭ ઉપદેશકને સ માન આપુ
૫૪૮ અનત ગુણુ ધર્મવી ભરેલી સૃષ્ટિ છે એમ માનું
૫૪૯ કોઈ કાળે તત્વ વડે કરી દુનિયામાથી દુ ખ
જશે એમ માનુ
૫૫૦ દુઃખ અને ખેદ એ ભ્રમણા છે
૫૫૧ માણુસ ચાહે તે કરી શકે
૫૫૨ શુર, વીર્ય, બુદ્ધિ ઇ નો સુખદ ઉપયોગ કરૂં
૫૫૩ કોઈ કાળે મને દુ ખી માનું નહી
૫૫૪ સૃષ્ટિના દુ ખ પ્રનાશન કરૂં
૫૫૫ સર્વ સાધ્ય મનોરથ ધારણ કરૂં
૫૫૬ પ્રત્યેક તત્વનાનીઓને પરમેશ્વર માણુ
૫૫૭ પ્રત્યેકનું ગુણુ તત્વ ગ્રહણ કરૂં
૫૫૮ પ્રત્યેકના ગુણુને પ્રફુલ્લિત કરૂં
૫૫૯ કુટુબને સ્વર્ગ બનાવુ
૫૬૦ સૃષ્ટિને સ્વર્ગ બનાવુ તો કુટુબને મોક્ષ બનાવુ
૫૬૧ તત્વાર્થે સૃષ્ટિને સુખી કરતા હું સ્વાર્થ અર્પું
૫૬૨ સૃષ્ટિના પ્રત્યેક (–) ગુણની વૃદ્ધિ કરૂ
૫૬૩ સૃષ્ટિના દાખલ થતા સુધી પાપ પુણ્ય છે
એમ માનુ

૫૬૪ એ સિદ્ધાંત તત્વ ધર્મનો છે નાસ્તિકતાનો
નથી એમ માનું

૫૬૫ હૃત્ય શોકિત કરૂં નહીં
૫૬૬ વાત્સલ્યતાથી વૈરીને પણ વશ કરૂં
૫૬૭ તું જે કરે છે તેમા અસભ્ય ન માનું
૫૬૮ શંકા ન કરૂં ઉથાપુ નહીં મંડન કરૂં
૫૬૯ રાજા છતા પ્રજાને તારે રસ્તે ચડાવુ
૫૭૦ પાપીને અપમાન આપુ
૫૭૧ ન્યાયને ચાહું વર્તું
૫૭૨ ગુણુનિધિને માન આપું
૫૭૩ તારો રસ્તો સર્વ પ્રકારે મા મ રાખુ
૫૭૪ ધર્માલય સ્થાપુ
૫૭૫ વિદ્યાલય સ્થાપુ
૫૭૬ નગર સ્વચ્છ રાખું
૫૭૭ વધારે કર નાખુ નહીં
૫૭૮ પ્રજાપર વાત્સલ્યતા ધરાવુ
૫૭૯ કોઈ વ્યસન સેવુ નહીં
૫૮૦ બે સ્ત્રી પરણું નહીં

૫૮૧ તત્વજ્ઞાનના પ્રયોજનિક અભાવે બીજી પરણું
તે અપવાદ
૫૮૨ બે ( ) પર સમ્ભાવે જોઉં
૫૮૩ સેવક તત્વજ્ઞ રાખુ
૫૮૪ અજ્ઞાન ક્રિયા તજી દઉં
૫૮૫ જ્ઞાન ક્રિયા સેવવા માટે
૫૮૬ કપટને પણ જાણુતુ
૫૮૭ અસૂયા સેવુ નહીં
૫૮૮ ધર્મ આજ્ઞા સર્વેથી શ્રેષ્ઠ માનું છઉં
૫૮૯ સદ્ગતિ ધર્મનેજ સેવીશ
૫૯૦ સિદ્ધાંત માનીશ, પ્રણીત કરીશ
૫૯૧ ધર્મ મહાત્માઓને સન્માન દઈશ
૫૯૨ જ્ઞાન વિના સઘળી યાચનાઓ ત્યાગુ છઉં
૫૯૩ ભિક્ષાચરી યાચના સેવુ છઉં
૫૯૪ ચતુર્માસે પ્રવાસ કઈ નહીં
૫૯૫ જેની તેં ના કહી તે માટે શોધુ કે કારણ
માગુ નહીં
૫૯૬ દેહઘાત કઈ નહીં
૫૯૭ વ્યાયામાદિ સેવીશ

૫૮૮ પૌષધાદિક વ્રત સેવુ છઉં
૫ ૯ બાધેલો આશ્રમ સેવુ છઉં
૬૦૦ અકરણીય ક્રિયા જ્ઞાન સાધુ નહીં
૬૦૧ પાપ વ્યવહારના નિગમ બાધુ નહીં
૬૦૨ દ્યૂત રમણ કરૂં નહીં
૬૦૩ રાત્રે ક્ષૌર કર્મ કરાવુ નહીં
૬૦૪ હાસોશ્વાસ સોડ તાણું નહીં
૬૦૫ અયોગ્ય જાગૃતિ ભોગવુ નહીં
૬૦૬ રસ સ્વાદે તન ધર્મ મિથ્યા કરૂં નહીં
૬૦૭ એકાંત શારિર ધર્મ આરાધુ નહીં
૬૦૮ અનેક દેવ પુજુ નહીં
૬૦૮ ગુણુ સ્તવન સર્વોત્તમ ગણું
૬૧૦ સદ્‌ગુણુનુ અનુકરણુ કરૂ
૬૧૧ શૃગારી જ્ઞાતા પ્રભુ માનુ નહીં
૬૧૨ સાગર પ્રવાસ કરૂં નહીં
૬૧૩ આશ્રમ નિયમોને જાણું
૬૧૪ ક્ષૌર કર્મ નિયમિત રાખવુ
૬૧૫ જ્વરાદિકમા સ્નાન કરવુ નહીં
૬૧૬ જળમા ડુબકી મારવી નહીં

૬૧૭ કૃષ્ણાદિ પાપ લેશ્યાનો ત્યાગ કરૂં ૭૩
૬૧૮ સમ્યક્ સમય ll અપધ્યાનનો ત્યાગ કરૂં ૬૫
૬૧' નામ ભક્તિ સેવીશ નહીં
૬૨૦ ઉભા ઉભા પાણી પીઉં નહીં
૬૨૧ આહાર અને પાણી પીઉં
૬૨૨ ચાલતા પાણી પીઉં નહીં
૬૨૩ રાત્રે ગળ્યા વિના પાણી પીઉં નહીં
૬૨૪ મિથ્યા ભાષણ કરૂં નહીં
૬૨૫ સત્પુરૂષોને સ માન આપુ
૬૨૬ અયોગ્ય આંખે પુરૂષ નિરખુ નહીં
૬૨૭ અયોગ્ય વચન ભાખું નહીં
૬૨૮ ઉઘાડે શિરે બેસુ નહીં
૬૨૯ વારવાર અવયવો નિરખુ નહીં
૬૩૦ સ્વરૂપની પ્રશસા કરૂં નહીં
૬૩૧ કાયાપર શૃંગભાવ રાખુ નહીં
૬૩૨ ભારે ભોજન કરૂં નહીં
૬૩૩ તીવ્ર દ્રવ્ય રાખુ નહીં
૬૩૪ માનાર્થે કૃત કરૂં નહીં
૬૩૫ કિર્ત્યર્થે પુણ્ય કરૂં નહીં

૬૩૬ કલ્પિત કથા દૃષ્ટાંત સત્ય કહું નહીં
૬૩૭ અજાણી વાટે રાત્રે ચાલુ નહીં
૬૩૮ શક્તિનો ગેરઉપયોગ કરૂં નહીં
૬૩૯ સ્ત્રી પક્ષે ધન પ્રાપ્ત કરૂં નહીં
૬૪૦ વધ્યાને માતૃભાવે સત્કાર દેઉં
૬૪૧ અકૃત ધન લઉં નહીં
૬૪૨ વળદાર પાઘડી બાધુ નહીં
૬૪૩ વળદાર ચડોટો પહેરૂં નહીં
૬૪૪ મલિન વસ્ત્ર પહેરૂં
૬૪૫ મૃત્યુ પાછળ રાગથી રોઉં નહીં
૬૪૬ વ્યાખ્યાન શક્તિને આરાધુ
૬૪૭ ધર્મનામ કલેશમાં પડુ નહીં
૬૪૮ તારા ધર્મ માટે રાજદ્વારે કેસ મુકુ નહીં
૬૪૯ બને ત્યા સુધી રાજદ્વારે ચડુ નહીં
૬૫૦ શ્રીમતાવસ્થાએ નિ૦ શાળાથી કરવુ
૬૫૧ નિર્ધનાવસ્થાનો શોક કરૂં નહીં
૬૫૨ પરદુખે હર્ષ ધરૂં નહીં
૬૫૩ જેમ બને તેમ ધવળ વસ્ત્ર સજુ
૬૫૪ દીવસે તેલ નાખુ નહીં

૬૫૫ સ્રિયે રાત્રે તેલ નાંખવુ નહીં
૬૫૬
૬૫૭ ધાર્મ સુયશી એક કૃત કરવાનો મનોરથ
ધરાવુ છઉં
૬૫૮ ગાળ સાંભળુ પણ ગાળ દેઉં નહીં
૬૫૯ શુકલ એકાંતનુ નિરતર સેવન કરૂં છઉં
૬૬૦ સર્વ ધાક મેળાપમાં જઉં નહીં
૬૬૧ ઝાડ તળે રાત્રે શયન કરૂં નહીં
૬૬૨ કુવા કાંઠે રાત્રે બેસું નહીં
૬૬૩ ઐક્ય નિયમને તોડુ નહીં
૬૬૪ તન, મન ધન, વચન અને આત્મ સમર્પણ
કરૂં છઉં
૬૬૫ મિથ્યા પરદ્રવ્ય ત્યાગુ છઉં
૬૬૬ અયોગ્ય શયન ત્યાગુ છઉં
૬૬૭ અયોગ્ય દાન ત્યાગુ છઉં
૬૬૮ શુદ્ધિની વૃદ્ધિના નિયમો તજુ નહીં
૬૬૯ દાસત્વ પરમ લાભ ત્યાગુ છઉં .
૬૭૦ ધર્મ ધૂર્તતા ત્યાગુ છઉં
૬૭૧ માયાથી નિવર્તુ છઉં

૬૭૨ પાપ મુજ મનોરથ સ્મૃત કરૂં છઉં
૬૭૩ વિદ્યા ન દેતાં છત ત્યાગુ છઉં
૬૭૪ સતને સકટ આપુ નહીં
૬૭૫ અજાણ્યાને રસ્તો બતાવુ
૬૭૬ બે ભાવ રાખુ નહીં
૬૭૭ વસ્તુમાં સેળભેળ કરૂં નહીં
૬૭૮ જીવ હિંસક વ્યાપાર કરૂ નહીં
૬૭૯ ના કહેલા અથાણાદિક સેવુ નહીં
૬૮૦ એક કુળમા કન્યા આપુ નહીં લઉં નહીં
૬૮૧ સામાપક્ષના સગાં સ્વધર્મિજ ખોળીશ
૬૮૨ ધર્મ કૃત્ય યમા ઉત્સાહાદિનો ઉપયોગ કરીશ
૬૮૩ આજીવિકાઅર્થે સામા ય પાપ કરતાં પણ કપતો જઈશ
૬૮૪ ધર્મ મિત્રમાં માયા રચુ નહીં
૬૮૫ ચતુર્વર્ણિ ધર્મ યવહારમાં ભૂલીશ નહીં
૬૮૬ સત્યવાદીને સહાયભૂત થઈશ
૬૮૭ ધૂર્ત ત્યાગને ત્યાગુ છઉં
૬૮૮ પ્રાણીપર ક્રોપ કરવો નહીં
૬૮૯ વસ્તુનુ તત્ત્વ જાણુવુ
૬૯૦ સ્તુતિ ભક્તિ નિત્ય કર્મ વિસર્જન કરૂં નહીં

૬૯૧ અનર્થ પાપ કરૂં નહીં
૬૯૨ આરભોપાધિ ત્યાગુ છઉં
૬૯૩ કુસગ ત્યાગુ છઉં
૬૯૪ મોહ ત્યાગુ છઉં
૬૯૫ દોષનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કરીશ
૬૯૬ પ્રાયશ્ચિત્તાદિકની વિસ્મૃતિ નહીં કરૂં
૬૯૭ સઘળા કરતા ધર્મ વર્ગ પ્રિય માનીશ
૬૯૮ તારો ધર્મ ત્રિકરણ શુદ્ધ સેવવામા પ્રમાદ નહીં કરૂં
૬૯૯
૭૦૦

(૩)

બત્રિશ યોગ.

સત્પુરૂષો નીચેના બત્રિશ યોગનો સગ્રહ કરી આત્માને ઉજ્વળ કરવાનુ કહે છે

૧ મોક્ષસાધક યોગ માટે, શિષ્યે આચાર્ય પ્રત્યે આલોચના કરવી

૨ આચાર્યે આલોચના બીજા પાસે પ્રકાશવી નહીં
૩ આપત્તિકાળે પણ ધર્મનું દૃઢપણું ત્યાગવું નહીં
૪ આ લોક પરલોકના સુખના ફળની વાંછના
  વિના તપ કરવું
૫ શિક્ષા મળી તે પ્રમાણે યતનાથી વર્તવું અને
  નવી શિક્ષા વિવેકથી ગ્રહણ કરવી
૬ મમત્વનો ત્યાગ કરવો
૭ ગુપ્ત તપ કરવું
૮ નિર્લોભતા રાખવી
૯ પરિષહ ઉપસર્ગને જીતવા
૧૦ સરળ ચિત્ત રાખવું
૧૧ આત્મસંયમ શુદ્ધ પાળવો
૧૨ સમકિત શુદ્ધ રાખવું
૧૩ ચિત્તની એકાગ્ર સમાધિ રાખવી
૧૪ કપટરહિત આચાર પાળવો
૧૫ વિનય કરવા યોગ્ય પુરુષોનો યથાયોગ્ય વિનય
  કરવો
૧૬ સંતોષથી કરીને તૃષ્ણાની મર્યાદા ટુંકી કરી
  નાંખવી

૧૭ વૈરાગ્ય ભાવનામાં નિમગ્ન રહેવુ
૧૮ માયારહિત વર્તવુ
૧૯ શુદ્ધ કરણીમાં સાવધાન થવુ
૨૦ સમ્વરને આદરવો અને પાપને રોકવા
૨૧ પોતાના દોષ સમભાવપૂર્વક ટાળવા
૨૨ સર્વ પ્રકારના વિષયથી વિરક્ત રહેવુ
૨૩ મૂળ ગુણે પચમહાવ્રત વિશુદ્ધ પાળવા
૨૪ ઉત્તર ગુણે પચમહાવ્રત વિશુદ્ધ પાળવાં
૨૫ ઉત્સાહપૂર્વક કાયોત્સર્ગ કરવો
૨૬ પ્રમાદરહિત જ્ઞાન ધ્યાનમાં પ્રવર્તન કરવુ
૨૭ હમેશાં આત્મચારિત્રમા સૂક્ષ્મ ઉપયોગથી વર્તવુ
૨૮ ધ્યાન જીતેન્દ્રિયતા અર્થે એકાગ્રતાપૂર્વક કરવુ
૨૯ મરણાંત દુ ખથી પણ ભય પામવો નહીં
૩૦ સ્ત્રિયાદિકના સગને ત્યાગવો
૩૧ પ્રાયશ્ચિત્ત વિશુદ્ધિ કરવી
૩૨ મરણકાને આરાધના કરવી

એ એકેકા યોગ અમુલ્ય છે સઘળા સગ્રહ કરનાર પરિણામે અનત સુખને પામે છે

વિ૰ સ૰ ૧૯૪૧ ચૈત્ર

(૪)

વચનામૃત

૧ આ તો અખંડ સિદ્ધાંત માનજે કે સંયોગ, વિયોગ સુખ દુઃખ ખેદ, આનંદ, અણુરાગ, અનુરાગ ઈત્યાદિ યોગ કોઇ વ્યવસ્થિત કારણને લઇને રહ્યાં છે

૨ એકાંત ભાવી કે એકાંત યાયદોષને સન્માન ન આપજો

૩ કોઇનો પણ સમાગમ કરવો યોગ્ય નથી જ્યાં સુધી તેવી દશા ન થાય ત્યાં સુધી સત્પુરૂષનો સમાગમ અવશ્ય સેવવો ઘટે છે

૪ જે કૃત્યમાં પરિણામે દુઃખ છે તેને સન્માન આપતા પ્રથમ વિચાર કરો

૫ કોઇને અંતઃકરણ આપશો નહીં આપો તેનાથી ભિન્નતા રાખશો નહીં, ભિન્નતા રાખો ત્યાં અંતઃકરણ આપ્યું તે ન આપ્યા સમાન છે

૬ એક ભોગ ભોગવે છે છતાં કર્મની વૃદ્ધિ નથી કરતો, અને એક ભોગ નથી ભોગવતો છતાં

કર્મની વૃદ્ધિ કરે છે એ આશ્ચર્યકારક પણ સમજવા યોગ્ય કથન છે

૭ યોગાનુયોગે બનેલું કૃત્ય બહુ સિદ્ધિને આપે છે

૮ આપણે જેનાથી પટતર પામ્યા તેને સર્વસ્વ અર્પણ કરતા અટકશો નહીં

૯ તોજ હાંસીપવા૦ સહન કરવા કે તેજ લોકો પોતે કરેલા અપવાદનો પુન પશ્ચાત્તાપ કરે

૧૦ હજારો ઉપદેશવચનો કથન સાંભળ્યા કરતાં તેમાંના થોડા વચનો પણ વિચારવાં તે વિશેષ કાર્યકારી છે

૧૧ નિયમથી કરેલુ કામ ત્વરાથી થાય છે, ધારેલી સિદ્ધિ આપે છે આનન્દના કારણરૂપ થઇ પડે છે

૧૨ જ્ઞાનીઓએ એકત્ર કરેલા અદ્ભૂત નિધિના ઉપ ભો ॥ થાઓ

૧૩ સ્ત્રીજાતિમા જેટલું માયાકપટ છે તેટલું ભોળ પણ પણ છે

૧૪ પઠન કરવા કરતા મનન કરવા લક્ષ્ય બહુ લક્ષ આપજો

१५ મહાપુરૂષના આચરણ જોવા કરતા તેનુ અત
કરણ જોવુ એ વધારે પરીક્ષા છે
१६ વચનસપ્તશતી પુન પુન સ્મરણમાં રાખો.
१७ મહાત્મા થવુ હોય તો ઉપકાર બુદ્ધિ રાખો
સત્પુરૂષના સમાગમમાં રહો આહાર વિહાર
દિમા અલુબ્ધ અને નિયમિત રહો સત્શાસ્ત્રનુ
મનન કરો ઉંચી શ્રેણિમાં લક્ષ રાખો
१८ એ એકકે ન હોય તો સમજીને આનદ રાખતાં
શીખો
१९ વર્તનમા બાલક થાઓ સત્યમા યુવાન થાઓ,
જ્ઞાનમા વૃદ્ધ થાઓ
२० રાગ કરવો નહીં, કરવો તો સત્પુરૂષપર કરો
દ્વેષ કરવો નહીં કરવો તો કુશીલ પર કરવો
२१ અનત જ્ઞાન, અનત દર્શન અનત ચારિત્ર અને
અનત વીર્યથી અભેદ એવા આત્માનો એક પળ
પણ વિચાર કરો
२२ મનને વશ કર્યું તેણે જગતને વશ કર્યું
२३ આ સસારને શુ કરવો ? અનત વાર થયેલી
માને આજે સ્ત્રીરૂપે ભોગવીએ છીએ

૨૪ નિર્ગ્રંથતા ધારણ કરતા પહેલા પૂર્ણ વિચાર કરજો એ લઇને ખામી આણવા કરતા અલ્પ રથી થજો

૨૫ સમર્થ પુરૂષો કલ્યાણનુ સ્વરૂપ પોકારી પોકા રીને કહી ગયા પણ કોઇ વિરલાને જ તે યથાર્થ સમજાયુ

૨૬ સ્ત્રીના સ્વરૂપપર મોહ થતો અટકાવવાને વગર ત્વચાનું તેનુ રૂપ વારવાર ચિંતવવા યોગ્ય છે

૨૭ કુપાત્ર પણ સત્પુરૂષના મુકેલા હસ્તથી પાત્ર થાય છે જેમ છાશથી શુદ્ધ થયેલો સોમલ શરીરને નિરોગી કરે છે

૨૮ આત્માનુ સત્સ્વરૂપ એક શુદ્ધ સચ્ચિદાનદ મય છે છતા ભ્રાતિથી ભિન્ન ભાસે છે જેમ ત્રાસી આખ કરવાથી ચદ્ર બે દેખાય છે

૨૯ યથાર્થ વચન ગ્રહવામા દભ રાખશો નહીં કે આપનારનો ઉપકાર ઓળવશો નહીં

૩૦ અમે બહુ વિચાર કરીને આ મૂળતત્વ શોધ્યુ છે કે, ' ગુપ્ત ચમત્કારજ સૃષ્ટિના લક્ષમા નથી

૩૧ રડાવીને પણ બચ્ચાના હાથમા રહેનો સોમળ
લઇ લેવો

૩૨ નિર્મળ અત કરણથી આત્માનો વિચાર કરવો
યોગ્ય છે

૩૩ જ્યા 'હું માને છે ત્યા 'તું નથી, જ્યા 'તું'
માને છે ત્યા 'હું' નથી

૩૪ હે જીવ ! હવે ભોગથી શાત થા શાત વિચાર
તો ખરો કે એમા કયુ સુખ છે ?

૩૫ બહુ કટાળીને સસારમા રહીશ નહીં

૩૬ સત્ગ્નાન અને સતશીલને સાથે દોરજે

૩૭ એકથી મૈત્રી કરીશ નહીં, કર તો આખા
જગતથી કરજે

૩૮ મહા સાૈંદર્યથી ભરેલી દેવાગનાના ક્રીડા વિલાસ
નિરીક્ષણ કરતા છતા જેના અત કરણમાં
કામથી વિશેષ વિશેષ વિરાગ છુટે છે તેને
ધ ન્ય છે તેને ત્રિકાળ નમસ્કાર છે

૩૯ ભોગના વખતમા યોગ સાભરે એ હળુ કર્મિનુ
લક્ષણ છે

૪૦ આટલુ હોય તો હું મોક્ષની ઇચ્છા કરતો નથી આખી સૃષ્ટિ સતશીળને સેવે નિયમિત આયુષ્ય, નિરોગી શરીર, અચળ પ્રેમી પ્રેમદા, આજ્ઞાંકિત અનુચર, કુળ દીપક પુત્ર, જીવન પર્યંત બાલ્યાવસ્થા, આત્મતત્ત્વનું ચિંતવન

૪૧ એમ કોઇ કાળે થવાનુ નથી, માટે હું તો મોક્ષ નેજ ઇચ્છુ છુ

૪૨ સૃષ્ટિ સર્વ અપેક્ષાએ અમર થશે ?

૪૩ શુકલ નિર્જનાવસ્થાને હું બહુમા ય કરૂં છુ

૪૪ સૃષ્ટિલીલામા શાતભાવથી તપશ્ચર્યા કરવી એ પણ ઉત્તમ છે

૪૫ એકાંતિક કથન કથનાર જ્ઞાની ન કહી શકાય.

૪૬ શુકલ અંતકરણ વિના મારા કથનને કોણ દાદ આપશે ?

૪૭ જ્ઞાતપુત્ર ભગવાનના કથનની જ બલિહારી છે

૪૮ દેવ દેવીની તુષમાનતાને શુ કરીશુ ? જગતની તુષમાનતાને શુ કરીશુ ? તુષ્ટમાનતા સત્પુરૂષની છત્રે

૪૯ હુ સચ્ચિદાનંદ પરમાત્મા છુ

૫૦ એમ સમજો કે તમે તમારા આત્માના હિત માટે પ્રવર્તવાની અભિલાષા રાખતા છતા એથી નિરાશા પ્રાપ્ત થઈ તો તે પણ તમારૂં આત્મ હિત જ છે

૫૧ તમારા શુભ વિચારમાં પાર પડો નહીં તો સ્થિર ચિત્તથી પાર પડ્યા છો એમ સમજો

૫૨ જ્ઞાનીઓ અતરગ ખેદ અને હર્ષથી રહિત હોય છે

૫૩ જ્યા સુધી તે તત્ત્વની પ્રાપ્તિ નહિ થાય ત્યાં સુધી મોક્ષની તાત્પર્યતા મળી નથી

૫૪ નિયમ પાળવાનુ દૃઢ કરતા છતા નથી પળ તો એ પૂર્વ કર્મનોજ દોષ છે એમ જ્ઞાનીઓનુ કહેવુ છે

૫૫ સસાર રૂપી કુટુંબને ઘેર આપણો આત્મા પરોણા દાખલ છે

૫૬ એજ ભાગ્યશાળી કે જે દુર્ભાગ્યશાળીની દયા ખાય છે

૫૭ શુભ દ્રવ્ય એ શુભ ભાવનુ નિમિત્ત મહર્ષિયો કહે છે

૫૮ સ્થિર ચિત્ત કરીને ધમ અને શુક્લ ધ્યાનમા પ્રવૃત્તિ કરો

૫૯ પરિગ્રહની મૂર્ચ્છા પાપનુ મૂળ છે

૬૦ જે કૃત્ય કરવા વખતે વ્યામોહ સયુક્ત ખેદમા છો, અને પરિણામે પણ પસ્તાઓ છો તો તે કૃત્યને પૂર્વકર્મનો દોષ જ્ઞાનીઓ કહે છે

૬૧ જડભરત અને જનક વિદેહીની દશા મને પ્રાપ્ત થાઓ

૬૨ સત્પુરુષના અત કરણે આચાર્ય કિવા કહ્યો તે ધમ

૬૩ અતરગ મોહગ્રથી જેની ગઈ તે પરમાત્મા છે

૬૪ વ્રત લઈને ઉલ્લાસિત પરિણામે ભાગશો નહીં

૬૫ એક નિષ્ઠાએ જ્ઞાનીની આજ્ઞા આરાધતા તત્ત્વ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે

૬૬ ક્રિયા એ કર્મ ઉપયોગ એ ધર્મ, પરિણામ એ બધ ભ્રમ એ મિથ્યાત્વ શોકને સભારવો નહીં આ ઉત્તમ વસ્તુ જ્ઞાનીઓએ મને ર [illegible]

૬૭ જગત્ જેમ છે તેમ તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ જુઓ

૬૮ શ્રી ગૌતમને ચાર વેદ પઠન કરેલા જોવાને શ્રીમત્ મહાવીરસ્વામીએ સમ્યક્નેત્ર આપ્યા હતા

૬૯ ભગવતીમા કહેલી પુદ્ગલ નામના પરિવ્રાજકની કથા તત્ત્વજ્ઞાનીઓનુ કહેલુ સુદર રહસ્ય છે

૭૦ વીરના કહેલા શાસ્ત્રોમા સોનેરી વચનો છુટક છુટક અને ગુપ્ત છે

૭૧ સમ્યક્નેત્ર પામીને તમે ગમે તે ધર્મશાસ્ત્ર વિચારો તો પણ આત્મહિત પ્રાપ્ત થશે

૭૨ કુદરત આ તારો પ્રબળ અ યાય છે કે મારી ધારેલી નીતિએ મારો કાળ વ્યતીત કરાવતી નથી ! (કુ રત તે પૂર્વિતકર્મ)

૭૩ માણસ પરમેશ્વર થાય છે એમ જ્ઞાનીઓ કહે છે

૭૪ ઉત્તરાધ્યયન નામનુ જૈનસૂત્ર તત્ત્વદૃષ્ટિએ પુન પુન અવલોકો

૭૫ જીવતા મરાય તો ફરી મરવુ ન પડે એવુ મરણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે

૭૬ કૃતઘ્નતા જેવો એકકે મહાદોષ મને લાગતો નથી
૭૭ જગતમા માન ન હોત તો અહીંજ મોક્ષ હોત !
૭૮ વસ્તુને વસ્તુગતે જુઓ
૭૯ ધ્રમનું મૂળ વિ૰ છે
૮૦ તેનુ નામ વિદ્યા કે જેનાથી અવિદ્યા પ્રાપ્ત ન થાય
૮૧ વીરના એક વાક્યને પણ સમજો
૮૨ અહ્પ૰ કૃતઘ્નતા, ઉત્સૂત્રપ્રરૂપણા અવિવેક ધર્મ એ માઠી ગતિના લક્ષણો છે
૮૩ સ્ત્રીનુ કોઈ અગ લેશમાત્ર સુખદાયક નથી છતા મારો દેહ ભોગવે છે
૮૪ દેહ અને દેહાર્થમમત્વ એ મિથ્યાત્વ લક્ષણ છે
૮૫ અભિનિવેશના ઉદયમા પ્રરૂપણા ન થાય તેને હુ મહાભાગ્ય જ્ઞાનીઓના કહેવાથી કહું છુ
૮૬ સ્યાદ્વાદ શૈલીએ જોતા કોઈ મત અસત્ય નથી
૮૭ સ્વાદનો ત્યાગ એ આહારનો ખરો ત્યાગ જ્ઞાનીઓ કહે છે
૮૮ અભિનિવેશ જેવુ એકકે પાખડ નથી

૮૯ આ કાલમા આટલુ વધ્યુ—ઝાઝા મત ઝાઝા તત્વજ્ઞાનીઓ ઝાઝી માયા અને ઝાઝો પરિગ્રહ વિશેષ

૯૦ તત્વાભિલાશાથી મને પુછો તો હુ તમને નિરાગી ધર્મ બોધી શકુ ખરો

૯૧ આખા જગતના શિષ્ય થવારૂપ દૃષ્ટિ જેણે વેદી નથી તે સદ્દગુરૂ થવાને યોગ્ય નથી

૯૨ કોઈ પણ શુદ્ધાશુદ્ધ ધર્મકરણી કરતો હોય તો તેને કરવા દો

૯૩ આત્માનો ધર્મ આત્મામાજ છે

૯૪ મારા પર સઘળા સરળ ભાવથી હુકમ ચલાવો તો હુ રાજી છુ

૯૫ હુ સસારથી લેશ પણ રાગ સયુક્ત નથી છતા તેનેજ ભોગવુ છુ કાઈ મેં ત્યાગ્યુ નથી

૯૬ નિવકારી દશાથી મને એકલો રહેવા દો

૯૭ મહાવીરે જે જ્ઞાનથી આ જગતને જોયુ છે તે જ્ઞાન સવ આત્મામા છે, પણ આવિર્ભાવ કરવુ જોઇએ

૯૮ બહુ છટી જાઓ તો પણ મહાવીરની આના તોડશો નહીં ગમે તેવી શકા થાય તો પણ મારી વતી વીરને નિ શક ગણુએ

૯૯ પા વનાથ સ્વામીનુ ધ્યાન યોગીઓએ અવશ્ય સ્મરવુ જોઇએ છીએ નિ૦ એ નાગની છત્ર છાયા વેળાનો પાર્શ્વનાથ ઓર હતો !

૧૦૦ ગજસુકુમારની ક્ષમા અને રાજેમતી રહને મીને બોધ છે તે બોધ મને પ્રાપ્ત થાઓ

૧૦૧ ભોગ ભોગવના સુધી (જ્યા સુધી તે કર્મ છે ત્યા સુધી) મને યોગજ પ્રાપ્ત રહો !

૧૦૨ સત શાસ્ત્રનુ એક તત્વ મને મળ્યુ છે એમ કહુ તો મારૂ અહપ નથી

૧૦૩ યાય મને બહુ પ્રિય છે વીરની શૈલી એજ ન્યાય છે, સમજવુ દુર્લભ છે

૧૦૪ પવિત્ર પુરૂષોની કૃપાદૃષ્ટિ એજ સમ્યકદર્શન છે

૧૦૫ ભતૃહરીએ કહેલો ભાવ વિશુદ્ધ બુદ્ધિથી વિચારતાં ઘણી ઉધ્વજ્ઞાનદશા થતા સુધી વર્તે છે

૧૦૬ કોઈ ધર્મથી હું વિરૂદ્ધ નથી, સર્વ ધર્મ હુ

પાળુ છુ તમે સઘળા ધર્મથી વિરુદ્ધ છો
એમ કહેવામા મારો ઉત્તમ હેતુ છે

૧૦૭ તમારો માનેલો ધર્મ મને કયા પ્રમાણથી
બોધો છો તે મારે જાણવુ જરૂરનુ છે

૧૦૮ શિથિલ બધ દૃષ્ટિથી નીચે આવીને જ વિખે
રાઈ જાય (જો નિર્જરતા આવરે તો—)

૧૦૯ કોઈ પણ શાસ્ત્રમા મને શકા ન હો

૧૧૦ દુ ખના માર્યા વૈરાગ્ય લઈ જગતને આ લોકો
ભ્રમાવે છે

૧૧૧ અત્યારે હું કોણ છુ એનુ મને પૂર્ણ ભાન નથી

૧૧૨ તું સત્પુરુષનો શિષ્ય છે

૧૧૩ એજ મારી આકાક્ષા છે

૧૧૪ મને કોઈ ગજસુકુમાર જેવો વખત આવો

૧૧૫ કોઈ રાજેમતી જેવો વખત આવો

૧૧૬ સત્પુરુષો કહેતા નથી, કરતા નથી છતા તેની
સત્પુરુષતા નિવિકાર મુખમુદ્રામા રહી છે

૧૧૭ સસ્થાનવિચયધ્યાન પૂર્વધારીઓને પ્રાપ્ત થતું
હશે એમ માનુ યોગ્ય લાગે છે તમે પણ
તેને ધ્યાવન કરો

૧૧૮ આત્મા જેવો કોઈ દેવ નથી
૧૧૯ કોણ ભાગ્યશાળી ? "અવિરતિ સમ્યક્દૃષ્ટિ કે વિરતિ ?"
૧૨૦ કોઇની આજીવિકા તોડશો નહીં

નિ૦ સ૦ ૧૯૪૩ કાર્તિક

---

(૫)

થોડા વાક્યો.

૧ વિશાળબુદ્ધિ, મધ્યસ્થતા, સરળતા, અને જીતેંદ્રિયપણ આટલા ગુણો જે આત્મામા હોય, તે તત્વ પામવાનુ ઉત્તમ પાત્ર છે

૨ જગતમાં નિરાગીત્વ, વિનયતા અને સત્પુરૂષની આજ્ઞા એ નહીં મળવાથી આ આત્મા અનાદિકાળથી રખડ્યો પણ નિરૂપાયતા થઈ તે થઈ હવે આપણે પુરૂષાર્થ કરવુ ઉચિત છે, જય થાઓ

૩ પરમાત્માને ધ્યાવવાથી પરમાત્મા થવાય પણ તે, આત્મા સ પુરૂષના

કમળની વિનયોપાસના વિના પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી એ નિર્ગ્રંથ ભગવાનનું સર્વોત્કૃષ્ટ વચનામૃત છે

૪ આત્મભાવે જગત્‌માં વર્તો અને અંતરંગમાં એકાંત શીતળીભૂત-નિર્લેપ રહો, એજ માન્યતા અને બોધના છે

૫ ઇચ્છા વગરનુ કોઈ પ્રાણી નથી વિવિધ આશાથી તેમાં પણ મનુષ્યપ્રાણી રોકાયેલુ છે ઇચ્છા, આશા જ્યાંસુધી અતૃપ્ત છે ત્યાંસુધી તે પ્રાણી અધોવૃત્તિવત્ છે ઇચ્છા જયવાળુ પ્રાણી ઉર્ધ્વગામીવત્ છે

૬ તેને મોહ શો, અને તેને શોક શો ? કે જે સર્વત્ર એકત્વ (પરમાત્મા સ્વરૂપ) નેજ જુએ છે

૭ તૃષાતુરને પાયાની મહેનત કરજો અતૃષાતુરને તૃષાતુર થવાની જીજ્ઞાસા પેદા કરજો જેને તે પૈ। ન થાય તેનુ હોય તેને માટે ઉદાસીન રહેજો

૮ દૃષ્ટિ વિષ ગયા પછી ગમે તે શાસ્ત્ર, ગમે તે અક્ષર, ગમે તે કથન, ગમે તે વચન, ગમે તે સ્થળ પ્રાયે અહિતનુ કારણ થતુ નથી

૯ જીવને જ્યાસુધી સતનો જોગ ન થાય ત્યાસુધી મતમતાતરમા મધ્યસ્થ રહેવુ યોગ્ય છે

૧૦ ગમે તેટલી વિપત્તિયો પડે, તથાપિ જ્ઞાનીદ્વારા સાસારીક ફળની ઈચ્છા કરવી યોગ્ય નથી

૧૧ જેની પ્રાપ્તિ પછી અનતકાળનુ યાચકપણુ મટી સર્વ કાળને માટે અયાચકપણું પ્રાપ્ત હોય છે એવો જો કોઈ હોય તો તે તરણ તારણ જાણીએ છીયે તેને ભજો

૧૨ સર્વ પ્રકારના ભયને રહેવાના સ્થાનક રૂપ આ સસારને વિષે માત્ર એક વૈરાગ્યજ અભય છે

૧૩ જેને મૃત્યુની સાથે મિત્રતા હોય અથવા જે મૃ ચુથી ભાગી છૂટી શકે એમ હોય અથવા હું નહીં મરૂ એમ જેને નિશ્ચય હોય તે ભલે સુખે સુવે -(શ્રી તીર્થંકર-છ ૨વ નિકાય અધ્યયન)

૧૪ વિષમ ભાવના નિમિત્તો બળવાન પણ પ્રાપ્ત થયા છતા જે જ્ઞાનીપુરૂષ અવિષમ ઉપયો

વર્ત્યા છે, વર્તે છે અને ભવિષ્યકાળે વર્તે તે સર્વને વારવાર નમસ્કાર

૧૫ પરમ ભક્તિથી સ્તુતિ કરનાર પ્રત્યે પણ જેને રાગ નથી અને પરમ દ્વેષથી પરિષહ ઉપસર્ગ કરનાર પ્રત્યે પણ જેને દ્વેષ નથી તે પુરૂષરૂપ ભગવાનને વારવાર નમસ્કાર

૧૬ જેને કોઈ પણ પ્રત્યે રાગ દ્વેષ રહ્યા નથી તે મહાત્માને વારવાર નમસ્કાર

૧૭ વીતરાગ પુરૂષના સમાગમ વિના ઉપાસના વિના આ જીવને મુમુક્ષુતા કેમ ઉત્પન્ન થાય? સમ્યક્‌જ્ઞાન ક્યાથી થાય? સમ્યક્‌દર્શન ક્યાથી થાય? સમ્યક્‌ચારિત્ર ક્યાથી થાય? કેમકે એ ત્રણે વસ્તુ અન્ય સ્થાનકે હોતી નથી

(૬)

સ્મૃતિમા રાખવા યોગ્ય મહા વાક્યો –

૧ એક ભેદે નિયમ એ જ આ જગતનો પ્રવર્તક છે।

૨ જે મનુષ્ય સત્પુરૂષોના ચરિત્ર રહસ્યને પામે છે, તે મનુષ્ય પરમેશ્વર થાય છે!
૩ ચચળ ચિત્ત એજ સવ વિષમ દુખનુ મૂળિયુ છે
૪ આઞાનો મેળાપ અને થોડા સાથે અતિ સમાગમ એ બન્ને સમાન દુખ દાયક છે
૫ સમ સ્વભાવીનુ મળવુ એને જ્ઞાનીઓ એકાત કહે છે
૬ ઇન્દ્રિયો તમને જીતે અને સુખ માનો તે કરતા તેને તમે જીતવાર્મા જ સુખ આન અને પરમપદ પ્રાપ્ત કરશો
૭ રાગ વિના સસાર નથી અને સસાર વિના રાગ નથી
૮ યુવાવયનો સર્વસગ પરિત્યાગ પરમ પદને આપે છે
૯ તે વસ્તુના વિચારમા પહોંચો કે જે વસ્તુ અતીંદ્રિય સ્વરૂપ છે
૧૦ ગુણીના ગુણમા અનુરક્ત થાઓ

---

(७)

१ પ્રમાદને લીધે આત્મા મળેલું સ્વરૂ
જાય છે

૨ જે જે કાળે જે જે કરવાનું છે તે
ઉપયોગમા રાખ્યા રહો

૩ ક્રમે કરીને પછી તેની સિદ્ધિ કરો

૪ અ ૫ આહાર અલ્પ વિહાર, અલ્પ
નિયમિત વાચા નિયમિત કાયા, અને
સ્થાન એ મનને વશ કરવાના ઉત્તમ સાધ

૫ શ્રેષ્ઠ વસ્તુની જીજ્ઞાસા કરવી એ જ આ
શ્રેષ્ઠતા છે કદાપિ તે જીજ્ઞાસા પાર ન
તોપણ જીજ્ઞાસા તે પણ તે જ અશવત્

૬ નવાં કર્મ બાધવા નહીં અને જુના
લેવાં એવી જેની અચળ જીજ્ઞાસા છે
તે પ્રમાણે વર્ત્તિ શકે છે

૭ જે કૃત્યનુ પરિણામ ધર્મ નથી તે કૃત્ય મૂળ
જ કરવાની ઇચ્છા રહેવા દેવી જોઇતી નથી

સતોષ રાખજે તો તુ ક્રમે કરીને નિસ્પૃહી
થઈ શકીશ
૧૧ તેનો તું બોધ પામ કે જેનાથી સમાધિ મરણની
પ્રાપ્તિ થાય
૧૨ એક વાર જો સમાધિ મરણ થયુ તો સર્વ
કાળના અસમાધિમરણ ટળશે
૧૩ સર્વોત્તમ ૫ સર્વ ત્યાગીનુ છે

મુ૦ કાર્તિક ૧૯૪૩

---

(૮)

સત્પુરૂષોને નમસ્કાર

અનતાનુબધી ક્રોધ અનતાનુબધી માન અનતા નુબધી માયા અને અનતાનુબધી લોભ એ ચાર તથા મિથ્યાત્વ મોહિની મિશ્રમોહિની સમ્યકત્વ મોહિની એ ત્રણ એમ એ સાત પ્રકૃતિ જ્યા સુધી ક્ષયોપશમ ઉપશમ કે ક્ષય થતી નથી ત્યા સુધી સમ્યક્દૃષ્ટિ થવુ સભવતુ નથી એ સાત પ્રકૃતિ જેમ જેમ મ દતાને પામે તેમ તેમ સમ્યક્ત્વનો ઉદય થાય

છે તે પ્રકૃતિયોની ગ્રથી છેન્વી પરમ દુર્લભ છે જેની તે નવી છેટાઇ તેને આત્મા હસ્તગત થવો સુલભ છે તત્વજ્ઞાનીઓએ એજ ગ્રથીને ભેદવાનો ફરી ફરીને બોધ કર્યો છે જે આત્મા અપ્રમાદપણે તે ભેદવા ભણી દૃષ્ટિ આપશે તે આત્મા આત્મત્વને પામશે એ નિ સદેહ છે

સદ્ગુરૂના ઉપદેશ વિના અને જીવની સત્પાત્રતા વિના એમ થવુ અટકયુ છે તેની પ્રાપ્તિ કરીને સસારતાપથી અત્યત તપાયમાન આત્માને શીતળ કરવો એજ કૃતકૃત્યતા છે

"ધર્મ" એ વસ્તુ બહુ ગુપ્ત રહી છે તે બાહ્ય સશોધનથી મળવાની નથી અપૂર્વ અતર સશોધનથી તે પ્રાપ્ત થાય છે જે અતર સશોધન કોઇક મહા ભાગ્ય સદ્ગુરૂ અનુગ્રહે પામે છે

એક ભવના થોડા સુખ માટે અનત ભવનુ અનત દુ ખ નહીં વધારવાનુ પ્રયત્ન સત્પુરૂષો કરે છે

સ્યાત્પ આ વાત પણ માન્ય છે કે બનનાર છે તે ફરનાર નથી અને ફરનાર છે તે બનનાર

નથી તો પછી ધર્મપ્રયત્નમા, આત્મિક હિતમાં અ ય ઉપાધિને આધીન થઈ પ્રમાદ શુ ધારણ કરવો? આમ છે છતા દેશ, કાળ પાત્ર, ભાવ જોવાં જોઇએ

સત્પુરૂષોનુ યોગબળ જગતનું કલ્યાણ કરો
પ્રણામ નિરાગશ્રેણિ સમુચ્ચયે
વવા મહા શુ ૧૪ ૧૯૪૫

(૯)

નીચેના દોષ ન આવના જોઍ —

૧ કોઇથી મહા વિશ્વાસઘાત
૨ મિત્રથી વિશ્વાસઘાત
૩ કોઇની થાપણ ઓળવવી
૪ વ્યસનનુ સેવવુ
૫ મિથ્યા આળનું મૂકવુ
૬ ખોટા લેખ કરવા
૭ હિસાબમાં ચૂકવવુ
૮ જુલમી ભાવ કહેવો

૯ નિર્દોષને અલ્પ માયાવી પણ છેતરવો
૧૦ ન્યૂનાધિક તોળી આપવુ
૧૧ એકને બદલે બીજુ અથવા મિશ્ર કરીને આપવુ
૧૨ કર્માની ધધો
૧૩ લાચ કે અદત્તાદાન

એ વાટેથી કઈ પણ રળવુ નહીં એ જાણે સામાન્ય વ્યવહાર શુદ્ધિ ઉપજીવન અર્થે કહી ગયો (અપૂર્ણ) વવા૦ મહા ૧૯૪૫

---

(૧૦)

બીજુ કાઈ શોધમા માન એક સત્પુરુષને શોધીને તેનાં ચરણકમળમા સર્વભાવ અર્પણ કરી દઈ વર્ત્યો જા પછી જો મોક્ષ ન મળે તો મારી પાસેથી લેજે

સત્પુરુષ એજ કે નિશદિન જેને આત્માનો ઉપયોગ છે –શાસ્ત્રમા નથી, અને સાભળ્યામા નથી છતા અનુભવમા આવે તેવુ જેનું કથન છે અતરગ સ્પૃહા નથી એવી જેની ગુપ્ત આચરણા છે, બાકી તો કઈ કહ્યુ જાય તેમ નથી

અને આમ કર્યા વિના તારો કોઈ કાળે છૂટકો થનાર નથી આ અનુભવ પ્રવચન પ્રમાણિક ગણ

એક સત્પુરૂષને રાજી કરવામા તેની સર્વ ઇચ્છાને પ્રશસવામા તેજ સત્ય માનવામા આખી જીંદગી ગઈ તો ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ પન્દર ભવે અવશ્ય મોક્ષે જઈશ

આસો વદી ૧૦ શનિ મોહમયિ

---

(૧૧)

નિરાબાધ પણે જેની મનોવૃત્તિ વહ્યા કરે છે સકલ્પ-વિકલ્પની મદતા જેને થઇ છે પચવિધ યથી વિરક્ત બુદ્ધિના અકુરો જેને ફુટ્યા છે, કલેશનાં કારણુ જેણે નિર્મૂળ કર્યા છે અનેકાંત દૃષ્ટિયુક્ત એકાત દૃષ્ટિને જે સેવ્યા કરે છે જેની માત્ર એજ શુદ્ધ વૃત્તિ છે તે પ્રતાપી પુરૂષ જયવાન વર્તો

આપણે તેવા થવાનુ પ્રયત્ન કરવુ જોઇએ

વિ સ ૧૮૪૫

---

(૧૨)

ભાઈ, આટલું તારે અવશ્ય કરવા જેવું છે —

૧ દેહમાં વિચાર કરનાર બેઠો છે તે દેહથી ભિન્ન છે ? તે સુખી છે કે દુખી ? એ સભારી લે

૨ દુખ લાગશે જ અને દુખના કારણો પણ તને દૃષ્ટિગોચર થશે તેમ છતા કદાપિ ન થયા તો મારા૦ કોઈ ભાગને વાચી જા, એટલે સિદ્ધ થશે તે ટાળવા માટે જે ઉપાય છે તે એટલોજ કે તેથી બાહ્યાભ્યતર રહિત થવુ

૩ રહિત થયા પછી ઔર દશા અનુભવાય છે એ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક કહુ છુ

૪ તે સાધન માટે સર્વસગ પરિત્યાગી થવાની આવશ્યકતા છે નિર્ગ્રંથ સદ્ગુરુના ચરણમા જઇને પડવુ યોગ્ય છે

૫ જેવા ભાવથી ચડાય તેવા ભાવથી સર્વકાળ રહેવા માટેની વિચારણા પ્રથમ કરી લે જો તને પૂર્વ કર્મ બળવાન લાગતા હોય તો અત્યાગી દેશત્યાગી રહીને પણ તે વસ્તુને વિસારીશ નહીં

૬ પ્રથમ ગમે તેમ કરી તુ તારૂ જીવન લાસ જાણનુ શા માટે કે ભવિ યસમાધિ થવા અત્યારે અપ્રમાદી થવુ

૭ તે આયુષ્યનો માનસિક આત્મોપયોગ તો નિર્વ દમા રાખ

૮ જીવન બહુ ટુકુ છે ઉપાધિ બહુ છે અને ત્યાગ થઈ શકે તેમ નથી તો નીચેની વાત પુન પુન લક્ષમા રાખ

૧ જિજ્ઞાસા તે વસ્તુની રાખવી

૨ સસારને બધન માનવુ

૩ પૂર્વકર્મ નથી એમ ગણી પ્રત્યેક ધર્મ સેવ્યા જવો તેમ છતા પૂર્વકર્મ નડે તો શોક કરવો નહીં

૪ દેહની જેટની ચિંતા રાખે છે તેટલી નહીં પણ એથી અનત ગણી ચિંતા આત્માની રાખ, કારણ અનત ભવ એક ભવમાં ટાળવા છે

૫ ન ચાલે તો પ્રતિશ્રોતી થા

૬ જેમાથી જેટલુ થાય તેટલું કર
૭ પરિણામિક વિચારવાળો થા
૮ અનુત્તરવાસી થઇને વર્ત્ત
૯ છેવટનુ સમયે સમયે ચૂકીશ નહી એજ
ભલામણ અને એજ ધમ

મુ વિ સ ૧૯૪૬

(૧૩)

સમજીને અલ્પ ભાષી થનારને પશ્ચાત્તાપ કરવાનો થોગેજ અવસર સભવે છે

હે નાથ! સાતમી તમતમપ્રભા નર્કની વેદના મળી હોય તો વખતે સમ્મત કરત પણ જગતની મોહિની સમ્મત થતી નથી

પૂર્વના અશુભ કર્મ ઉદય આવ્યે વેદતા જે શોચ કરો છો તો હવે એ પણ ધ્યાન રાખો કે નવા બાધના પરિણામે તેવા તો બધાતા નથી?

આત્માને ઓળખવો હોય તો આત્માના પરિચયી થવુ, પરવસ્તુના ત્યાગી થવુ

જેટલા પોતાની પુદ્ગલિક મોગાઈ ઇચ્છે છે તેટલા હલકા સમરે પ્રશસ્ત પુરૂષની ભક્તિ કરો, તેનુ સ્મરણ કરો, ગુણચિંતન કરો

મુ કા વિ સ ૧૮૪૬

---

(૧૪)

સહજ

જે પુરૂષ આ પ્રથમા સહજ નોંધ કરે છે તે પુરૂષ માટે પ્રથમ મહજ તેજ પુરૂષ લખે છે

તેની હમણા એવી દશા અતરગમાં રહી છે કે કઈક વિના સર્વ સસારી ઇચ્છાની પણ તેણે વિસ્મૃતિ કરી નાખી છે

તે કઈક પામ્યો પણ છે અને પૂર્ણનો પરમ મુમુક્ષુ છે છેલ્લા માર્ગનો નિ શક જીજ્ઞાસુ છે

હમણા જે આવરણો તેને ઉદય આવ્યા છે, તે આવરણોથી એને ખેદ નથી, પરતુ વસ્તુભાવમા થતી મદતાનો ખેદ છે

તે ધમની વિધિ અથની વિધિ કામની વિધિ,

અને તેને આધારે મોક્ષની વિધિને પ્રકાશી શકે તેવો છે ઘણાજ થોડા પુરૂષોને પ્રાપ્ત થયો હશે એવો એ કાળનો ક્ષયોપશમી પુરૂષ છે

તેને પોતાની સ્મૃતિ માટે ગર્વ નથી તર્ક માટે ગર્વ નથી તેમ તે માટે તેનો પક્ષપાત પણ નથી તેમ છતા કંઈક બહાર રાખવુ પડે છે તેને માટે ખે છે

તેનુ અત્યારે એક વિષય વિના બીજા વિષય પ્રતિ ઠેકાણુ નથી તે પુરૂષ જોકે તીક્ષ્ણ ઉપયોગવાળો છે તથાપિ તે તીક્ષ્ણ ઉપયોગ બીજા કોઈ પણ વિષયમા વાપરવા તે પ્રીતિ ધરાવતો નથી

મુ વિ સ ૧૯૪૬

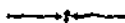
(૧૫)

નીચેના નિયમોપર બહુ લક્ષ આપાનુ જોઇએ

૧ એક વાત કરતા તેની અપૂર્ણતામા અવશ્ય વિના બીજી વાત ન કરવી જોઈએ

૨ કહેલી વાત પૂર્ણતાથી સાંભળવી જોઇએ
૩ પોતે ધીરજથી તેનો સદ્ ઉત્તર આપવો જોઇએ
૪ જેમા આત્મબાધક કે આત્મહાનિ ન હોય તે
વાત ઉચ્ચારવી જોઇએ
૫ ધર્મ સબધી હમણા બહુજ ઓછી વાત કરવી
૬ લોકોથી ધર્મવ્યવહારમા પડવુ નહિ
૭

મુ પો શુ ૩ બુધ, ૧૯૪૬

(૧૬)

મહાવીરના બોધને પાત્ર કોણ?

૧ સત્પુરૂષના ચરણનો ઇચ્છક
૨ સદૈવ સૂક્ષ્મ બોધનો અભિલાષી,
૩ ગુણપર પ્રશસ્તભાવ રાખનાર,
૪ બ્રહ્મવ્રત્તમા પ્રીતિમાન્
૫ જ્યારે સ્વદોષ દખે ત્યારે તેને છેદવાનો ઉપયોગ રાખનાર
૬ ઉપયોગથી એક પળ પણ ભરનાર,

૭ એકાંતવાસને વખાણનાર,
૮ તીર્થાદિ પ્રવાસનો ઉછરંગી,
૯ આહાર, વિહાર, નિહારનો નિયમી,
૧૦ પોતાની ગુરૂતા દબાવનાર,

એવો કોઇ પણ પુરૂષ તે મહાવીરના બોધને પાત્ર છે, સમ્યક્‌દશાને પાત્ર છે

પેહેલા જેવુ એકે નથી

મુ પો ૧૯૪૬

---

(૧૭)

હે જીવ, તું ભ્રમામા, તને હિત કહું છઉં

અતરમા સુખ છે બહાર સોધવાથી મળશે નહીં

અતરનું સુખ અતરની સમશ્રેણીમા છે સ્થિતિ થવા માટે બાહ્ય પદાર્થોનુ વિસ્મરણ કર, આશ્ચર્ય ભૂલ.

સમશ્રેણી રહેવી બહુ દુર્લભ છે નિમિત્તાધીન વૃત્તિ ફરિ ફરી ચલિત થઈ જશે, ન થવા અચળ ગભીર ઉપયોગ રાખ

આ ક્રમ યથાયોગ્યપણે ચાલ્યો આવ્યો તો હું જીવન ત્યાગ કરતો રહીશ, મુઝાઈશ નહીં, નિર્ભય થઈશ

ભ્રમામા તને હિત કહું છઉ

આ મારૂં છે એવા ભાવની વ્યાખ્યા પ્રાયે ન કર

આ તેનુ છે એમ માની ન બેસ

આ માટે આમ કરવુ છે એ ભવિષ્ય નિર્ણય ન કરી રાખ

આ માટે આમ ન થયુ હોત તો સુખ થાત એમ સ્મરણ ન કર

આટલુ આ પ્રમાણે હોય તો સારૂં એમ આગ્રહ ન કરી રાખ

આણે મારા પ્રતિ અનુચિત કર્યું એવુ સભારતા ન શીખ

આણે મારા પ્રતિ ઉચિત કર્યું એવુ સ્મરણ ન રાખ

આ મને અશુભ નિમિત્ત છે એવો વિકલ્પ ન કર

આ મને શુભ નિમિત્ત છે એવી દૃઢતા માની ન બેસ

આ ન હોત તો હું બધાત નહીં એમ અચળ વ્યાખ્યા નહીં કરીશ

પૂર્વકર્મ બળવાન છે, માટે આ બધો પ્રસગ મળી આવ્યો એવુ એકાતિક ગ્રહણ કરીશ નહીં

પુરૂષાર્થનો જય ન થયો એવી નિરાશા સ્મરીશ નહીં

બીજાના દોષે તને બધન છે એમ માનીશ નહીં

તારે નિમિત્તે પણ બીજાને દોષ કરતો ભૂલાવ

તારે દોષે તને બધન છે એ સતની પહેલી શિક્ષા છે

તારો દોષ એટલોજ કે અ યને પોતાનુ માનવુ પોતે પોતાને ભૂલી જવુ

એ બધામા તારી લાગણી નથી, માટે જૂદે જૂદે સ્થળે તેં સુખની કલ્પના કરી છે

હે મૂઢ એમ ન કર —

એ તને તેં હિત કહ્યુ અતરમા સુખ છે.

જગતમા કોઈ એવુ પુસ્તક વા લેખ વા કોઈ એવો સાક્ષી ત્રાહિત તમને એમ નથી કહી શકતો કે આ સુખનો માર્ગ છે, વા તમારે આમ વર્તવુ

સવને એકજ ક્રમે ઉગવુ એજ સૂચવે છે કે ?
કઈ પ્રબળ વિચારણા રહી છે

એક ભોગી થવાનો બોધ કરે છે
એક યોગી થવાનો બોધ કરે છે
એ બેમાથી કોને સમ્મત કરીશુ ?
અને શામાટે બોધ કરે છે ?
અને કોને બોધ કરે છે ?
કોના પ્રેરવાથી કરે છે ?
કોઇને કોઇનો અને કોઇને કોઇનો બોધ ?
લાગે છે ?
એનાં કારણો શુ છે ?
તેનો સાક્ષી કોણ છે ?
તમે શુ વાન્છો છો ?
તે ક્યાથી મળશે વા શામાં છે ?
તે કોણ મેળવશે ?
ક્યા થઇને લાવશો ?
લાવવાનુ કોણ શીખવશે ?
વા શીખ્યા છીએ ?
શીખ્યા છો તો ક્યાંથી શીખ્યા છો ?

જીવન શું છે?
જીવ શું છે?
તમે શું છો?
તમારી ઇચ્છાપૂર્વક કાં નથી થતું?
તે કેમ કરી શકશો?
બાધતા પ્રિય છે કે નિરાબાધતા પ્રિય છે?
તે કયાં કયાં કેમ કેમ છે?
એનો નિર્ણય કરો

અંતરમા સુખ છે બહારમા નથી.
સત્ય કહું છઉં

હે જીવ, ભૂલમા, તને સત્ય કહું છઉં
સુખ અંતરમા છે, તે બહાર શોધવાથી નહીં મળે
અંતરનું સુખ અંતરની સ્થિતિમા છે સ્થિતિ થવા
માટે બાહ્ય પ દાર્થો સબંધીનુ આશ્ચર્ય ભૂલ
સ્થિતિ રહેવી બહુ વિકટ છે નિમિત્તાધીન ફરિ
ફરી વૃત્તિ ચલિત થઈ જાય છે એનો દૃઢ ઉપયોગ
રાખવો જોઇએ.

એ ક્રમ યથાયોગ્ય ચલા યો આવીશ તો તું મુંઝા
ઈશ નહીં. નિર્ભય થઈશ

હે જીવ તુ ભૂલમા વખતે વખતે ઉપયોગ ચૂકી ક્રોધને રજન કરવામા, ક્રોઈવી રજન થવામા, વા મનની નિર્બળતાને લીધે અ ય પાસે મદ થઈ જાય છે, એ ભૂલ થાય છે તે ન કર

મુબઈ ફા ૧૯૪૬

---

(૧૮)

સહજ પ્રકૃતિ

૧ પરહિત એજ નિજહિત સમજવુ, અને પર દુ ખ એ પોતાનુ દુ ખ સમજવુ

૨ સુખ દુ ખ એ બને મનની કલ્પના છે

૩ ક્ષમા એજ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે

૪ સઘળા સાથે નમ્રભાવથી વર્તવુ એજ ખરૂ ભૂષણ છે

૫ શાત સ્વભાવ એ જ સજ્જનતાનુ ખરૂ મૂળ છે

૬ ખરા સ્નેહિની ચાહના એ સજ્જનતાનુ ખાસ લક્ષણ છે

૭ દુર્જનનો ઓછો સહવાસ

૮ વિવેકબુદ્ધિથી સઘળુ આચરણ કરવુ

૯ દ્વેષાભાવ એ (દ્વેષ) વસ્તુ ઝેરરૂપ માનવી

૧૦ ધર્મ કર્મમા વૃત્તિ રાખવી

૧૧ નીતિના આધારપર પગ ન મૂકવો

૧૨ જીતેંદ્રિય થવુ

૧૩ જ્ઞાનચર્ચા અને વિદ્યાવિલાસમા તથા શાસ્ત્રા ધ્યયનમા ગુથાવુ

૧૪ ગભીરતા રાખવી

૧૫ સસારમા રહ્યા છતા ને નીતિથી ભોગવતા છતા, વિદેહી દશા રાખવી

૧૬ પરમાત્માની ભક્તિમા ગુથાવુ

૧૭ પરનિંદા એજ સબળ પાપ માનવુ

૧૮ દુર્જનતા કરી ફાવવુ એજ હારવુ એમ માનવુ

૧૯ આત્મજ્ઞાન અને સજ્જનસગત રાખવા

મુ વિ સ ૧૯૪૬

(૧૯)

વચનાવળી.

૧ જીવ પોતાને ભૂલી ગયો છે, અને તેથી સત્ સુખનો તેને વિયોગ છે એમ સર્વ ધર્મ સમ્મત કહ્યું છે

૨ પોતાને ભૂલી ગયા રૂપ અજ્ઞાન જ્ઞાન મળવાથી નાશ થાય છે એમ નિ શક માનવુ

૩ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જ્ઞાની પાસેથી થાય છે, એ સ્વભાવિક સમજાય છે છતા જીવ પોતાનું અજ્ઞાન વિચારતો નથી

૪ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ જેણે ઇચ્છવી તેણે જ્ઞાનીની ઇચ્છાએ વર્તવુ એમ જીનાગમાદિ સર્વ શાસ્ત્ર કહે છે પોતાની ઇચ્છાએ પ્રવર્તતા અનાદિ કાળથી રખડ્યો

૫ જ્યા સુધી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનીની ઇચ્છાએ એટલે આજ્ઞાએ નહીં વર્તાય ત્યા સુધી અજ્ઞાનની નિવૃત્તિ થશે નહીં

૬ જ્ઞાનીની આજ્ઞાનુ આરાધન તે કરી શકે કે જે

તન મન, ધનથી આસક્તિનો ત્યાગ કરી તેની ભક્તિમાં જોડાય

૭ તે કર્યાવિના મોક્ષની પ્રાપ્તિ થતી નથી આ અનાદિકાળનુ ગુપ્ત તત્વ સતોના હૃદયમાં રહ્યુ છે તે પાને ચ્ગાવ્યુ છે

૮ આમા કહેલી વાત સવ શાસ્ત્રને માન છે

૯ રૂષભદેવજીએ પોતાના પુત્રોને ત્વરાવી મોક્ષ થવાનો છેવટે એજ ઉપદેશ કયા હતો

૦ પરિક્ષિત રાજાને શુકદેવજીએ એજ ઉપદેશ કર્યો છે

૧ અનત કાળ સુધી જીવ નિજછદે ચાની પરિશ્રમ કરે, તો પણ પોને પોનાથી જ્ઞાન પામે નહીં પરતુ એક પળમા જ્ઞાનીની આજ્ઞાનો આરાધક જ્ઞાન પામે

૨ શાસ્ત્રમા કહેલી આજ્ઞાઓ પરોક્ષ છે અને તે જીવને જોગ થવા માટે છે મોક્ષ થવા માટે જ્ઞાનીની પ્રત્યક્ષ આજ્ઞા જોઇએ

૩ આ જ્ઞાન માર્ગની શ્રેણી કહી એ પામ્યાવિના બીજા માર્ગથી મોક્ષ નથી

૧૪ એ ગુપ્ત તત્વને જે આરાધે છે તે પ્રત્યક્ષ અમૃતને પામી અક્ષય થાય છે

મુબઈ મહા સુદ ૧૯૪૭

---

(૨૦)

જે જે પ્રકારે આત્માને ચિંતન કર્યો હોય તે તે પ્રકારે તે પ્રતિભાસે છે

વિષયાર્ત્તપણાથી મૂઢતાને પામેલી વિચાર શક્તિ વાળા જીવને આત્માનું નિત્યપણું ભાસતું નથી, એમ ઘણું કરીને દેખાય છે તેમ થાય છે તે યથાર્થ છે કેમકે અનિત્ય એવા વિષયને વિષે આત્મબુદ્ધિ હોવાથી પોતાનુ પણ અનિત્યપણું ભાસે છે વિચારવાનને આત્મા વિચારવાન લાગે છે શૂન્ય પણે ચિંતન કરનારને આત્મા શૂન્ય લાગે છે, અનિત્યપણે ચિંતન કરનારને અનિત્ય લાગે છે નિત્ય પણે ચિંતન કરનારને નિત્ય લાગે છે

રાળજ ભા સુ ૮ ૧૯૪૭

---

(૨૧)

હે પરમ કૃપાળુ દેવ ! જન્મ, જરા મરણાદિ સર્વ દુખોનો અત્યત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ પુરૂષનો મૂળમાર્ગ આપ શ્રીમદે અનત કૃપા કરી મને આપ્યો, તે અનત ઉપકારનો પ્રતિઉપકાર વાળવા હુ સર્વથા અસમર્થ છુ વળી આપ શ્રીમત્ કઇ પણ લેવાને સર્વથા નિસ્પૃહ છો જેથી હુ મન, વચન, કાયાની એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિ દમા નમસ્કાર કરૂ છુ આપની પરમભક્તિ અને વીતરાગ પુરુષના મૂળધર્મની ઉપાસના મારા હૃદયને વિષે ભવપર્યંત અખડ જાગ્રત રહો એટલુ માગુ છુ તે સફળ થાઓ ૐ શાતિ શાતિ શાતિ

નિ સ ૧૯૪૮ આશ્વિન

---

(૨૨)

નિત્ય નિયમ

ૐ શ્રીમત્પરમ ગુરૂભ્યો નમ

સવારમા ઉઠી ઇર્યાપથિકી પ્રતિક્રમી રાત્રિ દિવસ

જે કંઈ અગાર પાપસ્થાનકમા પ્રવૃત્તિ થઈ હોય, સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સબધી તથા પચપરમપ સબંધી જે કંઈ અપરાધ થયો હોય કોઈપણ જીવ પ્રતિ કિંચિત્માત્ર પણ અપરાધ કર્યો હોય, તે જાણતાં અજાણતા થયો હોય તે સર્વે ક્ષમાવવા, તેને નિંદવા, વિશેષ નિંદવા આત્મામાથી તે અપરાધ વિસર્જન કરી નિશલ્ય થવુ (રાત્રિએ શયન કરતી વખતે પણ એજ પ્રમાણે કરવુ)

શ્રીસત્પુરૂષના દર્શન કરી ચાર ઘડી માટે સર્વે સાવદ્ય વ્યાપારથી નિવર્તિ એક આસનપર સ્થિતિ કરવી તે સમયમા "પરમગુરૂ" એ શબ્દની પાચ માળાઓ ગણી સત્શાસ્ત્રનુ અધ્યયન કરવુ ત્યાર પછી એક ઘડી કાયોત્સર્ગ કરી શ્રીસત્પુરૂષોના વચ નોનુ તે કાર્યોત્સર્ગમા રટણ કરી સદ્‌વૃત્તિનુ અનુ સધાન કરવુ ત્યારપછી અરધી ઘડીમાં ભક્તિની વૃત્તિ ઉજમાળ કરનારા એવા પદો (આજ્ઞાનુસાર) ઉચ્ચા રવા અરધી ઘડીમાં "પરમગુરૂ" શબ્દનુ કાયો ત્સર્ગરૂપે રટણ કરવુ અને "સર્વજ્ઞ દેવ" એ નામની પાંચ માળા ગણવી

[હાલ અધ્યયન કરવા યોગ્ય શાસ્ત્રો–વૈરાગ્ય શતક, ઇંદ્રિયપરાજયશતક, શાંતસુધારસ, અધ્યાત્મ કલ્પદ્રુમ યોગદૃષ્ટિસમુચ્ચય, નવતત્વ, મૂળપદ્ધતિકર્મ ગ્રંથ, ધર્મબિંદુ, આત્માનુશાસન, ભાવનાબોધ મોક્ષ માર્ગપ્રકાશ મોક્ષમાળા, ઉપમિતિભવપ્રપંચ, અધ્યાત્મસાર શ્રીઆનંદઘનજી ચોવિશીમાંથી નિચેના સ્તવનો –૧, ૩ ૫, ૭, ૮, ૮ ૧૦, ૧૩, ૧૫, ૧૬, ૧૭ ૧૯, ૨૨]

સાત વ્યસન (જુગટુ, માંસ મદિરા, વેશ્યાગમન, શિકાર, ચોરી, પરસ્ત્રી) નો ત્યાગ

જૂવો, આમિષ, મદિરા, દારી
આહેટક, ચોરી, પરનારી
એહિ સપ્તવ્યસન દુ ખદાઈ
દુરિત મૂળ દુર્ગતિ કે જાઈ (માતા)

રાત્રિભોજનનો ત્યાગ અમુક રિવાય સર્વ વન સ્પતિનો ત્યાગ અમુક તિથિએ અત્યાગ વનસ્પતિનો પણ પ્રતિબંધ અમુક રસનો ત્યાગ અબ્રહ્મચર્યનો ત્યાગ પરિગ્રહ પરિમાણ [શરીરમાં વિશેષ રોગાદિ

ઉપદ્રવથી બેભાનપણાથી, રાજા અથવા દેવાદિના બળાત્કારથી અને વિસ્મૃતિ કરેલ નિયમમા પ્રવર્ત્તવા અશક્ત થવાય તો તે માટે પશ્ચાત્તાપનુ સ્થાનક સમજવુ સ્વેચ્છાએ કરીને તે નિયમમા યથાધિકતા કઈ પણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા સત્પુરૂષની આજ્ઞાએ તે નિયમમા ફેરફાર કરવાથી નિયમ ભગ નહીં]

વૈશાખ ૧૯૫૦

(૨૩)

સમસ્ત વિશ્વ ઘણું કરીને પરકથા તથા પરવૃત્તિમા વહ્યુ જાય છે તેમા રહી સ્થિરતા ક્યાથી પ્રાપ્ત થાય ?

એવા અમૂલ્ય મનુષ્યપણાનો એક સમય પણ પરવૃત્તિએ જવા દેવા યોગ્ય નથી અને કઈપણ તેમ થયા કરે છે તેનો ઉપાય કઈ વિશેષે કરી ગવેષવા યોગ્ય છે

જ્ઞાની પુરૂષનો નિશ્ચય થઈ અતરભેદ ન રહે તો

આત્મપ્રાપ્તિ સાવ સુલભ છે એવુ જ્ઞાની પોકારી ગયા છતા કેમ લોકો ભૂલે છે?

મુબઈ આસો શુદ ૧૩ ભોમ ૧૯૫૧

(૨૪)

જે કષાય પરિણામથી અનત સસારનો સબધ થાય તે કષાય પરિણામને જીનપ્રવચનમા અનતાનુબધી સજ્ઞા કહી છે જે કષાયમા ત મયપણે અપ્રશસ્ત (માઠા) ભાવે તીવ્રોપયોગે આત્માની પ્રવૃત્તિ છે ત્યા અનતાનુબધીનો સભવ છે મુખ્ય કરીને અહીં કહ્યા છે, તે સ્થાનકે તે કષાયનો વિશેષ સભવ છે—સત્દેવ, સત્ગુરૂ અને સત્ધર્મનો જે પ્રકારે દ્રોહ થાય, અવજ્ઞા થાય તથા વિમુખ ભાવ થાય એ આદિ પ્રવૃત્તિથી તેમજ અસત્દેવ, અસત્ગુરૂ તથા અસત્ધર્મનો જે પ્રકારે આગ્રહ થાય, તે સબધી કૃતકૃત્યતા મા ય થાય એ આદિ પ્રવૃત્તિથી પ્રવર્ત્તતા અનતાનુબધી કષાય સભવે છે અથવા જ્ઞાનીના વચનમા સ્ત્રિપુત્રાદિ ભાવોને જે

મયાદા પ ડી ઇચ્છતા નિર્ધ્વંશ પરિણામ કહ્યા છે તે પરિણામે પ્રવર્તતા પણ અનતાનુબધી હોવા યોગ્ય છે સક્ષેપમા અનતાનુબધી કષાયની વ્યાખ્યા એ પ્રમાણે જણાય છે

મુ અ શુ ૧૧ બુધ ૧૯૫૧

અનતાનુબધી ક્રોધ માન માયા અને લોભ સમ્યકત્વ શિવાય ગયા સભવે નહીં એમ જે કહેવાય છે તે યથાર્થ છે સસારી પદાર્થને વિષે જીવને તીવ્ર સ્નેહ વિના એવા ક્રોધ માન માયા અને લોભ હોય નહીં કે જે કારણે તેને અનત સસારનો અનુબધ થાય જે જીવને સસારી પ ાર્થો વિષે તીવ્રસ્નેહ વર્તતો હોય તેને કોઇ પ્રસગે પણ અનતાનુબ ી ચતુષ્કમાથી કોઈ પણ ઉદય થવા સભવે છે અને જ્યાસુધી તીવ્રસ્નેહ તે પદાથામા હોય ત્યાસુધી અવશ્ય પરમાથ માર્ગવાળો જીવ તે ન હોય પરમાર્થ માગનુ લક્ષણ એ છે કે અપર માથને ભજતા જીવ બધા પ્રકારે કાયર થયા કરે સુખે અથવા દુ ખે દુ ખમા કાયરપણુ કદાપિ બીજા જીવોનુ પણ સભવે છે પણ સસારસુખની પ્રાપ્તિમા

પણુ કાયરપણુ તે સુખનુ આગ્રગમવાપણું, નિરસ પણુ, પરમાર્થમાર્ગે પુરૂષને હોય છે

તેવુ નિરસપણુ જીવને પરમાર્થ જ્ઞાને અથવા પરમાર્થજ્ઞાની પુરૂષના નિશ્ચયે થવુ સભવે છે બીજા પ્રકારે થવુ સભવતુ નથી પરમાર્થ જ્ઞાને અપરમાથરૂપ એવો આ સસાર જાણી પછી તે પ્રત્યે તીવ્ર એવો ક્રોધ, માન માયા કે લોભ કોણ કરે ? કે ક્યાથી થાય ? જે વસ્તુનુ મહાત્મ્ય દૃષ્ટિમાથી ગયુ તે વસ્તુને અર્થે અત્યન્ત ક્લેશ થતો નથી સસારને વિષે ભ્રાન્તિ પણે જાણેલુ સુખ તે પરમાથ જ્ઞાને ભ્રાન્તિજ ભાસે છે અને જેને ભ્રાન્તિ ભાસી છે તેને પછી તેનુ મહાત્મ્ય શુ લાગે ? એવી મહાત્મ્ય દૃષ્ટિ પરમાર્થ જ્ઞાની પુરૂષના નિશ્ચયવાળા જીવને હોય છે તેનુ કારણ પણ એજ છે કોઇ જ્ઞાનના આવરણના કારો જીવને વ્યવચ્છેદક જ્ઞાન થાય નહીં તથાપિ સામા ય એવુ જ્ઞાન જ્ઞાનીપુરૂષની શ્રદ્ધારૂપે થાય છે વડના બીજની પેઠે પરમાર્થ વડનુ બીજ એ છે

તીવ્ર પરિણામે, ભવભયરહિતપણે, જ્ઞાનીપુરૂષ કે

સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવને ક્રોધ, માન, માયા કે લોભ હોય નહીં જે સસાર અર્થ અનુબંધ કરે છે, તે કરતા પરમાર્થને નામે, ભ્રાન્તિગત પરિણામે, અસત્ગુરૂ દેવ, ધર્મને ભજે છે તે જીવને ઘણુ કરી અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન માયા લોભ થાય છે કારણ કે બીજી સસારની ક્રિયાઓ ઘણુ કરી અનંત અનુબંધ કરવાવાળી નથી માત્ર અપરમાર્થને પરમાર્થ જાણી આગ્રહે જીવ ભજ્યા કરે તે પરમાર્થ જ્ઞાની એવા પુરૂષ પ્રત્યે, દેવ પ્રત્યે ધર્મ પ્રત્યે નિરાદર છે એમ કહેવામા ઘણુ કરી યથાર્થ છે તે સત્ગુરૂ દેવ ધર્મ પ્રત્યે અસત્ગુરૂવાદિકના આગ્રહથી માયા બોધથી આશાતનાએ ઉપેક્ષાએ પ્રવર્તે એવો સભવ છે તેમજ તે માહા સગથી તેની સસાર વાસના પરિચ્છેદ નહીં થતી હોતા છતા તે પરિચ્છેદ માની પરમાર્થ પ્રત્યે ઉપેક્ષક રહે છે એજ અનંત ક્રોધ માન માયા, લોભનો આકાર છે

મુ બીજા અ વદ ૬, ૧૯૪૯

(७५)

અનતાનુબધીનો બીજો પ્રકાર લખ્યો છે તે વિષે વિશેષાર્થ નીચે લખ્યાથી જાણશો

C ચ્રી અથવા ઉદાસભાવ સયુક્ત મદ પરિણત બુદ્ધિથી ભોગાદિને વિષે પ્રવૃત્તિ થાય ત્યા સુધીમા જ્ઞાનીની આજ્ઞાપર પગ મુકીને પ્રવૃત્તિ થઈ ન સભવે પણ જ્યા ભોગાદિને વિષે તીવ્ર તન્મયપણે પ્રવૃત્તિ થાય ત્યા જ્ઞાનીની આજ્ઞાની કઈ અકુશતા સભવે નહી નિર્ભયપણે ભોગ પ્રવૃત્તિ સભવે જે નિર્ધ્વંશ પરિણામ કહ્યાં છે તેવા પરિણામ વર્ત્તે ત્યા પણ અનતાનુબધી સભવે છે તેમજ હુ સમજુ છુ મને બાધ નથી એવાને એવા બફમમા રહે, અને ભોગથી નિવૃત્તિ ઘટે છે અને વળી કઇ પણ પુરૂષત્વ કરે તો થઇ શકવા યોગ્ય છતા પણ મિથ્યાજ્ઞાનથી જ્ઞાનદશા માની ભોગાદિકમા પ્રવર્ત્તના કરે ત્યાં પણ અનતાનુબધી સભવે છે

જાગૃતમા જેમ જેમ ઉપયોગનુ શુદ્ધપણું થાય તેમ તેમ સ્વપ્નદશાનુ પરિક્ષીણપણું સભવે

મુબઈ અશાડ વ૦)) ૧૯૫૧

(૨૬)

ॐ નમ

સર્વ જીવ સુખને ઇચ્છે છે

દુ ખ સર્વને અપ્રિય છે

દુ ખથી મુક્ત થવા સવ જીવ ઇચ્છે છે

વાસ્તવિક તેનું સ્વરૂપ ન સમજાવાથી તે દુ ખ મટતું નથી

તે દુ ખના આત્યતિક અભાવનુ નામ મોક્ષ કહીએ છીએ

અત્યત વીતરાગ થયા વિના આત્યતિક મોક્ષ હોય નહીં

સમ્યગ્જ્ઞાન વિના વીતરાગ થઈ શકાય નહીં

સમ્ય ાદર્શન વિના જ્ઞાન અસમ્યક્ કહેવાય છે

વસ્તુની જે સ્વભાવે સ્થિતિ છે તે સ્વભાવે તે વસ્તુની સ્થિતિ સમજાવી તેને સમ્યજ્ઞાન કહીએ છીએ

સમ્યગ્જ્ઞાન દર્શનથી પ્રતીત થયેલા આત્મભાવે વર્તવુ તે ચારિત્ર છે

એ ત્રણેની એકતાથી મોક્ષ થાય.

જીવ સ્વાભાવિક છે પરમાણુ સ્વાભાવિક છે

જીવ અનંત છે પરમાણુ અનંત છે

જીવ અને પુદ્ગલનો સયોગ અનાદિ છે

જ્યાં સુધી જીવને પુદ્ગલ સબધ છે ત્યા સુધી સકર્મ જીવ કહેવાય

ભાવકર્મનો કર્ત્તા જીવ છે

ભાવકર્મનુ બીજુ નામ વિભાવ કહેવાય છે

ભાવકર્મના હેતુથી જીવ પુદ્ગલ ગ્રહે છે

તેથી તૈજસાદિ શરીર અને ઔદારિકાદિ શરીરનો યોગ થાય છે

ભાવકર્મથી વિમુખ થાય તો નિજ ભાવ પરિણામી થાય

સમ્યક્દર્શન વિના વાસ્તવિકપણે જીવ ભાવકર્મથી વિમુખ ન થઇ શકે

સમ્યક્દર્શન થવાનો મુખ્ય હેતુ જીનવચનથી તત્ત્વાર્થ પ્રતીતિ થઈ તે છે વર્ષ ૩૦ મુ

(૨૭)

પ્રાણીમાત્રનો રક્ષક, બંધવ અને હિતકારી એવો કોઈ ઉપાય હોય તો તે વીતરાગનો ધર્મજ છે

સતજનો ! જિનવરેંદ્રોએ લોકાદિ જે સ્વરૂપ નિરૂપણ કર્યાં છે તે અલકારિક ભાષામા યોગાભ્યાસ અને લોકાદિ સ્વરૂપનુ નિરૂપણ છે, જે પૂર્ણ યોગાભ્યાસ વિના જ્ઞાનગોચર થવા યોગ્ય નથી માટે તમે તમારા અપૂર્ણ જ્ઞાનને આધારે વીતરાગના વાક્યોનો વિરોધ કરતા નહીં પાર યોગનો અભ્યાસ કરી પૂર્ણતાએ તે સ્વરૂપના જ્ઞાતા થવાનુ રાખજો

મુબઈ કા વ૮ ૧૧ મગળ ૧૯૫૬

(૨૮)

વીતરાગનો કહેલો પરમ શાત રસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે એવો નિશ્ચય રાખવો જીવનાં અનધિકારી પણાને લીધે તથા સત્પુરુષના જોગ વિના સમજાતું નથી તોપણ તેના જેવુ જીવને સસારરોગ મટાડવાને બીજુ કોઈ હિતકારી ઔષધ નથી એમ વાર

વાર ચિતવન કરવું આ પરમ તત્વ છે; તેનો મને સદાય નિશ્ચય રહો એ યથાર્થ સ્વરૂપ મારા હૃદયને વિષે પ્રકાશ કરો! અને જન્મ મરણાદિ બંધનથી અત્યંત નિવૃત્તિ થાઓ! નિવૃત્તિ થાઓ! હે જીવ આ કલેશરૂપ સંસારથકી વિરામ પામ વિરામ પામ કંઈક વિચાર પ્રમાદ છોડી જાગૃત થા, જાગૃત થા નહિં તો રત્નચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્ય દેહ નિષ્ફળ જશે હે જીવ હવે તારે સત્પુરૂષની આજ્ઞા ઉપાસવા યોગ્ય છે ૐ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ

વર્ષ ૨૭ થી ૩૪

(૨૯)

એવભૂત દૃષ્ટિથી ઋજુ સૂત્ર સ્થિતિ કર
ઋજુસૂત્ર દૃષ્ટિથી એવભૂત સ્થિતિ કર
નૈગમ દૃષ્ટિથી એવભૂત પ્રાપ્તિ કર
એવભૂત દૃષ્ટિથી નૈગમ વિશુદ્ધ કર
સંગ્રહ દૃષ્ટિથી એવભૂત થા
એવભૂત દૃષ્ટિથી સંગ્રહ વિશુદ્ધ કર

વ્યવહાર દૃષ્ટિથી એવભૂત પ્રત્યે જા
એવભૂત દૃષ્ટિથી વ્યવહારવિનિવૃત્તિ કર
શબ્દ દૃષ્ટિથી એવભૂત પ્રત્યે જા
એવભૂત દૃષ્ટિથી શબ્દ નિર્વિકલ્પ કર
સમભિરૂઢ દૃષ્ટિથી એવભૂત અવલોક
એવભૂત દૃષ્ટિથી સમભિરૂઢ સ્થિતિ કર
એવભૂત દૃષ્ટિથી એવભૂત થા
એવભૂત સ્થિતિથી એવભૂત દૃષ્ટિ શમાવ
ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

વર્ષ ૨૨ થી ૩૪

(૩૦)

હે કામ! હે માન! હે સંગ ઉદય!
હે વચન વર્ગણા! હે મોહ! હે મોહ દયા!
હે શિથિલતા, તમે શામાટે અંતરાય કરો છો?
પરમ અનુગ્રહ કરીને હવે અનુકૂળ થાવ! અનુકૂળ થાવ!

વર્ષ ૨૨ થી ૩૪

(૩૧)

હે સર્વોત્કૃષ્ટ સુખના હેતુભૂત સમ્યક્દર્શન! તને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર હો

આ અનાદિ અનંત સંસારમાં અનંત અનંત જીવો તારા આશ્રય વિના અનંત અનંત દુ:ખને અનુભવે છે

તારા પરમાનુગ્રહથી સ્વસ્વરૂપમાં રુચિ થઈ પરમ વીતરાગ સ્વભાવ પ્રત્યે પરમ નિશ્ચય આવ્યો. કૃત કૃત્ય થવાનો માર્ગ ગ્રહણ થયો

હે જીન વીતરાગ! તમને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર કરૂં છું તમે આ પામર પ્રત્યે અનંત અનંત ઉપકાર કર્યો છે

હે કુંદકુંદાદિ આચાર્યો! તમારા વચનો પણ સ્વરૂપાનુસંધાનને વિષે આ પામરને પરમ ઉપકારભૂત થયા છે તે માટે હું તમને અતિશય ભક્તિથી નમસ્કાર કરૂં છું

હે શ્રી સોભાગ! તારા સત્સમાગમના અનુગ્રહથી આત્મદશાનું સ્મરણ થયું તે અર્થે તને નમસ્કાર કરૂં છું ૫૧ ૨૨ થી ૩૪.

(૩૨)

જેમ ભગવાન્ જીને નિરૂપણ કર્યું છે તેમજ સર્વ પદાર્થનુ સ્વરૂપ છે

ભગવાન્ જીને ઉપદેશેલો આત્માનો સમાધિ માર્ગ શ્રી ગુરૂના અનુગ્રહથી જાણી પરમ પ્રયત્નથી ઉપાસના કરો

વર્ષ ૨૨ થી ૩૪

(૩૩)

૧ સર્વજ્ઞોપદિષ્ટ આત્મા સદ્‌ગુરૂ કૃપાએ જાણીને નિરતર તેના ધ્યાનને અર્થે વિચરવુ સયમ તપ પૂર્વક –

૨ અહો ! સર્વોત્કૃષ્ટ શાત રસમય સન્માર્ગ –
અહો ! તે સર્વોત્કૃષ્ટ શાત રસપ્રધાન માર્ગના મૂળ સર્વજ્ઞ દેવ –
અહો ! તે સર્વોત્કૃષ્ટ શાત રસ સુપ્રતીત કરાવ્યો એવા પરમ કૃપાળુ સદ્‌ગુરૂદેવ –
આ વિશ્વમા સર્વકાળ તમે જયવત વતા જય વત વતા

વર્ષ ૨૨ થી ૩૪

(૩૪)

અનન્ય શરણના આપનાર એવા શ્રી સદ્‌ગુરુ-
દેવને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર.

શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપને પામ્યા છે એવા જ્ઞાની પુરુષોએ નીચે કહ્યા છે તે છ પદને સમ્યક્‌દર્શનના નિવાસના સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થાનક કહ્યાં છે

પ્રથમ પ —

આત્મા છે જેમ ઘટપટઆદિ પદાર્થો છે તેમ આત્મા પણ છે અમુક ગુણ હોવાને લીધે જેમ ઘટપટ આદિ હોવાનું પ્રમાણ છે, તેમ સ્વપરપ્રકાશક એવી ચૈતન્યસત્તાનો પ્રત્યક્ષ ગુણ જેને વિષે છે એવો આત્મા હોવાનું પ્રમાણ છે

બીજુ પદ —

આત્મા નિત્ય છે ઘટપટઆદિ પદાર્થો અમુક કાળવર્તિ છે આત્મા ત્રિકાળવર્ત્તિ છે ઘટપટાદિ સયોગે કરી પદાર્થ છે આત્મા સ્વભાવે કરીને પદાર્થ છે, કેમકે તેની ઉત્પત્તિ માટે કોઈ સયોગો અનુભવ યોગ્ય થતા નથી કોઈ

દ્રવ્યથી ચેતનસત્તા પ્રગટ થવા યોગ્ય નથી માટે અનુત્પન્ન છે અસયોગી હોવાથી અવિનાશી છે કેમકે જેની કોઇ સયોગથી ઉત્પત્તિ ન હોય, તેનો કોઇને વિષે લય પણ હોય નહીં

ત્રીજુ પ૦ —

આત્મા કર્ત્તા છે સવ પ૦ાથ અર્થક્રિયા સપન્ન છે કઇ ને કઇ પરિણામ ક્રિયાસહિતજ સર્વ પદાર્થ જોવામા આવે છે આત્મા પણ ક્રિયાસપન્ન છે ક્રિયાસપન્ન છે માટે કર્ત્તા છે તે કર્ત્તાપણુ ત્રિવિધ શ્રી જીને વિવેચ્યુ છે પરમાથથી સ્વભાવ પરિણતિએ નિજ સ્વરૂપનો કર્ત્તા છે અનુપચરિત (અનુભવમા આવવાયોગ્ય–વિશેષ સબધ સહિત) વ્યવહારથી તે આત્મા દ્રવ્યકર્મનો કર્ત્તા છે ઉપચારથી ઘર, નગર આદિનો કર્ત્તા છે

ચોથુ પ૦ —

આત્મા ભોક્તા છે જે જે કઇ ક્રિયા છે તે તે સર્વે સફળ છે, નિરર્થક નથી જે કઇ પણ કરવામા આવે તેનુ ફળ ભોગવવામા આવે એવો પ્રત્યક્ષ અનુ

ભવ છે વિષ ખાધાથી વિષનુ ફળ સાકર ખાવાથી સાકરનુ ફળ અગ્નિસ્પર્શથી તે અગ્નિસ્પર્શનુ ફળ હીમને સ્પર્શ કરવાથી હીમસ્પર્શનુ જેમ ફળ થયા વિના રહેતું નથી, તેમ કષાયાદિ કે અકષાયાદિ જે કઇ પણ પરિણામે આત્મા પ્રવર્તે તેનુ ફળ પણ થવા યોગ્યજ થાય છે તે ક્રિયાનો આત્મા કર્તા હોવાથી ભોક્તા છે

પાચમુ પ° —

મોક્ષપ છે જે અનુપચરિત વ્યવહારથી જીવને કર્મનું કર્તાપણું નિરૂપણ કર્યું કર્તાપણું હોવાથી ભોક્તાપણું નિરૂપણ કર્યું તે કર્મનુ ટળવા પણું પણ છે, કેમકે પ્રત્યક્ષ કષાયાદિનું તીવ્રપણું હોય પણ તેના અનભ્યાસથી તેના અપરિચયથી તેને ઉપશમ કરવાથી તેનુ મદપણું દેખાય છે, તે ક્ષીણ થવા યોગ્ય દેખાય છે, ક્ષીણ થઇ શકે છે તે તે અવભાવ ક્ષીણ થઇ શકવા યોગ્ય હોવાથી તેથી રહિત એવો જે શુદ્ધ આત્મસ્વભાવ તે રૂપ મોક્ષપ૦ છે

છઠ્ઠુ પદ —

તે મોક્ષનો ઉપાય છે જો કદી કર્મબંધ માત્ર થયા કરે એમ જ હોય તો તેની નિવૃત્તિ કોઇ કાળે સંભવે નહીં પણ કર્મબંધથી વિપરીત સ્વભાવવાળાં એવા જ્ઞાન દર્શન, સમાધિ વૈરાગ્ય, ભક્ત્યાદિ સાધન પ્રત્યક્ષ છે જે સાધનના બળે કર્મબંધ શિથિલ થાય છે, ઉપશમ પામે છે ક્ષીણ થાય છે માટે તે જ્ઞાન, દર્શન સંયમાદિ મોક્ષ પ ના ઉપાય છે

શ્રી જ્ઞાનીપુરુષોએ સમ્યક્‌દર્શનના મુખ્ય નિવાસ ભૂત કહ્યા એવા આ છ પદ અત્રે સંક્ષેપમા જણાવ્યા છે સમીપમુક્તિગામી જીવને સહજ વિચારમા તે સપ્રમાણ થવા યોગ્ય છે પરમ નિશ્ચયરૂપ જણાવા યોગ્ય છે તેનો સર્વ વિભાગે વિસ્તાર થઇ તેના આત્મામા વિવેક થવા યોગ્ય છે આ છ પ અત્યંત સદેહરહિત છે એમ પરમપુરુષે નિરૂપણ કર્યુ છે એ છ પદનો વિવેક જીવને સ્વસ્વરૂપ સમજવાને અર્થે કહ્યો છે અનાદિ સ્વપ્ન શાને લીધે

૯૫ । થયેલો એવો જીવનો અહભાવ, મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પ ની જ્ઞાની પુરૂષોએ દેશના પ્રકાશી છે તે સ્વપ્ન દશાથી રહિત માત્ર પોતાનુ સ્વરૂપ છે, એમ જો જીવ પરિણામ કરે, તો સહજ માત્રમાં તે જાગૃત થઇ સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થઇ સ્વસ્વભાવરૂપ મોક્ષને પામે કોઇ વિનાશી, અશુદ્ધ અને અન્ય એવા ભાવને વિષે તેને હર્ષ શોક, સયોગ, ઉત્પન્ન ન થાય તે વિચારે સ્વસ્વરૂપને વિષેજ શુદ્ધપણું, સપૂર્ણપણું અવિનાશીપણુ, અત્યત આનન્દપણુ, અતરરહિત તેના અનુભવમા આવે છે સર્વ વિભાવ પર્યાયમા માત્ર પોતાને અધ્યાસથી ઐક્યતા થઇ છે, તેથી કેવળ પોતાનુ ભિન્નપણુંજ છે એમ સ્પષ્ટ પ્રત્યક્ષ, અત્યત પ્રત્યક્ષ, અપરોક્ષ તેને અનુભવ થાય છે વિનાશી અથવા અ ય પદાર્થના સયોગને વિષે તેને ઇષ્ટ અનિષ્ટપણું પ્રાપ્ત થતું નથી જ મ, જરા, મરણ રોગાદિ બાધા રહિત સપૂર્ણ માહાત્મ્યનું ઠેકાણુ એવુ નિજ સ્વરૂપ જાણી, વેદી તે કૃતાર્થ થાય છે જે જે પુરૂષોને એ છ પ-

એવા પરમ પુરૂષના વચને આત્માનો નિશ્ચય થયો છે, તે તે પુરૂષો સવ સ્વરૂપને પામ્યા છે આધિ, વ્યાધિ ઉપાધિ, સર્વ સગથી રહિત થયા છે થાય છે, અને ભાવિકાળમા પણ તેમજ થશે

જે સત્પુરૂષોએ જ મ, જરા મરણનો નાશ કરવાવાળો, સ્વસ્વરૂપમા સહજ અવસ્થાન થવાનો ઉપદેશ કહ્યો છે, તે સત્પુરૂષોને અત્યન ભક્તિથી નમસ્કાર છે તેની નિષ્કારણ કરૂણાને નિત્ય પ્રત્યે નિરતર સ્તવવામા પણ આત્મસ્વભાવ પ્રગટે છે એવા સર્વ સત્પુરૂષો તેનાં ચરણારવિંદ સદાય હૃદયને વિષે સ્થાપન રહો !

જે છ પ થી સિદ્ધ છે એવુ આત્મસ્વરૂપ તે જેના વચનને અગિકાર કર્યે સહજમા પ્રગટે છે, જે આત્મ સ્વરૂપ પ્રગટવાથી સર્વ કાળ જીવ સપૂર્ણ આનદને પ્રાપ્ત થઇ નિર્ભય થાય છે, તે વચનના કહેનાર એવા સત્પુરૂષના ગુણની વ્યાખ્યા કરવાને અશક્તિ છે કેમકે જેનો પ્રત્યુપકાર ન થઇ શકે એવો પરમાત્મભાવ તે જાણે કઇ પણ ઇચ્છા વિના

માત્ર નિષ્કારણ કરુણા શીલતાથી આપ્યો, એમ છતા પણ જેણે અ ય જીવને વિષે આ મારો શિષ્ય છે, અથવા ભક્તિનો કર્ત્તા છે, માટે મારો છે એમ કદી જોયુ નથી, એવા જે સત્પુરુષ તેને અત્યત ભક્તિએ ફરિફરી નમસ્કાર હો !

જે સત્પુરુષોએ સદ્ગુરુની ભક્તિ નિરૂપણ કરી છે, તે ભક્તિ માત્ર શિષ્યના કલ્યાણને અર્થ કહી છે જે ભક્તિને પ્રાપ્ત થવાથી સદ્ગુરુના આત્માની ચેષ્ટાને વિષે વૃત્તિ રહે, અપૂર્વ ગુણ દૃષ્ટિગોચર થઇ અન્ય સ્વચ્છ૦ મટે અને સહેજે આત્મબોધ થાય એમ જાણીને જે ભક્તિનું નિરૂપણ કર્યુ છે તે ભક્તિને અને તે સત્પુરુષોને ફરિફરી ત્રિકાળ નમસ્કાર હો !

જો કદી પ્રગટપણે વર્તમાનમા કેવળ જ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઇ નથી પણ જેના વચનના વિચારયોગે શક્તિપણે કેવળજ્ઞાન છે એમ સ્પષ્ટ જાણ્યુ છે, શ્રદ્ધા પણે કેવળ જ્ઞાન થયુ છે, વિચાર દશાએ કેવળ જ્ઞાન થયુ છે, ઇચ્છા દશાએ કેવળ જ્ઞાન થયુ છે, મુખ્ય નયના હેતુથી કેવળ જ્ઞાન વર્ત્તે છે, તે

કેવળજ્ઞાન સર્વે અવ્યાબાધ સુખનુ પ્રગટ કરનાર, જેના યોગે સહજ માત્રમાં જીવ પામવા યોગ્ય થયો તે સત્પુરુષના ઉપકારને સર્વોત્કૃષ્ટ ભક્તિએ નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો !

સુ વિ સ ફાલ્ગુન ૧૯૫૦

(૧)

ગ્રંથારંભ.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત વૃત્ત)

ગ્રંથારંભ પ્રસંગ રંગ ભરવા કોડે કરૂં કામના
બોધું ધર્મદ મર્મ ભર્મ હરવા, છે એ યથા કામના.
ભાખું મોક્ષ સુબોધ ધર્મ ધનના, જોડે કથું કામના,
એમાં તત્વ વિચાર સત્ય સુખદા પ્રેરો પ્રભુ કામના

(૨)

(છપ્પય)

નાભી નંદનનાથ વિશ્વ વંદન વિજ્ઞાની
ભવ બંધનના ફંદ, કરણ ખંડન સુખદાની
ગ્રંથ પંથ આદ્યંત ખંત પ્રેરક ભગવંતા
અખંડીત અરિહંત, તંત હારક જયવંતા,
શ્રી મરણ હરણ તારણ તરણ વિશ્વોધારણ અઘ હરે
તે રૂષભદેવ પરમેશપદ, રાયચંદ વંદન કરે

(૩)

પ્રભુ પ્રાર્થના

(દોહરા)

જળ હળ જ્યોતિ સ્વરૂપ તું કેવળ કૃપાનિધાન
પ્રેમ પુનિત તુજ પ્રેરજે ભય ભજન ભગવાન ૧

નિત્ય નિરંજન નિત્ય છો, ગંજન નજ ગુમાન
અશિવ ન અશિવ૦ના, ભય ભજન ભગવાન. ૨

ધર્મ ધરણ તારણ તરણ ચરણ શરણ સન્માન
વિઘ્નહરણ પાવન કરણ ભય ભજન ભગવાન ૩

ભદ્ર ભરણ ભીતિ હરણ સુધા ઝરણ શુભવાન
ક્લેશ હરણ ચિંતા ચુરણ ભય ભજન ભગવાન ૪

અવિનાશી અરિહંત તું એક અખંડ અમાન
અજર અમર અણુ જ મ તું ભય ભજન ભગવાન ૫

આનંદી અપવાગ તું અકળ ગતિ અનુમાન
આશિષ અનુકૂળ આપજે ભય ભજન ભગવાન ૬

નિરાકાર નિર્લેપ છો નિર્મળ નીતિ નિધાન
નિર્મોહક નારાયણ ભય ભજન ભગવાન ૭

સચરાચર સ્વયંભૂ પ્રભુ સુખદ સોંપજે સાન,
સૃષ્ટિનાથ સર્વેશ્વરા, ભય ભંજન ભગવાન ૮

સંકટ શોક સકળ હરણ, નૌતમ જ્ઞાન નિધાન
ઇચ્છા વિકળ અચળ કરો, ભય ભંજન ભગવાન ૯

આધિવ્યાધિ ઉપાધિને, હરો તત તોફાન
કરૂણાળુ કરૂણા કરો ભય ભંજન ભગવાન ૧૦

કિંકરની કુકર મતિ, ભૂંડ ભયંકર ભાન
શંકર તે એદ્દે હરો ભય ભંજન ભગવાન ૧૧

શક્તિ શિશુને આપશો, ભક્તિ મુક્તિનું દાન
તુજ યુક્તિ જાહેર છે ભય ભંજન ભગવાન ૧૨

નીતિ પ્રીતિ નમ્રતા ભલી ભક્તિનુ ભાન
આર્ય પ્રજાને આપશો ભય ભંજન ભગવાન ૧૩

દયા શાંતિ ઔદાર્યતા ધર્મ મર્મ મન ધ્યાન
સંપ જંપ વણુ કંપ દે, ભય ભંજન ભગવાન ૧૪

હર આળસ એદીપણું, હર અઘ ને અજ્ઞાન
હર ભ્રમણા ભારત તણી, ભય ભંજન ભગવાન ૧૫

તન મન ધનને અજનુ દે સુખ સુધા સમાન
આ અવનિનું કર ભલું, ભય ભજન ભગવાન ૧૬
વિનય વિનતિ રાયની ધરો કૃપાથી ધ્યાન
માન્ય કરો મ્હારાજને, ભય ભજન ભગવાન ૧૭
વર્ષે ૧૭ મુ

(૪)

(વસંતતિલકા વૃત)

સસારમા મન અરે કયમ મોહ પામે?
વૈરાગ્યમાં ઝટ પડે ગતિ એજ જામે
માયા અહો ગણી લહે દિલ આપ આવી
'આકાશ-પુષ્પ થકી વન્ધ્યસુતા વધાવી'

(૫)

સુનિને પ્રણામ

(મનહરપદ)

(૧)

શાંતિકે સાગર અરૂ નીતિકે નાગર નેક,
દયાકે આગર જ્ઞાન, ધ્યાનકે નિધાન હો,

શુદ્ધ બુદ્ધિ બ્રહ્મચારી મુખઆનિ પૂર્ણ પ્યારી,
સબનકે હિતકારી, ધર્મકે ઉદ્યાન હો
રાગદ્વેષસેં રહિત પરમ પુનીત નિત્ય
ગુનસેં ખચિત્ત ચિત્ત, સજ્જન સમાન હો
રાયચદ્ર ધૈર્ય પાળ ધર્મપાલ ક્રોધકાલ
મુનિ તુમ આગે મેરે, પ્રનામ અમાન હો —

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

માયા માન મનોજ મોહ મમતા મિથ્યાત મોડી મુનિ
ધોરી ધર્મ ધરેલ ધ્યાન ધરથી ધારેલ ધૈર્ય ધુની
છે સતોષ સુશીલ સૌમ્ય સમતા ને શીયળે ચડના,
નીતિ રાય દયા ક્ષમાધર મુનિ કોટી કરૂં વન્દના

વર્ષ ૧૭ મુ

(૬)

કાળ કોઇને નહિ મૂકે.

(હરિગીત)

મોતી તણી માળા ગળામાં મૂલ્યવની ર
હીરા તણા શુભ હારથી બહુ કઠકાંતિ

આભૂષણોથી ઓપતા ભાગ્યા મરણને જોઇને
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૧
મણિમય મુગટ માથે ધરીને કર્ણ કુંડળ નાખતા
કાચન કડા કરમા ધરી કશીએ કચાશ ન રાખતા
પળમા પડ્યા પૃથ્વીપતિ એ ભાન ભૂતળ ખોઇને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૨
દશ આંગળીમા માગળિક મુદ્રા જડિત માણિક્યથી,
જે પરમ પ્રેમે પેરતા પૉચી કળા બારીકથી
એ વેઢ વીંટી સર્વ છોડી ચાલિયા મુખ ધોઇને
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૩
મુછ વાકડી કરી ફાકડા થઈ લીંબુ ધરતા તે પરે,
કાપેલ રાખી કાતરા હરકોઇના હૈયા હરે,
એ સાકડીમા આવિયા છટક્યા તજી સહુ સોઇને
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૪
છો ખડના અધિરાજ જે ચડે કરીને નીપજ્યા
બ્રહ્માડમા બળવાન થઈને ભૂપ ભારે ઉપજ્યા
એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોતા નહોતા હોઇને
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૫

જે રાજનીતિનિપુણતામા ન્યાયવના નિવડ્યા,
અવળા કર્યે જેના બધા સવળા સદા પાસા પડ્યા
એ ભાગ્યશાળી ભાગિયા તે ખટપગે સૌ ખોઈને
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૬

તરવાર બ્હાદુર ટેક ધારી પૂર્ણતામા પેખિયા,
હાથી હણે હાથે કરી એ કેસરી સમ દેખિયા
એવા ભલા ભડવીર તે અને રહેના રોઇને,
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઇને ૭

(૭)
ધર્મ વિષે.

(કવિત)

સાહ્યબી સુખદ હોય, માનતનો મદ હોય,
ખમા ખમા ખુ હોય, તે તે કશા કામનું?
જુવાનીનું જોર હોય એશનો અકોર હોય
દોલતનો દોર હોય એ તે સુખ નામનુ
વનિતા વિલાસ હોય પ્રૌઢતા પ્રકાશ હોય
દક્ષ જેવા દાસ હોય, હોય સુખ ધામનુ

વદે રાયચંદ એમ સદ્ધર્મને ધાર્યા વિના,
જાણી લેજે સુખ એતો બેએજ બ ામનું ! ૧

મોહ માન મોડવાને, ફેલપણુ ફોડવાને
જાળફંદ તોડવાને, હેતે નિજ હાથથી,
કુમતિને કાપવાને સુમતિને સ્થાપવાને,
મમત્વને માપવાને સકળ સિદ્ધાતથી
મહામોક્ષ માણવાને જગદીશ જાણવાને
અજ મતા આણવાને વળી ભવી ભાતથી,
અલૌકિક અનુપમ સુખ અનુભવવાને
ધર્મ ધારણાને ધારો, ખરેખરી ખાતથી ૨

દિનકર વિના જેવો, દિનનો દેખાવ દીસે,
શશિ વિના જેવી રીતે શર્વરી સુહાય છે
પ્રજાપતિ વિના જેવી પ્રજા પુરતાણી પેખો,
સુરસ વિનાની જેવી કવિતા કહાય છે
સલિલ વિહીન જેવી, સરિતાની શોભા અને,
ભર્ત્તાર વિહીન જેવી, ભામિની ભળાય છે
વદે રાયચં૦ વીર સદ્ધર્મને ધાર્યા વિના,
માનવી મહાન તેમ, ફુકામ ફળાય છે ૩

ચાતુરી ઓપેથી ચાહી ચિંતામણી ચિત્તગણી,
પંડિતો પ્રમાણે છે પારસમણી પ્રેમથી
કવિયો કલ્યાણકારી કલ્પતરૂ કથે જેને
સુધાનો સાગર કથે, સાધુ શુભ ક્ષેમથી
આત્મના ઉદ્ધારને ઉમંગથી અનુસરો જે
નિર્મળ થવાને કાજે નમો નીતિ નેમથી
વદે રાયચ વીર, એવુ ધર્મરૂપ જાણી
ધર્મવૃત્તિ ધ્યાન ધરો, વિલખો ન વેમથી" ૪

ધર્મ વિના પ્રીત નહીં, ધર્મ વિના રીત નહીં
ધર્મ વિના હિત નહીં, કથુ જન કામનુ
ધર્મ વિના ટેક નહીં ધર્મ વિના નેક નહીં,
ધર્મ વિના ઐક્ય નહીં, ધર્મ ધામ રામનુ
ધર્મ વિના ધ્યાન નહીં, ધર્મ વિના જ્ઞાન નહીં,
ધર્મ વિના ભાન નહીં, જીવ્યુ કોના કામનું?
ધર્મ વિના તાન નહીં ધર્મ વિના સાન નહીં,
ધર્મ વિના ગાન નહીં, વચન તમામનુ ૫

ધર્મ વિના ધન ધામ, ધાન્ય ધુળધાણી ધારો,
ધર્મ વિના ધરણીમા, ધિક્કતા ધરાય છે

ધર્મ વિના ધીમતની ધારણાઓ વોખો ઘરે,
ધર્મ વિના ધર્યું ધૈર્ય ધુમ થૈ ધૈમાય છે
ધર્મ વિના ધરાધર ધુતાશે ન ધામધુમે,
ધર્મ વિના ધ્યાની ધ્યન, ઐંગ ઢો થાય છે
ધારો ધારો ધવળ સુધર્મની ધુરધરતા,
વ ય ધ ય ધામે ધામે, ધર્મની ધરાય છે ૬
વિ સ ૧૯૪૧

(૮)

સર્વમાન્ય ધર્મ

(ચોપાઈ)

ધર્મતત્ત્વ જો પૂછ્યુ મને,
તો સભળાવુ સ્નેહે તને
જે સિદ્ધાત સકળનો સાર
સર્વ મા ય સહુને હિતકાર ૧

ભાખ્યુ ભાષણમા ભગવાન
ધર્મ ન બીજો દયા સમાન

અભય ાન સાથે સતોષ
ઘો પ્રાણીને દળવા દોન ૨

સત્ય શિળને સઘળા ાન
યા હોઇને રહ્યા પ્રમાણ
દયા નહીં તો એ નહીં એક
વિના સૂર્ય કિરણ નહીં દેખ ૩

પુષ્પપાખડી જ્યા દૂભાય
જીનવરની ત્યા નહીં આજ્ઞાય
સર્વ જીવનુ ઇચ્છો સુખ,
મહાવીરની શિક્ષા મુખ ૪

સર્વ દર્શને એ ઉપદેશ
એ એકાંતે નહીં વિશેષ
સર્વ પ્રકારે જીનનો બોધ
દયા દયા નિર્મળ અવિરોધ ! ૫

એ ભવતારક સુદર રાહ
ધરિયે તરિયે કરી ઉત્સાહ
ધર્મ સકળનુ એ શુભ મૂળ
એ વણ ધર્મ સ । પ્રતિકૂળ

તત્ત્વરૂપથી એ ઓળખે
તે જન પ્હોચે શાશ્વત સુખે,
શાંતિનાથ ભગવાન પ્રસિદ્ધ
રાજચંદ્ર કરૂણાએ સિદ્ધ ૭

વિ સં ૧૯૪૧

(૮)

ભક્તિનો ઉપદેશ

(તોટક છંદ)

શુભ શીતળતામય છાંય રહી,
મનવાંછિત જ્યાં ફળપંક્તિ કહી
જિન ભક્તિ ગ્રહો તરૂકલ્પ અહો,
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો ૧

નિજ આત્મસ્વરૂપ મુદા પ્રગટે,
મન તાપ ઉતાપ તમામ મટે
અતિ નિર્જરતા વણ દામ ગ્રહો,
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો ૨

સમભાવિ સં'ગ પરિણામ થશે
જડમ અધોગતિ જન્મ જશે
શુભ મગળ આ પરિપૂર્ણ અહો,
ભજીને ભગવત ભવત લહો ૩
શુભ ભાવવડે મન શુદ્ધ કરો,
નવકાર મહા પદને સમરો
નહિં એહ સમાન સુમન કહો,
ભજીને ભગવત ભવત લહો ૪
કરશો ક્ષય કેવળ રાગ કથા
ધરશો શુભ તત્ત્વસ્વરૂપ યથા
નૃપચદ્ર પ્રપચ અનત દહો
ભજીને ભગવત ભવત લહો ૫
વિ સ ૧૯૪૧

(૧૦)
બ્રહ્મચર્ય વિષે સુભાષિત
(દોહરા)

નિરખીને નવયૌવના લેશ ન વિષય
ગણે કાષ્ટની પૂતળી તે ભગવાન

આ સઘળા સંસારની, રમણી નાયકરૂપ
એ ત્યાગી ત્યાગ્યુ બધુ કેવળ શોક સ્વરૂપ ૨
એક વિષયને જીતતા જીત્યો સૌ સસાર
નૃપતિ જીતતા જીતિયે દળ પુર ને અધિકાર ૩
વિષયરૂપ અંકૂરથી ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન
લેશ મદીરાપાનથી છાકે જ્યમ અજ્ઞાન ૪
જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી ધરે શિયળ સુખદાઈ
ભવ તેનો લવ પછી રહે તત્ત્વવચન એ ભાઈ ૫
સુ ર શીયળ સુરતરૂ મન વાણી ને દેહ
જે નરનારી સેવશે અનુપમ ફળ લે તેહ ૬
પાત્ર વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન
પાત્ર થવા સેવો સ ।, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન ૭
નિ સ ૧૯૪૧

(૧૧)
સામા ય મનોરથ
(સવૈયા)
મોહિનીભાવ વિચાર અધીન થઇ
ના નિરખુ નયને પરનારી

પથ્થરતુલ્ય ગણુ પરવૈભવ,
નિર્મળ તાત્વિક લોભ સમારી ૧

દ્વાદશવ્રત્ત અને દીનતા ધરિ
સાત્વિક થાઉં સ્વરૂપ વિચારી
એ મુજ નેમ સદ્ય શુભ ક્ષેમક,
નિત્ય અખંડ રહો ભવહારી ૨

તે ત્રિશલા તનયે મન ચિંતવિ
જ્ઞાન વિવેક વિચાર વધારૂં
નિત્ય વિશોધ કરી નવ તત્ત્વનો,
ઉત્તમ બોધ અનેક ઉચ્ચારૂં ૩

સંશયબીજ ઉગે નહિ અંદરે,
જે જિનના કથનો અવધારૂં
રાજ્ય સદા મુજ એજ મનોરથ
ધાર થશે અપવર્ગ Cતાઈ ૪

વિ સ ૧૯૪૧

(૧૨)

તૃષ્ણાની વિચિત્રત

(મનહર ૯)

(એક ગરીમની વધતી ગરેની
તી દીનતાઈ ત્યારે તાકી પટેલ
મળી પટેલાઈ ત્યારે તાકી છે શે
સાપડી શેઠાઈ ત્યારે તાકી મન્ત્રિ
આવી મન્ત્રિતાઈ ત્યારે તાકી નૃ
મળી નૃપતાઈ ત્યારે તાકી દેવતા
દીઠી દેવતાઈ ત્યારે તાકી શકરાઈ
અહો ! રાજચન્દ્ર માનો માનો શ
વધે તૃષ્ણાઈ તોય જાય ન મરાઇ

કરોચલી પડી ડાઢી ડાચાતણો દા
કાળી કેશપટી વિષે શ્વેતતા છવા
સૂઘવુ સાભળવું ને દેખવુ તે મા
તેમ દાત આવલી તે ખરી કે પ
વળી કેડ વાકી હાડ ગયાં અગ
ઉઠવાની આય જતા લાકડી લેવ

અરે! રાજ્યચંદ્ર એમ, સુવાની હરાઈ પણ
મનથી ન તોય રાડ મમતા મરાઈ ગઈ   ૨
કરોડોના કરજના, શીરપર ડંકા વાગે,
રોગથી રૂંધાઈ ગયુ શરીર સૂકાઇને
પુરપતિ પણ માથે, પીડવાને તાકી રહ્યો
પેટ તણી વેઠ પણ શકે ન પુરાઇને
પિતૃ અને પરણી તે મચાવે અનેક ધંધ
પુત્ર પુત્રી ભાખે ખાઉં ખાઉં દુ ખદાઇને
અરે! રાજ્યચંદ્ર તોય જીવ ઝાવા દાવા કરે,
જંજાળ છંડાય નહીં તજી તૃષનાઇને.   ૩
થઈ ક્ષીણ નાડી અવાચક જેવો રહ્યો પડી,
જીવન દીપક પામ્યો કેવળ ઝંખાઇને
છેલ્લી ઘડિયે પડ્યો ભાળી ભાઈએ ત્યાં એમ ભાખ્યુ
હવે ટાઢી માટી થાય તો તો ઠીક ભાઇને
હાથને હલાવી ત્યાં તો, ખીજી બુઢ્ઢે સૂચવ્યુ એ,
બોલ્યા વિના બેશ બાળ તારી ચતુરાઇને!
અરે! રાજ્યચંદ્ર દેખો દેખો આશાપાશ કેવો?
જતાં ગઈ નહીં ડોશે મમતા મરાઇને!   ૪

વિ સં ૧૯૪૧

(૧૩)

અમૂલ્ય તત્ત્વ વિચાર.

(હરિ ગીત છંદ)

બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી, શુભ દેહ માનવનો મળ્યો
તોયે અરે! ભવચક્રનો આંટો નહિ એકે ટળ્યો
સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે, લેશ એ લક્ષે લહો
ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવમરણે કાં અહો રાચી રહો? ૧

લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતાં શું વધ્યું તે તો કહો?
શું કુટુંબ કે પરિવારથી વધવાપણું એ નય ગ્રહો
વધવાપણું સંસારનું નરદેહને હારી જવો,
એનો વિચાર નહીં અહોહો! એક પળ તમને હવો!!! ૨

નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ આનંદ, લ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જંજિરેથી નીકળે
પર વસ્તુમાં નહિ મુંઝવો, એની દયા મુજને રહી
એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત્ દુઃખ તે સુખ નહીં ૩

હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારૂં ખરૂં?
કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરિહરૂં?

એનો વિચાર વિવેકપૂર્વક, શાંત ભાવે જે કર્યો
તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનના સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યા

તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનુ સત્ય કેવળ માનવુ ?
નિર્દોષ નરનુ કથન માનો તેહ' જેણે અનુભવ્યુ
રે! આત્મ તારો! આત્મા તારો! શીઘ્ર એને ઓળખો
સર્વાત્મમા સમદૃષ્ટિ દ્યો, આ વચનને હૃદયે લખો ૫

વિ સં ૧૯૪૧

(૧૪)

જિનેશ્વરની વાણી

(મનહર છંદ)

અનંત અનંત ભાવ ભેદ થી ભરેલી ભલી,
અનંત અનંત નયનિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે
સકળ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ,
તારિણી ભવાબ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે
ઉપમા આપ્યાની જેને તમા રાખવી તે વ્યર્થ,
આપવાથી નિજ મતિ મપાઈ મેં માની છે

અહો! રાજચદ્ર બાલ ખ્યાલ નથી પામતા એ,
જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે
વિ સ. ૧૯૪૧

---

(૧૫)

પૂર્ણમાલિકા મગલ.

(ઉપજાતિ)

તપોપધ્યાને રવિરૂપ થાય
એ સાધિને સોમ રહી સુહાય
મહાન તે મગળ પક્તિ પામે,
આવે પછી તે બુધના પ્રણામે ૧.

નિર્ગ્રંથજ્ઞાતા ગુરૂ સિદ્ધિ દાતા,
કા તો સ્વય શુક્ર પ્રપૂર્ણ ખ્યાતા
ત્રિયોગ ત્યા કેવળ મ પામે
સ્વરૂપ સિદ્ધે વિચરી વિરામે ૨

વિ સ ૧૯૪૧

(૧૬)

અનિત્ય ભાવના

(ઉપજાતિ)

વિદ્યુત્ લક્ષ્મી પ્રભુતા પતગ
આયુષ્ય તે તો જલના તરગ
પુરદરી ચાપ અનગ રગ,
શુ રાચીએ ત્યા ક્ષણનો પ્રસગ !

અશરણ ભાવના

(ઉપજાતિ)

સર્વજ્ઞનો ધર્મ સુશર્ણ જાણી,
આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રભાવ આણી
અનાથ એકાત સનાથ થાશે
એના વિના કોઈ ન બાંહ્ય સ્હાશે

એકત્વ ભાવના.

(ઉપજાતિ)

શરીરમાં વ્યાધિ પ્રત્યક્ષ થાય,
તે કોઈ અન્યે લઈ ના શકાય;

એ ભોગવે એક સ્વ આત્મ પોતે,
એકત્વ એવી નય સુજ્ઞ જોને

(શાર્દુલવિક્રીડિત)

રાણી સર્વ મળી સુચંદન ઘસી ને ચર્ચવામાં હતી
ભૂઝયો ત્યાં કકળાટ કંકણતણો શ્રોતી નમિ ભૂપતિ
સંવાદે પણ ઇંદ્રથી દૃઢ રહ્યો, એકત્વ સાચુ કર્યું
એવા એ શિથિલેશનું ચરિત આ, સંપૂર્ણ અત્રે થયું

અન્યત્વ ભાવના.

(શાર્દુલવિક્રીડિત)

ના મારા તન રૂપ કાંતિ યુવતિ, ના પુત્ર કે ભ્રાત ના
ના મારા ભૃત સ્નેહિયો સ્વજન કે, ના ગોત્ર કે જ્ઞાત ના
ના મારા ધન ધામ યૌવન ધરા એ મોહ અજ્ઞાત્વના
રે! રે! જીવ વિચાર એમજ સદા અન્યત્વદા ભાવના

(શાર્દુલવિક્રીડિત)

દેખી આંગળિ આપ એક અડવી, વૈરાગ્ય વેગે ગયા,
છાંડી રાજસમાજને ભરતજી કૈવલ્ય જ્ઞાની થયા
ચોથું ચિત્ર પવિત્ર એજ ચરિતે પામ્યું અહીં પૂર્ણતા
જ્ઞાનીના મન તેજ રંજન કરો વૈરાગ્યભાવે યથા

અશુચિ ભાવના.

(ઇતિવૃત્ત)

ખાણ મૂત્રને મળની, રોગ જરાનું નિવાસનુ ધામ
માયા એવી ગણિને, માન ત્યજીને કર સાર્થક આમ

નિવૃત્તિ બોધ.

(હરિગીત છંદ)

અનત સૌખ્ય નામ દુ ખ ત્યા રહી ન મિત્રતા!
અનત દુ ખ નામ સૌખ્ય પ્રેમ ત્યા વિચિત્રતા!!
ઉઘાડ ન્યાય નેત્રને નિહાળ રે! નિહાળ તુ
નિવૃત્તિ શિઘ્રમેવ ધારિ તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું

દોહરા

૧

જ્ઞાન ધ્યાન વૈરાગ્યમય ઉત્તમ જહાં વિચાર
એ ભાવે શુભ ભાવના તે ઉતરે ભવપાર

૨

જ્ઞાની કે અજ્ઞાનીજન, સુખ દુ ખ રહિત ન કોય
જ્ઞાની વેદે ધૈર્યથી, અજ્ઞાની વદે રોય

૩

મંત્ર તંત્ર ઔષધ નહીં, જેથી પાપ પલાય
વીતરાગ વાણી વિના, અવર ન કોઈ ઉપાય

૪

જ ન્મ જરા ને મૃત્યુ મુખ્ય દુ:ખના હેતુ
કારણ તેના બે કહ્યા રાગ-દ્વેષ અણ હેતુ

૫

વચનામૃત વીતરાગનાં પરમ શાંતરસ મૂળ
ઔષધ જે ભવ રોગનાં કાયરને પ્રતિકૂળ

(૧૭)

સુખકી સહેલી હે, અકેલી ઉદાસીનતા,
અધ્યાત્મની જનની તે ઉદાસીનતા.

લઘુ વયથી અદ્‌ભુત થયો તત્ત્વજ્ઞાનનો બોધ
એજ સૂચવે એમ કે ગતિ આગતિ કાં શોધ? ૧

જે સંસ્કાર થવો ઘટે અતિ અભ્યાસે કોય
વિના પરિશ્રમ તે થયો, ભવ શંકા શી ત્યાંય? ૨

આજ્ઞા તેમ અભ્યન્તરે, ગ્રંથ ગ્રંથિ નાહિ હોય
પરમ પુરુષ તેને કહો, સરળ દૃષ્ટિથી જોય ૫
વિ સ ૧૯૪૫

---

(૧૯)

(ચોપાઈ)

૧ લોક પુરુષ સસ્થાને કહ્યો
એનો ભેદ તમ કઈ લહ્યો ?
એનુ કારણ સમજ્યા કાઈ,
કે સમજ્યાની ચતુરાઈ ?
શરીર પરથી એ ઉપદેશ
જ્ઞાન દર્શન કે ઉદ્દેશ
જેમ જણાવો સુણિયે તેમ
કા તો લઇએ દઇએ ક્ષેમ

૨ શુ કરવાથી પોતે સુખી ?
શુ કરવાથી પોતે દુ ખી ?
પોતે શુ ? ક્યાથી છે આપ ?
એનો માગો શીઘ્ર જવાપ

૩ જ્યાં શંકા ત્યાં ગણ સંતાપ,
જ્ઞાન તહાં શંકા નહિ સ્થાપ
પ્રભુ ભક્તિ ત્યાં ઉત્તમ જ્ઞાન,
પ્રભુ મેળવવા ગુરૂ ભગવાન
ગુરૂ ઓળખવા ઘટ વૈરાગ્ય,
તે ઉપજવા પૂર્વિત ભાગ્ય
તેમ નહીં તો કંઈ સત્સંગ,
તેમ નહીં તો કંઈ દુ ખરંગ

૪ જે ગાયો તે સઘળે એક,
સકળ દર્શને એ જ વિવેક
સમજાવ્યાની શૈલી કરી,
સ્યાદ્વાદ સમજણ પણ ખરી
મૂળ સ્થિત જો પૂછો મને
તો સોંપી દઉં યોગી કને
પ્રથમ અંતને મધ્યે એક
લોકરૂપ અનેક દેખ
ઉત્પાદવ સ્થિતિને જોઈ
ટળ્યો ઓરતો શંકા ખોઈ

એમ જ સ્થિતિ ત્યા નહીં ઉપાય,
ઉપાય કા નહીં" શકા જાય
એ આશ્ચર્ય જાણુ તે જાણુ
જાગે જ્યારે પ્રગટે ભાણુ
સમજે બધમુક્તિ યુત જીવ,
નિરખી ટાળે શોક સદીવ
બધયુક્ત જીવ કર્મ સહીત
પુદ્દગલ રચના કર્મ ખચીત
પુદ્દગલજ્ઞાન પ્રથમ લે જાણુ
નર દેહે પછી પામે ધ્યાન
જો કે પુદ્દગલનો એ દેહ
તોપણ ઓર સ્થિતિ ત્યા છેહ
સમજણ બીજી પછી કહીશ,
જ્યારે ચિત્તે સ્થિર થઈશ

૫ જહા રાગ અને વળી દ્વેષ
તહા સર્વદા માનો કલેશ
ઉદાસીનતાનો જ્યાં વાસ,
સકળ દુઃખનો છે ત્યાં નાશ

સર્વ કાલનું છે ત્યા જ્ઞાન,
દેહ છતા ત્યા છે નિર્વાણ
ભવ છેવટની છે એ દશા,
રામ ધામ આવીને વસ્યા

મુ ફા વદ ૧, ૧૯૪૬

(૨૦)

આજ મને ઉછરગ અનુપમ,
જ મકૃતાર્થ જોગ જણાયો
વાસ્તવ્ય વસ્તુ, વિવેક વિવેચક,
તે ક્રમ સ્પષ્ટ સુમાર્ગ ગણાયો

મુ વૈ વ૮ ૪ ગુરૂ, ૧૯૪૬

(૨૧)

હોત આસવા પરિસવા, નાહિં ઇનમેં સદેહ
માત્ર દૃષ્ટિકી ભૂલ હૈ ભૂલ ગયે ગત એહિ
રચના જિનઉપદેશકી, પરમોત્તમ તિનુ કાલ,
ઇનિમેં સબ મત રહત હૈં, કરતે નિજ સભાલ

જિન સોહી હૈ આતમા, અન્ય હોઈ સો કર્મ
કર્મ કટે સો જિનવચન તત્વજ્ઞાનિકો મર્મ
જબ જા યો નિજરૂપકોં તબ જાન્યો સબ લોક
નહિ જા યો નિજરૂપકો સબ જાન્યો સો ફોક
એહિ દિશાકી મૂઢતા, હૈ નહિ જિનપેં ભાવ
જિનમેં ભાવ બિનુ કબૂ નહિં છૂટત દુ ખદાવ
વ્યવહારસેં દેવ જિન નિહચેમેં હૈ આપ
એહિ બચનસેં સમજ લે જિનપ્રવચનકી છાપ
એહિ નહીં હૈ ક પના, એહી નહીં વિભગ
જબ જાગેં આતમા તબ લાગેં રગ

મુ વૈ વ ૪ ગુરૂ ૧૯૪૬

---

(૨૨)

મારગ સાચા મિલ ગયા છૂટ ગયે સદેહ
હોતા સો તો જલ ગયા, બિન્ન કિયા નિજ દેહ
સમજ પિછે સબ સરલ હૈ, બિનૂ સમજ મુશકીલ,
યે મુશકીલી ક્યા કહું ?
ખોજ પિંડ બ્રહ્માંડકા, પત્તા તો લગ જાય

યેહિ બ્રહ્માદિ બાસના, જબ જાવેં તબ
આપ આપકુ ભુલ ગયા, ઇનસેં ક્યા અંધેર ?
સમર સમર અબ હસત હૈં નહિ ભુલેંગે ફેર
જહાં કલપના જલપના, તહા માનુ દુ ખ છાંઈ
મિટે કલપના જલપના, તબ વસ્તૂ તિન પાઇ
હે જીવ ક્યા ઇચ્છત હવે, હૈ ઇચ્છા દુ ખમૂલ
જબ ઇચ્છાકા નાસ તબ, મિટે અનાદિ ભૂલ
એસી કહાંસે મતિ ભઈ, આપ આપ હૈ નાહિ
આપનકુ જબ ભુલ ગયે, અવર કહાંસે લાઇ
આપ આપ એ શોધસેં, આપ આપ મિલ જાય
આપ મિલન નય બાપકો

મુ વૈ વ ૪ શુક્ર, ૧૯૪૬

---

(૭૩)

ૐ નમ

૧ બીજા સાધન બહુ કર્યાં, કરી કલ્પના આપ,
અથવા અસદ્ગુરુ થકી, ઊલગે વધ્યો ઉતાપ

'હું પામર શું કરિ શકું એવો નથી વિવેક
ચરણ શરણ ધીરજ નથી મરણ સુધીની છેક ૫
અચિંત્ય તુજ મહાત્મ્યનો નથિ પ્રફુલ્લિત ભાવ
અંશ ન એકે સ્નેહનો, ન મળે પરમ પ્રભાવ ૬
અચલરૂપ આસક્તિ નહિ નહીં વિરહનો તાપ
કથા અલભ તુજ પ્રેમની નહિ તેનો પરિતાપ ૭
ભક્તિમાર્ગ પ્રવેશ નહિ નહિ ભજન દૃઢ ભાન
સમજ નહી નિજધર્મની નહિ શુભ દેશે સ્થાન ૮
કાળદોષ કળિથી થયો નહિ મર્યાદા ધર્મ
તોય નહીં વ્યાકૂળતા જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ ૯
સેવાને પ્રતિકૂળ જે તે બંધન નથિ ત્યાગ
દેહેંદ્રિય માને નહીં કરે બાહ્ય પર રાગ ૧૦
તુજ વિયોગ સ્ફુરતો નથી વચન નયન યમ નાહિં
નહિ ઉદાસ અનભક્તથી તેમ ગૃહાદિક માંહિં ૧૧
અહંભાવથી રહિત નહિ સ્વધર્મ સંચય નાહિં
નથિ નિવૃત્તિ નિર્મળપણે અન્ય ધર્મની કાંઈ ૧૨
એમ અનંત પ્રકારથી સાધન રહીત હુંય
નહીં એક સદ્ગુણ પણ મુખ બતાવું શુંય ! ૧૩

કેવલ કરૂણા-મૂર્તિ છો દીનબંધુ દિનનાથ
પાપી પરમ અનાથ છુ, ગ્રહો પ્રભૂજી હાથ ૧૪

અનંત કાળથિ આથળ્યો વિના ભાન ભગવાન્
સે યા નહિ ગુરુસંતને મૂકયુ નહિં અભિમાન ૧૫

સત્ ચરણ આશ્રય વિના, સાધન કર્યાં અનેક
પાર ન તેથી પામિયો ઉગ્યો ન અંશ વિવેક ૧૬

સહુ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય
સતસાધન સમજ્યો નહીં, ત્યા બંધન શુ જાય? ૧૭

પ્રભુ પ્રભુ રઢ લાગી નહીં પડ્યો ન સદ્ગુરૂ પાય
દીઠા નહિ નિજ દોષ તો તરિયે કોણ ઉપાય? ૧૮

અધમાધમ અધિકો પતિત, સકળ જગતમા હુંય
એ નિશ્ચય આવ્યા વિના, સાધન કરશે શુંય? ૧૯

પડી પડી તુજ પદપંકજે ફરિફરિ માગુ એજ
સદ્ગુરૂ સત્ સ્વરૂપ તુજ, એ દૃઢતા કરિ દેજ ૨૦

રાળજ, ભા શુદ ૮, ૧૯૪૭

(૨૬)

ॐ સત્

(તોટક છંદ.)

યમ નીયમ સંજમ આપ કિયો
પુનિ ત્યાગ બિરાગ અથાગ લહ્યો
વનવાસ લયો મુખ મૌન રહ્યો
દૃઢ આસન પદ્મ લગાય દિયો ૧

મનપૌન નિરોધ સ્વબોધ કિયો,
હઠજોગ પ્રયોગ સુ તાર ભયો
જપ ભેદ જપે તપ ત્યૌંહિ તપે,
ઉરસેંહિ ઉદાસિ લહી સબપેં ૨

સબ શાસ્ત્રન કે નય ધારિ હિયે,
મતમંડન ખંડન ભેદ લિયે
વહ સાધન બાર અનંત કિયો,
તદપી કછુ હાથ હજૂ ન પર્યો ૩

અબ ક્યોં ન બિચારત હૈ મનસેં,
કછુ ઔર રહા ઉન સાધનસેં?

બિન સદ્ગુરૂ કોય ન ભેદ લહે
મુખ આગન હે કહુ બાત કહે? ૪

કરૂના હમ પાવત હે તુમકી
વહ બાત રહી સુગુરૂ ગમકી
પલમેં પ્રગટે મુખ આગલસે
જબ સદ્ગુરૂચર્ન સુપ્રેમ બસેં ૫

તનસે મનસેં ધનસે સબસેં,
ગુરૂદેવકિ આન સ્વઆત્મ બસ
તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો,
રસ અમૃત પાવહિ પ્રેમ ઘનો ૬

વહ સત્ય સુધા દરશાવહિંગો,
ચતુરાગુલ હે દ્રગસેં મિલહે
રસદેવ નિરંજનકો પિવહી
ગહિ જોગ જુગોજુગ સો જિવહી ૭

પરપ્રેમ પ્રવાહ બઢે પ્રભુસેં
સબ આગમ ભેદ સુ ઉર બસે

વહ કેવલકો બિજ ગ્યાનિ કહે,
નિજકો અનુભૌ બતલાઈ દિયે. ૮
રાળજ, ભા શુ ૮, ૧૯૪૭

---

(૨૭)

૧ જડભાવે જડ પરિણમે ચેતન ચેતન ભાવ
કોઈ કોઇ પલટે નહીં, છોડી આપ સ્વભાવ ૧

જડ તે જડ ત્રણ કાળમા ચેતન ચેતન તેમ
પ્રગટ અનુભવરૂપ છે સશય તેમા કેમ? ૨

જો જડ ત્રણ કાળમા ચેતન ચેતન હોય
બધ મોક્ષ તો નહીં ઘટે નિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ ન્હોય ૩

બધ મોક્ષ સયોગથી જ્યા લગ આત્મ અભાન
પણ ત્યાગ સ્વભાવનો ભાખે જિન ભગવાન્ ૪

વર્તે બધ પ્રસગમા તે નિજપદ અજ્ઞાન
પણ જડતા નહિ આત્મને એ સિદ્ધાત પ્રમાણ ૫.

ગ્રહે અરૂપી રૂપીને એ અચરજની વાત
જીવ બધન જાણે નહીં કેવો જિન સિદ્ધાંત ૬

પ્રથમ દેહ દૃષ્ટિ હતી, તેથી ભાસ્યો દેહ
હવે દૃષ્ટિ થઇ આત્મમા ગયો દેહથી નેહ ૭
જડ ચેતન સયોગ આ ખાણ અનાદિ અનત
કોઇ ન કર્ત્તા તેહનો, ભાખે જિન ભગવત ૮
મૂળ દ્ર ય ઉત્પન્ન નહિ, નહિ નાશ પણ તેમ
અનુભવથી તે સિદ્ધ છે ભાખે જિનવર એમ ૯
હોય તેહનો નાશ નહિ નહિ તેહ નહિ હોય
એક સમય તે સૌ સમય, ભેદ અવસ્થા જોય ૧૦

૭ પરમ પુરૂષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમજ્ઞાન સુખ ધામ
જેણે આપ્યુ ભાન નિજ તેને સ । પ્રણામ ૧
રાળજ, ભા શુ ૮, ૧૯૪૭

(૨૮)

જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાભળો
જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ જીવને જાણ્યો નહીં,
તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યુ, સાક્ષી છે આગમ અહીં

એ પૂર્વ સર્વ કહ્યા વિશેષે જીવ કરવા નિર્મળો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૧

નહિં ગ્રંથમાંહિ જ્ઞાન ભાખ્યું જ્ઞાન નહિં કવિ ચાતુરી
નહિં મંત્ર તંત્રો જ્ઞાન દાખ્યાં જ્ઞાન નહિં ભાષા ઠરી
નહિં અન્ય સ્થાને જ્ઞાન ભાખ્યું જ્ઞાન જ્ઞાનીમાં કળો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૨

આ જીવ અને આ દેહ એવો ભેદ જો ભાસ્યો નહીં
પચખાણ કીધાં ત્યાં સુધી મોક્ષાર્થે તે ભાખ્યાં નહીં
એ પાંચમે અંગે કહ્યો ઉપદેશ કેવળ નિર્મળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૩

કેવળ નહિં બ્રહ્મચર્યથી
કેવળ નહિં સંયમ થકી પણ જ્ઞાન કેવળથી કળો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૪

શાસ્ત્રો વિશેષ સહિત પણ જો જાણિયું નિજરૂપને
કાં તેહવો આશ્રય કરજે ભાવથી સાચા મને
તો જ્ઞાન તેને ભાખિયું જો સમ્મતિ આદિ સ્થળો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૫

આઠ સમિતિ જાણીએ જો, જ્ઞાનીના પરમાર્થથી
તો જ્ઞાન ભાખ્યુ તેહને, અનુસાર તે મોક્ષાર્થથી
નિજ કલ્પનાથી કોટી શાસ્ત્રો, માત્ર મનનો આમળો,
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૬

ચાર વેદ પુરાણ આદિ, શાસ્ત્ર સૌ મિથ્યાત્વના
શ્રીનંદિસૂત્રે ભાખિયા છે જો જથા સિદ્ધાંતના
પણ જાનીને તે જ્ઞાન ભાખ્યા એજ ઠેકાણે ઠરો
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો ૭

મત નહિ પચખાણ નહિ, નહિ ત્યાગ વસ્તુ કોઇનો
મહા પદ્મ તીર્થંકર થશે, શ્રેણિક ઠાણગ જોઇ લ્યો
છેઘો અનતા

રાળજ, ભા ૧૯૪૭

---

(૨૯)

ૐ

૧ અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?
ક્યારે થઇશુ બાહ્યાતર નિર્ગ્રંથ જો ?

સર્વે સબંધનુ બધન તીક્ષ્ણ છેદીને
વિચરશુ ક્વ મહત્પુરુષને પથ જો અપૂર્વ૦

૨ સર્વે ભાવથી ઔદાસી ય વૃત્તિ કરી
માત્ર દેહ તે સયમહેતુ હોય જો
અ ય કારણે અ ય કશુ કલ્પે નહીં,
દેહે પણ કિંચિત્ મૂચ્છા નવ જોય જો અપૂર્વ૦

૩ દર્શનમોહ વ્યતીત થઇ ઉપજ્યો બોધ જે,
દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈત યનુ જ્ઞાન જો
તેથી પ્રક્ષીણ ચારિતમોહ વિલોકિયે
વર્ત્તે એવુ શુદ્ધસ્વરૂપનુ ધ્યાન જો અપૂર્વ૦

૪ આત્મસ્થિરતા ત્રણ સક્ષિપ્ત યોગની
મુખ્યપણે તો વર્ત્તે દેહપર્યંત જો
ઘોર પરિષહ કે ઉપસર્ગ ભયે કરી
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અત જો અપૂર્વ૦

૫ સયમના હેતુથી યોગપ્રવર્ત્તના
સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમા
અને થાયે નિજસ્વરૂપમા લીન જો અપૂર્વ૦

૬ પચ વિષયમા રાગદ્વેષ વિરહિતતા
પચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો
દ્રવ્ય ક્ષેત્રને કાળ ભાવ પ્રતિબધવણુ
વિચરવુ ઉદયાધીન પણુ વીત લોભ જો અપૂર્વ૦

૭ ક્રોધ પ્રત્યે તો વર્ત્તે ક્રોધસ્વભાવતા
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનુ માન જો
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો અપૂર્વ૦

૮ બહુ ઉપસર્ગકર્ત્તા પ્રત્યે પણુ ક્રોધ નહીં,
વદે ચક્રિ તથાપિ ન મળે માન જો,
દેહ જાય પણુ માયા થાય ન રોમમા
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો અપૂર્વ૦

૯ નગ્નભાવ, મુંડભાવ સહ અસ્નાનતા,
અદત ધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો,
કેશ રોમ, નખ કે અગે શૃગાર નહીં,
દ્રવ્યભાવ સયમમય નિર્ગંથ સિદ્ધ જો અપૂર્વ૦

૧૦ શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વર્ત્તે સમદર્શિતા,
માન અમાને વર્ત્ત તેજ સ્વભાવ જો

રવિન કે મરો નહીં ન્યૂનાધિકતા
ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વર્ત્તે સમભાવ જો અપૂર્વ૦

૧૧ એકાકી વિચરતો વળી સ્મશાનમા
વળી પર્વતમા વાઘ સિંહ સયોગ જો
અ ોલ આસન ને મનમા નહીં ક્ષોભતા,
પરમ મિત્રનો જાણે પામ્યા યોગ જો અપૂર્વ૦

૧૨ ઘોર તપશ્ચર્યામા પણ મનને તાપ નહીં,
સરસ અન્ને નહીં મનને પ્રસન્નભાવ જો
રજકણ કે રિદ્ધિ વૈમાનિકદેવની
સર્વે માન્યા પુદગલ એક સ્વભાવ જો અપૂર્વ૦

૧૩ એમ પરાજય કરીને ચારિતમોહનો,
આવુ ત્યા જ્યા કરણ અપૂર્વ ભાવ જો
શ્રેણી ક્ષપકતણી કરીને આરૂઢતા
અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ જો અપૂર્વ૦

૧૪ મોહ સ્વયભૂરમણ સમુદ્ર તરી કરી,
સ્થિતિ ત્યા જ્યા ક્ષીણમોહગુણસ્થાન જો
અ ત સમય ત્યા પૂર્ણ સ્વરૂપ વીતરાગ થઈ,
પ્રગટાવુ નિજ કેવળજ્ઞાન નિધાન જો અપૂર્વ

૧૫ ચાર કર્મ ઘનઘાતી તે વ્યવચ્છેદ જ્યાં,
ભવનાં બીજતણો આત્યંતિક નાશ જો
સર્વભાવ જ્ઞાતા દ્રષ્ટા સહ શુદ્ધતા,
કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીર્ય અનંત પ્રકાશ જો અપૂર્વ૦

૧૬ વેદનીયાદિ ચાર કર્મ વર્ત્ત જહાં,
બળી સીંદરીવત્ આકૃતિ માત્ર જો
તે દેહાયુષ્ આધીન જેની સ્થિતિ છે
આયુષ્ પૂર્ણે મટિયે દૈહિક પાત્ર જો અપૂર્વ૦

૧૭ મન વચન કાયા ને કર્મની વર્ગણા
છૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સંબંધ જો
એવું અયોગિ ગુણસ્થાનક ત્યાં વર્ત્તતું,
મહાભાગ્ય સુખ દાયક પૂર્ણ અબંધ જો અપૂર્વ૦

૧૮ એક પરમાણુમાત્રની મળે ન સ્પર્શતા,
પૂર્ણ કલંકરહિત અડોલ સ્વરૂપ જો
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય
અગુરુ લઘુ અમૂર્ત સહજપદરૂપ જો અપૂર્વ૦

૧૯ પૂર્વપ્રયોગાદિ કારણના યોગથી
ઉર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો

સાદિ અનત અનત સમાધિ સુખમા
અનત દર્શન જ્ઞાન અનતસહિત જો અપૂર્વ૦

૨૦ જે પ૮ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠુ જ્ઞાનમા
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો
તેહ સ્વરૂપને અ ય વાણી તે શુ કહે ?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યુ તે જ્ઞાન જો અપૂર્વ૦

૨૧ એહ પરમપદપ્રાપ્તિનુ કર્યું ધ્યાન મૈં,
ગજા વગરને હા ન મનોરથરૂપ જો
તોપણ નિશ્ચય રાજચદ્ર મનને રહ્યો
પ્રભુ આજ્ઞાએ થાશુ તેજ સ્વરૂપ જો અપૂર્વ૦

સ ૧૯૫૧ કા

(૩૦)

ૐ

શ્રી સદ્ગુરૂ ચરણાયનમ

મૂળ મારગ સાભળો જિનનો રે,
કરી વૃત્તિ અખડ સ મુખ મૂળ૦

નો'ય પૂજાદિની જો કામના રે
નોય વ્હાલું અતર્ ભવદુખ મૂળ૦ ૧

કરી જો જો વચનથી તુલના રે,
જો જો શોધિને જિન સિદ્ધાંત, મૂળ૦
માત્ર કહેવુ પરમારથ હેતુથી રે,
કોઈ પામે મુમુક્ષુ વાત મૂળ૦ ૨

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની શુદ્ધતા રે,
એકપણે અને અવિરૂદ્ધ મૂળ૦
જિન મારગ તે પરમાર્થથી રે,
એમ કહ્યુ સિદ્ધાંતે બુદ્ધ મૂળ૦ ૩

લિંગ અને ભેદો જે વૃત્તના રે,
દ્રવ્ય દેશ કાળાદિ ભેદ મૂળ૦
પણ જ્ઞાનાદિની જે શુદ્ધતા રે,
તે તો ત્રણે કાળે અભેદ મૂળ૦ ૪

હવે જ્ઞાન દર્શનાદિ શબ્દનો રે,
સક્ષેપે શુણો પરમાર્થ મૂળ૦
તેને જોતાં વિચારિ વિશેષથી રે,
સમજાશે ઉત્તમ આ માર્થ મૂળ૦ ૫

છે દેહાદિથી ભિન્ન આત્મા રે,
ઉપયોગી સદા અવિનાશ મૂળ૦
એમ જાણે સદ્ગુરૂ ઉપદેશથી રે,
કહ્યુ જ્ઞાન તેનુ નામ ખાસ મૂળ૦ ૬

જે જ્ઞાને કરીને જાણિયુ રે
તેની વર્ત્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત, મૂળ૦
કહ્યુ ભગવતે દર્શન તેહને રે,
જેનુ બીજું નામ સમકીત મૂળ૦ ૭

જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે,
જાણ્યો સર્વેથી ભિન્ન અસગ મૂળ૦
તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઉપજે રે
નામ ચારિત્ર તે અણલિંગ મૂળ૦ ૮

તે ત્રણે અભેદ પરિણામથી રે,
જ્યારે વર્ત્તે તે આત્મારૂપ મૂળ૦
તેહ મારગ જિનનો પામિયો રે,
કિંવા પામ્યો તે નિજ સ્વરૂપ મૂળ૦ ૯

એવા મૂળ જ્ઞાનાદિ પામવા રે
અને જવા અનાદિ બધ, મૂળ૦

ઉપદેશ સદ્ગુરૂનો પામવા રે,
ટાળી સ્વચ્છંદ ને પ્રતિબંધ મૂળ૦ ૧૦

એમ દેવ જિનંદે ભાખિયું રે
મોક્ષ માર્ગનું શુદ્ધ સ્વરૂપ મૂળ૦
ભવ્ય જનોના હિતને કારણે રે,
સંક્ષેપે કહ્યું સ્વરૂપ મૂળ૦ ૧૧

આનંદ આસો શુદ ૧, ૧૯૫૨

---

(૩૧)

ૐ

(ગીતિ)

પંથ પરમપદ બોધ્યો
જેહ પ્રમાણે પરમ વીતરાગે,
તે અનુસરિ કહીશું
પ્રણમીને તે પ્રભુ ભક્તિ રાગે ૧

મૂળ પરમપદ કારણ
સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાન ચરણ પૂર્ણ

પ્રણમે એક સ્વભાવે,
શુદ્ધ સમાવિ ત્યા પરિપૂર્ણ ૨

જે ચેતન જડ ભાવો,
અવલોક્યા છે મુનીંદ્ર સર્વજ્ઞે,
તેવી અન્તર્ આસ્થા,
પ્રગટ્યે દર્શન કહ્યુ છે તત્વજ્ઞે ૩

સમ્યક્ પ્રમાણ પૂર્વક,
તે તે ભાવો જ્ઞાન વિષે ભાસે,
સમ્યગ્ જ્ઞાન કહ્યુ તે
સશય, વિભ્રમ મોહ ત્યા નાશ્યે ૪

વિષયારભ નિવૃત્તિ,
રાગદ્વેષનો અભાવ જ્યા થાય,
સહિત સમ્યક્ દર્શન
શુદ્ધ ચરણ ત્યાં સમાધિ સદુપાય ૫

ત્રણે અભિન્ન સ્વભાવે
પરિણમી આત્મસ્વરૂપ જ્યા થાય
પૂર્ણ પરમપદ પ્રાપ્તિ
નિશ્ચયથી ત્યાં અન ય સુખ દાય ૬

જીવ, અજીવ પદાર્થો,
પુણ્ય, પાપ આસ્રવ તથા બંધ,
સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ,
તત્ત્વ કહ્યાં નવ પદાર્થ સંબંધ ૭

જીવ, અજીવ વિષે તે
નવે તત્ત્વનો સમાવેશ થાય,
વસ્તુ વિચાર વિશેષે,
ભિન્ન પ્રબોધ્યા મહાન્ મુનિરાય ૮

વ કા ૧૯૫૩

(૩૨)

ધન્ય રે દીવસ આ અહો,
જાગી રે શાંતિ અપૂર્વ રે,
દશ વર્ષે રે ધારા ઉલસી,
મટ્યો ઉદયકર્મનો ગર્વ રે ધન્ય૦ ૧

ઓગણીસસેં ને એકત્રીસે,
આવ્યો અપૂર્વ અનુસાર રે,

ઓગણીસસેં ને બેતાલીસે
અદ્ભૂત વૈરાગ્યધાર રે ધન્ય૦ ૨

ઓગણીસેં ને સુડતાલીસે
સમકીત શુદ્ધ પ્રકાસ્યુ રે,
શ્રુત અનુભવ વધતી દશા
નિજ સ્વરૂપ અવભાસ્યુ રે ધન્ય૦ ૩

ત્યા આવ્યો રે ઉદય કારમો
પરીગ્રહ કાર્ય પ્રપચ રે
જેમ જેમ તે હડસેલીએ
તેમ વધે ન ઘટે એકે રચ રે ધન્ય૦ ૪

વધતું એમ જ ચાલિયુ
હવે દીસે ક્ષીણ કાંઈ રે
ક્રમે કરીને રે તે જશે,
એમ ભાસે મનમાહિ રે ધ ય૦ ૫

યથા હેતુ જે ચિત્તનો
સત્ય ધર્મનો ઉદ્ધાર રે
થશે અવશ્ય આ દેહથી
એમ થયો નિરધાર રે ધ ય૦ ૬

આવી અપૂર્વ વૃત્તિ અહો,
થશે અપ્રમત્ત યોગ રે,
કેવલ લગભગ ભૂમિકા
સ્પર્શીને દેહ વિયોગ રે ધ૦ ય૦ ૮

અવશ્ય કર્મનો ભોગ છે,
ભોગવવો અવશેષ રે
તેથી દેહ એક જ ધારિને,
જાશું સ્વરૂપ સ્વદેશ રે ધન્ય૦ ૮
વવા ફા૦ વદ ૧૨, ૧૯૫૩

(૩૩)

૧ જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન,
સુપ્રતીતપણે બન્ને જેને સમજાય છે
સ્વરૂપ ચેતન નિજ, જડ છે સબંધ માત્ર
અથવા તે જ્ઞેય પણ પરદ્રવ્ય માંય છે
એવો અનુભવનો પ્રકાશ ઉલ્લાસિત થયો
જડથી ઉદાસી તેને આત્મવૃત્તિ થાય છે

કાયાની વિસારી માયા, સ્વરૂપે શમાયા એવા,
નિર્ગ્રંથનો પથ ભવ અન્તનો ઉપાય છે

૨ દેહ જીવ એકરૂપે ભાસે છે અજ્ઞાન વડે
ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ પણ તેથી તેમ થાય છે
જીવની ઉત્પત્તિ અને રોગ શોક દુઃખ મૃત્યુ
દેહનો સ્વભાવ જીવ પદમાં જણાય છે,
એવો જે અનાદિ એકરૂપનો મિથ્યાત્વભાવ,
જ્ઞાનિના વચન વડે દૂર થઈ જાય છે,
ભાસે જડ ચૈતન્યનો પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન
બન્ને દ્રવ્ય નિજ નિજ રૂપે સ્થિત થાય છે

મુ કા વ૦ ૧૧ ૧૯૫૧

(૩૪)

સદ્‌ગુરૂના ઉપદેશથી સમજે જિનનુ રૂપ,
તો તે પામે નિજદશા જિન છે આત્મ સ્વરૂપ ૧
પામ્યા શુદ્ધ સ્વભાવને છે જિન તેથી પૂજ્ય
સમજો જિન સ્વભાવ તો, આત્મભાનનો ગુજ્ય ૨

સ્વરૂપ સ્થિત ઇચ્છા રહિત, વિચરે પૂર્વ પ્રયોગ,
અપૂર્વવાણી પરમશ્રુત, સદ્‌ગુરૂ લક્ષણ યોગ્ય ૩
નડીઆદ, આ વ ૭, ૧૯૫૨

---

(૩૫)

ૐ શ્રી જિનપરમાત્મને નમ

૧ ઇચ્છે છે જે જોગી જન, અનત સુખ સ્વરૂપ
મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ, સયોગી જિનસ્વરૂપ ૧

આત્મસ્વભાવ અગમ્ય તે અવલબન આધાર
જિનપ થી દર્શાવિયો, તેહ સ્વરૂપ પ્રકાર ૨

જિનપદ નિજપદ એકતા, ભેદ ભાવ નહીં કાંઈ
લક્ષ થવાને તેહનો કહ્યાં શાસ્ત્ર સુખદાઈ ૩

જિનપ્રવચન દુર્ગમ્યતા થાકે અતિ મતિમાન
અવલબન થી સદ્‌ગુરૂ, સુગમ અને સુખખાણ ૪

ઉપાસના જિનચરણની અતિશય ભક્તિ સહીત,
મુનિજન સગતિ રતિ અતિ, સંયમ યોગ ઘટીત. ૫

ગુણ પ્રમોદ અતિશય રહે, રહે અંતર્મુખ યોગ
પ્રાપ્તિ શ્રી સદ્‌ગુરુવડે જિન દર્શન અનુયોગ ૬

પ્રવચન સમુદ્ર બિંદુમાં ઉલટી આવે એમ
પૂર્વ ચૌ ની લબ્ધિનુ ઉદાહરણ પણ તેમ ૭

વિષય વિકાર સહીત જે રહ્યા મતિના યોગ
પરિણામની વિષમતા તેને યોગ અયોગ ૮

મ૦ વિનય ને સરળતા સહ આજ્ઞા સુવિચાર
કરૂણા કોમળતાદિ ગુણ પ્રથમ ભૂમિકા ધાર ૮

રોક્યા શબ્દાદિક વિષય સયમ સાધન રાગ
જગત ઇષ્ટ નહીં આત્મથી મધ્ય પાત્ર મહા ભાગ્ય ૧૦

નહીં તૃષ્ણા જીવ્યા તણી મરણ યોગ નહીં ક્ષોભ
મહા પાત્ર તે માર્ગના પરમ યોગ જિત લોભ ૧૧

૨ આ યે બહુ સમ દેશમા છાયા જાય સમાઇ
આ યે તેમ સ્વભાવમા મન સ્વરૂપ પણ જાઈ ૧

ઉપજે મોહ વિકલ્પથી સમસ્ત આ સસાર
અંતર્મુખ અવલોકતા વિલય થતા નહીં વાર ૨

૩ સુખ ધામ અનત સુસત ચહી,
દિન રાત્ર રહે તદ્ ધ્યાન મહી.
પરશાન્તિ અનત સુધામય જે,
પ્રણમું પ તે વરતે જય તે ૧

રાજકોટ ચૈ શુ ૮, ૧૯૫૩

---

(૩૬)

ૐ

આત્મસિદ્ધિ

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના પામ્યો દુ ખ અનત,
સમજાવ્યુ તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરૂ ભગવન્ત ૧

વર્તમાન આ કાળમા, મોક્ષમાગ બહુ લોપ
વિચારવા આત્માર્થીને ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય ૨

કોઈ ક્રિયા-જડ થઈ રહ્યા શુષ્કજ્ઞાનમા કોઈ,
માને મારગ મોક્ષનો કરૂણા ઉપજે જોઈ ૩

બાહ્ય ક્રિયામા રાચતા અતર્ભેદ ન કાંઈ
જ્ઞાનમાગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આંઈ ૪

બંધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાખે વાણીમાંહિ
વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ ૫

વૈરાગ્યાદિ સફળ તો જો સહ આતમજ્ઞાન
તેમજ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણાં નિદાન ૬

ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન ૭

જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ ૮

સેવે સદ્‌ગુરુચરણને ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ,
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે લક્ષ ૯

આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા વિચરે ઉદય પ્રયોગ
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્‌ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય ૧૦

પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકાર,
એવો લક્ષ થયા વિના, ઊગે ન આત્મવિચાર ૧૧

સદ્‌ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો ? સમજ્યે જીન સ્વરૂપ ૧૨

આત્માદી અસ્તિત્વના, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર
પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂયોગ નહિ ત્યા આધાર સુપાત્ર ૧૩

અથવા સદ્‌ગુરૂએ કહ્યા જે અવગાહન કાજ
તે તે નિત્ય વિચારવા, કરી મતાંતર ત્યાજ ૧૪

રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો, પામે અવશ્ય મોક્ષ
પામ્યા એમ અનંત છે, ભાખ્યુ જિન નિર્દોષ ૧૫

પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂ યોગથી, સ્વચ્છંદ તે રોકાય,
અ ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે બમણો થાય ૧૬

સ્વચ્છંદ, મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્‌ગુરૂ લક્ષ,
સમકિત તેને ભાખિયુ કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ ૧૭

માનાદિક શત્રુ મહા, નિજછંદે ન મરાય,
જાતાં સદ્‌ગુરૂ શરણમાં અ'પ પ્રયાસે જાય ૧૮

જે સદ્‌ગુરૂ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન,
ગુરૂ રહ્યા છદ્મસ્થ પણ વિનય કરે ભગવાન ૧૯

એવો માગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ,
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય ૨૦

અસદ્ગુરૂ એ વિનયનો, લાભ લહે જો કાંઇ,
મહામોહિની કર્મથી બુડે ભવજળ માહિ ૨૧

હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એહ વિચાર
હોય મતાર્થ જીવ તે અવળો લે નિર્ધાર ૨૨

હોય મતાર્થિ તેહને, થાય ન આતમ લક્ષ,
તેહ મતાર્થિ લક્ષણો અહીં કહ્યા નિર્પક્ષ ૨૩

મતાર્થિલક્ષણ।

બાહ્યત્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ તે માને ગુરૂ સત્ય
અથવા નિજકુળધર્મના, તે ગુરૂમાજ મમત્વ ૨૪

જે જિનદેહ પ્રમાણ ને સમવસરણાદિ સિદ્ધિ,
વર્ણન સમજે જિનનુ રોકિ રહે નિજ બુદ્ધિ ૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂયોગમા વર્ત્ત દૃષ્ટિ વિમૂખ
અસદ્ગુરૂને દૃઢ કરે નિજમાનાર્થે મુખ્ય ૨૬

દેવાદી ગતિ ભંગમાં જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન
માને નિજમતવેષનો આગ્રહ મુક્તિ નિદાન ૨૭

લહ્યુ સ્વરૂપ ન વૃત્તિનુ ગ્રહ્યું વ્રત અભિમાન,
ગ્રહે નહીં પરમાર્થને લેવા લૌકિક માન ૨૮

અથવા નિશ્ચયનય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય,
લોપે સદ્વ્યવહારને સાધન રહીત થાય ૨૯

જ્ઞાનદશા પામે નહીં સાધનદશા ન કાંઈ,
પામે તેનો સંગ જે, તે બુડે ભવમાંહિ ૩૦

એ પણ જીવ મતાર્થમાં નિજમાનાદી કાજ,
પામે નહિ પરમાર્થને અન અધિકારીમાંજ ૩૧

નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અંતર વૈરાગ્ય
સરળપણું ન મધ્યસ્થતા એ મતાર્થ દુર્ભાગ્ય ૩૨

લક્ષણ કહ્યા મતાર્થીના, મતાર્થ જાવા કાજ
હવે કહું આત્માર્થીના, આત્મ અર્થ સુખસાજ ૩૩

આત્માર્થીલક્ષણ.

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણું તે સાચા ગુરૂ હોય,
બાકી કુળગુરૂકલ્પના આત્માર્થી નહિ જોય ૩૪

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂપ્રાપ્તિનો ગણે પરમ ઉપકાર
ત્રણે યોગ એકત્વથી વર્તે આજ્ઞાધાર ૩૫

એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પંથ
પ્રેરે તે પરમાર્થને તે વ્યવહાર સમંત ૩૬

એમ વિચારી અતરે શોધે સદ્ગુરૂ યોગ
કામ એક આત્માર્થનુ બીજો નહિ મનરોગ ૩૭

કષાયની ઉપશાતતા માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
ભવે ખેદ પ્રાણીદયા ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ ૩૮

દશા ન એવી જ્યા સુધી જીવ લહે નહિ જોગ્ય
મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં મટે ન અતર રોગ ૩૯

આવે જ્યા એવી દશા, સદ્ગુરૂબોધ સુહાય
તે બોધે સુવિચારણા ત્યા પ્રગટે સુખદાય ૪૦

જ્યા પ્રગટે સુવિચારણા ત્યા પ્રગટે નિજજ્ઞાન,
જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ પામે પદ નિર્વાણ ૪૧

ઉપજે તે સુવિચારણા મોક્ષમાર્ગ સમજાય,
ગુરૂશિષ્ય સવાદથી ભાખુ ષટ્પદ આહિ ૪૨

આત્મા છે તે નિત્ય છે છે કર્તા નિજકર્મ
છે ભોક્તા વળિ મોક્ષ છે મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ ૪૩.

ષટ્સ્થાનક સક્ષેપમા ષટ્દર્શન પણ તેહ
સમજાવા પરમાર્થને, કહ્યા જ્ઞાનિયે એહ ૪૪

(૧) શંકા. શિષ્ય ઉવાચ.

નથી દૃષ્ટિમા આવતો, નથી જણાતું રૂપ,
બીજો પણ અનુભવ નહીં, તેથિ ન જીવસ્વરૂપ ૪૫

અથવા દેહજ આતમા, અથવા ઇંદ્રિય પ્રાણ,
મિથ્યા જૂદો માનવો, નહિ જૂદું એંધાણ ૪૬

વળિ જો આત્મા હોય તો જણાય તે નહિ કેમ ?
જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદી જેમ ૪૭

માટે છે નહિ આતમા મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય,
એ અંતર શંકાતણો, સમજાવો સદુપાય ૪૮

(૧) સમાધાન. સદ્ગુરૂ ઉવાચ.

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે ભાન ૪૯

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન
પણ તે બન્ને ભિન્ન છે, જેમ અસીને મ્યાન ૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દૃષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ,
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ ૫૧

આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય
બાળાદી વય ત્રણ્યનુ, જ્ઞાન એકને થાય ૬૮

અથવા જ્ઞાન ક્ષણીકનુ, જે જાણી વદનાર
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ, કર અનુભવ નિર્ધાર ૬૯

ક્યારે કોઈ વસ્તુનો કેવળ હોય ન નાશ
ચેતન પામે નાશ તો કેમા ભળે તપાસ ૭૦

(૩) શકા શિષ્ય ઉવાચ

કર્ત્તા જીવ ન કમનો કર્મજ કર્ત્તા કર્મ
અથવા સહજ સ્વભાવ કા કર્મ જીવનો ધર્મ ૭૧

આત્મા સદા અસગને કરે પ્રકૃતિ બધ
અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અબધ ૭૨

માટે મોક્ષ ઉપાયનો કોઈ ન હેતુ જણાય
કર્મતણું કર્ત્તાપણુ કા નહિં કા નહિં જાય ૭૩

(૩) સમાધાન સદ્ગુરૂ ઉવાચ.

હોય ન ચેતન પ્રેરણા કોણ ગ્રહે તો કર્મ
જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ ૭૪

એ ચેતન કરતું નથી, નથી થતાં તો કર્મ
તેથી સહજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ ૭૫.

કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ?
અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ. ૭૬

કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિ ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ,
અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષ પ્રભાવ ૭૭

ચેતન જો નિજભાનમાં, કર્તા આપ સ્વભાવ
વર્તે નહિ નિજભાનમાં, કર્તા કર્મ પ્રભાવ. ૭૮

(૪) શંકા. શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોક્તા નહિ સોય,
શું સમજે જડ કર્મ કે ફળ પરિણામી હોય ૭૯

ફળ દાતા ઈશ્વર ગણ્યે ભોક્તાપણું સધાય,
એમ કહ્યે ઈશ્વરતણું, ઈશ્વરપણું જ જાય ૮૦

ઈશ્વર સિદ્ધ થયાવિના જગતનિયમ નહિ હોય,
પછી શુભાશુભ કર્મના, ભોગ્યસ્થાન નહિ હોય ૮૧.

આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય
બાળાદી વય ત્રણ્યનુ, જ્ઞાન એકને થાય ૬૮

અથવા જ્ઞાન ક્ષણીકનુ, જે જાણી વદનાર
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ, કર અનુભવ નિધાર ૬૯

ક્યારે કોઈ વસ્તુનો કેવળ હોય ન નાશ
ચેતન પામે નાશ તો, કેમા ભળે તપાસ ૭૦

(૩) શકા શિષ્ય ઉવાચ

કર્ત્તા જીવ ન કર્મનો, કર્મજ કર્ત્તા કર્મ
અથવા સહજ સ્વભાવ કા કર્મ જીવનો ધર્મ ૭૧.

આત્મા સ । અસગને કરે પ્રકૃતિ બધ
અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અબધ ૭૨

માટે મોક્ષ ઉપાયનો કોઈ ન હેતુ જણાય,
કર્મતણું કર્ત્તાપણું કા નહિ કા નહિ જાય ૭૩

(૩) સમાધાન સદ્ગુરૂ ઉવાચ

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણ ગ્રહે તો કર્મ,
જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા જુઓ વિચારી ધર્મ ૭૪

જો ચેતન કરતું નથી નથી થતાં તો કર્મ
તેથી સહજ સ્વભાવ નહિ તેમજ નહિ જીવધર્મ ૭૫

કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ?
અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ ૭૬

કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિ ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ,
અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષ પ્રભાવ ૭૭

ચેતન જો નિજભાનમાં, કર્તા આપ સ્વભાવ,
વર્તે નહિ નિજભાનમાં કર્તા કર્મ પ્રભાવ ૭૮

(૪) શંકા. શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોક્તા નહિ સોય
શું સમજે જડ કર્મ કે ફળ પરિણામી હોય ૭૯

ફળદાતા ઈશ્વર ગણ્યે ભોક્તાપણું સધાય,
એમ કહ્યે ઈશ્વરતણું, ઈશ્વરપણ જ જાય ૮૦

ઈશ્વર સિદ્ધ થયાવિના જગતનિયમ નહિ હોય,
પછી શુભાશુભ કર્મના, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય ૮૧

(૪) સમાધાન સદ્ગુરુ ઉવાચ

ભાવકર્મ નિજકલ્પના માટે ચેતનરૂપ,
જીવવીર્યની સ્ફૂરણા ગ્રહણ કરે જડધૂપ ૮૨

ઝેર સુધા સમજે નહી જીવ ખાય ફળ થાય
એમ શુભાશુભ કર્મનુ ભોક્તાપણું જણાય ૮૩

એક રાંક ને એક નૃપ એ આદી જે ભેદ
કારણવિના ન કાર્ય તે તેજ શુભાશુભ વેદ્ય ૮૪

ફળદાતા ઇશ્વરતણી એમા નથી જરૂર
કર્મ સ્વભાવે પરિણમેં થાય ભોગથી દૂર ૮૫

તે તે ભોગ્ય વિશેષના સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ
ગહન વાત છે શિષ્ય આ કહિ સક્ષેપે સાવ ૮૬

(૫) શંકા શિષ્ય ઉવાચ.

કર્ત્તા ભોક્તા જીવ હો પણ તેનો નહિ મોક્ષ
વીત્યો કાળ અનત પણ વર્ત્તમાન છે દોષ ૮૭

શુભ કરે ફળ ભોગવે દેવાદી ગતિમાય
અશુભ કરે નર્કાદિ ફળ કર્મ રહીત ન ક્યાય ૮૮

(૫) સમાધાન. સદ્ગુરુ ઉવાચ.

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, જાણ્યાં સફળ પ્રમાણ
તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ સુજાણ ૮૯

વિત્યો કાળ અનત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ,
તેહ શુભાશુભ છેદતાં, ઉપજે મોક્ષ સ્વભાવ ૯૦

દેહાદિક સયોગનો આત્યતિક વિયોગ,
સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનંત સુખ ભોગ ૯૧

(૬) શકા. શિષ્ય ઉવાચ.

હોય કદાપી મોક્ષપદ, નહિ અવિરોધ ઉપાય,
કર્મો કાળ અનતના, શાથી છેદ્યાં જાય? ૯૨

અથવા મત દર્શન ઘણા કહે ઉપાય અનેક
તેમા મત સાચો કયો, બને ન એહ વિવેક ૯૩

કયી જાતિમા મોક્ષ છે, કયા વેષમા મોક્ષ,
એનો નિશ્ચય ના બને, ઘણા ભેદ એ દોષ ૯૪

તેથી એમ જણાય છે મળે ન મોક્ષ ઉપાય,
જીવાદી જાણ્યા તણો, શો ઉપકારજ થાય? ૯૫.

પાચે ઉત્તરથી થયુ, સમાધાન સર્વાંગ)
સમજું મોક્ષ ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્‌ભાગ્ય ૯૬

(૬) સમાધાન. સદ્‌ગુરૂ ઉવાચ.

પાચે ઉત્તરની થઈ આત્મા વિષે પ્રતીત
થાશે મોક્ષોપાયની, સહજ પ્રતિત એ રીત ૯૭

કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાસ,
અધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ ૯૮

જે જે કારણ બધના, તેહ બધનો પથ,
તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપથ ભવ અત ૯૯

રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રથ,
થાય નિવૃત્તિ જેહથી તેજ મોક્ષનો પથ ૧૦૦

આત્મા સત ચૈતન્યમય સર્વાભાસ રહીત,
જેથી કેવળ પામીયે મોક્ષપથ તે રીત ૧૦૧

કર્મ અનત પ્રકારના તેમા મુખ્યે આઠ
તેમા મુખ્યે મોહિનિય હણાય તે કહૂં પાઠ ૧૦૨

કર્મ મોહિનિય ભેદ બે દર્શન ચારિત્ર નામ, ‐
હણે બોધ વીતરાગતા, અચૂક ઉપાય આમ ૧૦૩

કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ,
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, એમા શો સંદેહ? ૧૦૪

છોડી મત દર્શનતણો, આગ્રહ તેમ વિકલ્પ,
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે, જન્મ તેહના અલ્પ ૧૦૫

ષટ્પદનાં ષટ્પ્રશ્ન તેં પૂછયા કરી વિચાર,
તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમાર્ગ નિર્ધાર ૧૦૬

જાતિ વેષનો ભેદ નહિ, કહ્યો માર્ગ જો હોય,
સાધે તે મુક્તી લહે, એમા ભેદ ન કોય ૧૦૭

કષાયની ઉપશાતતા માત્ર મોક્ષ અભિલાષ,
ભવે ખેદ અતર દયા, તે કહિયે જીજ્ઞાસ ૧૦૮

તે જિજ્ઞાસુ જીવને, થાય સદ્‌ગુરૂ બોધ,
તો પામે સમકીતને વર્ત્તે અતર શોધ ૧૦૯

મત દર્શન આગ્રહ તજી, વર્ત્તે સદ્‌ગુરૂલક્ષ
લહે શુદ્ધ સમકીત તે, જેમાં ભેદ ન પક્ષ ૧૧૦

વર્ત્તે નિજ સ્વભાવનો અનુભવ લક્ષ પ્રતીત,
વૃત્તિ વહે નિજભાવમા, પરમાર્થે સમકીત ૧૧૧,

વર્ધમાન સમકીત થઈ ટાળે મિથ્યાભાસ,
ઉદય થાય ચારિત્રનો, વીતરાગ પદ વાસ ૧૧૨

કેવળ નિજસ્વભાવનું, અખંડ વર્તે જ્ઞાન,
કહિયે કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ ૧૧૩

કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ જાગૃત થતાં શમાય,
તેમ વિભાવ અનાદિનો જ્ઞાન થતાં દૂર થાય ૧૧૪

છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્ત્તા તું કર્મ,
નહિ ભોક્તા તું તેહનો એજ ધર્મનો મર્મ. ૧૧૫

એજ ધર્મથી મોક્ષ છે, તું છો મોક્ષસ્વરૂપ,
અનંત દર્શન જ્ઞાન તું અવ્યાબાધ સ્વરૂપ ૧૧૬

શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ,
બીજું કહિયે કેટલું, કર વિચાર તો પામ ૧૧૭

નિશ્ચય સર્વ જ્ઞાનિનો આવી અત્ર શમાય
ધરી મૌનતા એમ કહિ, સહજસમાધીમાંય ૧૧૮

શિષ્ય બોધ બીજપ્રાપ્તિ

સદ્‌ગુરુના ઉપદેશથી, આવ્યું અપૂર્વ ભાન
નિજપદ નિજમાંહી લહ્યું, દૂર થયું અજ્ઞાન ૧૧૯

ભાસ્યુ નિજસ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચેતના રૂપ,
અજર અમર અવિનાશિને, દેહાતીત સ્વરૂપ ૧૨૦

કર્તા ભોક્તા કર્મનો, વિભાવ વર્ત્તે જ્યાય,
વૃત્તિ વહી નિજભાવમા, થયો અકર્ત્તા ત્યાંય ૧૨૧

અથવા નિજપરિણામ જે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ,
કર્તા ભોક્તા તેહનો, નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ ૧૨૨

મોક્ષ કહ્યો નિજશુદ્ધતા, તે પામે તે પથ,
સમજાવ્યો સક્ષેપમા, સકળ માર્ગ નિર્ગ્રંથ ૧૨૩

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્‌ગુરુ, કરૂણાસિંધુ અપાર,
આ પામરપર પ્રભુ કર્યો અહો ! અહો ! ઉપકાર ૧૨૪

શુ પ્રભુચરણ કને ધરૂં, આત્માથી સૌ હીન,
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્ત્તુ ચરણાધીન ૧૨૫

આ દેહાદી આજથી, વર્ત્તો પ્રભુ આધીન,
દાસ, દાસ હું દાસ છુ, તેહ પ્રભૂનો દીન ૧૨૬

ષટ્ સ્થાનક સમજાવિને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ,
મ્યાનથકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ ૧૨૭

ઉપસંહાર.

દર્શન ષટે શમાય છે આ ષટ્ સ્થાનકમાહિ,
વિચારતા વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાંઈ ૧૨૮

આત્મભ્રાંતિ સમ રોગ નહિ સદ્ગુરૂ વૈદ્ય સુજાણ
ગુરૂઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન ૧૨૯

જો ઇચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરૂષાર્થ,
ભવસ્થિતિ આદી નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ ૧૩૦

નિશ્ચયવાણી સાંભળી, સાધન તજવા નોય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમા સાધન કરવાં સોય ૧૩૧

નય નિશ્ચય એકાંતથી, આમા નથી કહેલ,
એકાંતે વ્યવહાર નહિ બન્ને સાથ રહેલ ૧૩૨

ગચ્છમતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર,
ભાન નહીં નિજરૂપનુ તે નિશ્ચય નહીં સાર ૧૩૩

આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા વર્ત્તમાનમા હોય,
થાશે કાળ ભવિષ્યમાં માર્ગભેદ નહિ કોય ૧૩૪

સવ જીવ છે સિદ્ધસમ જે સમજે તે થાય
સદ્ગુરૂઆજ્ઞા જિનદશા નિમિત્ત કારણ માંય ૧૩૫

ઉપાદાનનુ નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત,
પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે ભ્રાંતિમા સ્થિત ૧૩૬

મુખથી જ્ઞાન કથે અને અતર છુટ્યો ન મોહ,
તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનિનો દ્રોહ ૧૩૭

દયા શાતિ, સમતા, ક્ષમા સત્ય ત્યાગ, વૈરાગ્ય,
હોય મુમુક્ષુઘટ વિષે, એહ સદાય સુજાગ્ય ૧૩૮

મોહભાવ ક્ષય હોય જ્યા અથવા હોય પ્રશાત,
તે કહિયે જ્ઞાનીદશા, બાકી કહિયે ભ્રાત ૧૩૯

સકળ જગત તે એઠવત્, અથવા સ્વપ્નસમાન,
તે કહિયે જ્ઞાનીદશા, બાકી વાચાજ્ઞાન ૧૪૦

સ્થાનક પાચ વિચારિને, છટ્ઠે વર્તે જેહ,
પામે સ્થાનક પાચમુ એમા નહિ સદેહ ૧૪૧

દેહ છતા જેની દશા, વર્તે દેહાતીત,
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં હો ! વદન અગણીત ૧૪૨

શ્રી નડિયાદ આ વ ૧ ગુરુ ૧૯૫૨

(૭૫)

આત્મસિદ્ધિ અર્થ.

૧ જે આત્મસ્વરૂપ સમજ્યા વિના ભૂતકાળે હું અનત દુ ખ પામ્યો, તે પદ જેણે સમજાવ્યુ એટલે ભવિષ્યકાળે ઉત્પન્ન થવાયોગ્ય એવા અનત દુ ખ પામત તે મૂળ જેણે છેદ્યુ એવા શ્રી સદ્‌ગુરૂ ભગવાનને નમસ્કાર કરૂં છુ

૨ આ વર્ત્તમાનકાળમાં મોક્ષમાર્ગ ઘણો લોપ થઈ ગયો છે જે મોક્ષમાર્ગ આત્માર્થીને વિચારવા માટે (ગુરૂશિષ્યના સવાદરૂપે) અત્રે પ્રગટ કહીએ છીએ

૩ કોઈ ક્રિયાનેજ વળગી રહ્યાં છે અને કોઈ શુષ્ક જ્ઞાનનેજ વળગી રહ્યાં છે, એમ મોક્ષમાર્ગ માને છે જે જોઈને દયા આવે છે

૪ બાહ્યક્રિયામાજ રાચી રહ્યાં છે, અતર્ કઈ ભેદ્યુ નથી, અને જ્ઞાન માર્ગને નિષેધ્યા કરે છે તે અહીં ક્રિયાજડ કહ્યાં છે

૫ બધ, મોક્ષ માત્ર કલ્પના છે, એવા નિશ્ચય વાક્ય માત્ર વાણીમા બોલે છે, અને તથારૂપ દશા

થઈ નથી, મોહના પ્રભાવમા વર્તે છે, એ અહીં શુષ્ક જ્ઞાની કહ્યા છે

૬ વૈરાગ્યત્યાગાદિ જો સાથે આત્મજ્ઞાન હોય તો સફળ છે, અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિના હેતુ છે, અને જ્યા આત્મજ્ઞાન ન હોય ત્યા પણ જો તે આત્મજ્ઞાનને અર્થે કરવામા આવતા હોય તો તે આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિના હેતુ છે

૭ જેના ચિત્તમા ત્યાગ અને વૈરાગ્યાદિ સાધનો ઉત્પન્ન થયાં ન હોય તેને જ્ઞાન ન થાય, અને જે ત્યાગ, વિરાગમાજ અટકી રહી, આત્મજ્ઞાનની આકાક્ષા ન રાખે તે પોતાનુ ભાન ભૂલે, અર્થાત્ અજ્ઞાનપૂર્વક ત્યાગવૈરાગ્યાદિ હોવાથી તે પૂજાસત્કારાદિથી પરાભવ પામે, અને આત્માર્થ ચૂકી જાય

૮ જ્યા જ્યા જે જે યોગ્ય છે, ત્યાં ત્યાં તે તે સમજે, અને ત્યા ત્યા તે તે આચરે એ આત્માર્થી પુરૂષનાં લક્ષણો છે

૯ પોતાના પક્ષને છોડી દઈ જે સદ્‌ગુરૂના ચર ણને સેવે તે પરમાર્થને પામે, અને આત્મસ્વરૂપનો લક્ષ તેને થાય

૧૦ આત્મજ્ઞાનને વિષે જેમની સ્થિતિ છે, એટલે પરભાવની ઇચ્છાથી જે રહિત થયા છે તથા શત્રુ મિત્ર, હર્ષ શોક નમસ્કાર, તિરસ્કારાદિ ભાવપ્રત્યે જેને સમતા વર્ત્તે છે માત્ર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયેલા એવાં કર્મોના ઉદયને લીધે જેમની વિચરવાઆદિ ક્રિયા છે; અજ્ઞાની કરતાં જેની વાણી પ્રત્યક્ષ જુદી પડે છે અને ષટ્‌દર્શનના તાત્પર્યને જાણે છે, તે સદ્‌ગુરૂના ઉત્તમ લક્ષણો છે

૧૧. જ્યાંસુધી જીવને પૂર્વકાળે થઈ ગયેલા એવા જિનની વાતપરજ લક્ષ રહ્યા કરે અને તેનો ઉપ કાર કહ્યા કરે, અને જેથી પ્રત્યક્ષ આત્મભ્રાંતિનુ સમાધાન થાય એવા સદ્‌ગુરૂનો સમાગમ પ્રાપ્ત થયો હોય તેમા પરોક્ષજિનોના વચન કરતા મોટે ઉપકાર

શમાયો છે, તેમ જે ન જાણે તેને આત્મવિચાર ઉત્પન્ન ન થાય

૧૨. સદ્દગુરૂના ઉપદેશવિના જિનનુ સ્વરૂપ સમ જાય નહીં, અને સ્વરૂપ સમજાયાવિના ઉપકાર શો થાય? જો સદ્દગુરૂ ઉપદેશે જિનનુ સ્વરૂપ સમજે તો સમજનારનો આત્મા પરિણામે જિનની દશાને પામે

૧૩ જે જિનાગમાદિ આત્માના હોવાપણાના તથા પરલોકાદિનાં હોવાપણાનો ઉપદેશ કરવાવાળા શાસ્ત્રો છે, તેપણ જ્યાં પ્રત્યક્ષસદ્દગુરૂનો જોગ ન હોય ત્યા સુપાત્ર જીવને આધારરૂપ છે પણ સદ્દગુરૂ સમાન તે ભ્રાંતિના છેદક કહી ન શકાય

૧૪ અથવા જો સદ્દગુરૂએ તે શાસ્ત્રો વિચારવાની આજ્ઞા દીધી હોય, તો તે શાસ્ત્રો મતાતર એટલે કુળધર્મને સાર્થક કરવાનો હેતુ આદિ ભ્રાંતિ છોડીને માત્ર આત્માર્થે નિત્ય વિચારવા

૧૫ જીવ અનાદિ કાળથી પોતાના ડહાપણે અને પોતાની ઇચ્છાએ ચાલ્યો છે એનું નામ 'સ્વચ્છંદ છે જો તે સ્વચ્છંદને રોકે તો જરૂર તે મોક્ષને પામે

અને એ રીતે ભૂતકાળે અનત જીવ મોક્ષ પામ્ય
છે એમ રાગ, દ્વેષ અને અજ્ઞાન એમાનો એક
હોય જેને વિષે નથી એવા દોષરહિત વીતરાગે કહ્યુ છે

૧૬ પ્રત્યક્ષસદ્‌ગુરુના યોગથી તે સ્વચ્છંદ રોકા
છે બાકી પોતાની ઇચ્છાએ બીજા ઘણા ઉપાય કર
છતાં ઘણુકરીને તે બમણો થાય છે

૧૭ સ્વચ્છંદને તથા પોતાના મતના આગ્રહ
તજીને જે સદ્‌ગુરુના લક્ષે ચાલે તેને પ્રત્યક્ષ કાર
ગણીને વીતરાગે 'સમકિત કહ્યુ છે

૧૮. માન, અને પૂજાસત્કારાદિનો લોભ એ આ
મહાશત્રુ છે, તે પોતાના ડહાપણે ચાલતાં નાશ પા
નહીં અને સદ્‌ગુરુના શરણમા જતાં સહજ પ્ર
ક્ષમા જાય

૧૯ જે સદ્‌ગુરુ ઉપદેશથી કોઈ કેવળજ્ઞાન
પામ્યા તે સદ્‌ગુરુ હજુ છદ્મસ્થ રહ્યા હોય તોપ
જે કેવળજ્ઞાનને પામ્યા છે એવા તે કેવળીભગવા
છદ્મસ્થ એવા પોતાના સદ્‌ગુરુની વૈયાવચ્ચ કરે

૨૦ એવો વિનયનો માર્ગ શ્રી જિને ઉપદેશ્ય
છે એ માર્ગનો મૂળહેતુ એટલે તેથી આત્માને શ

ઉપકાર થાય છે તે કોઇક સુભાગ્ય એટલે સુલભ બોધી અથવા આરાધક જીવ હોય તે સમજે

૨૧ આ વિનયમાર્ગ કહ્યો તેનો લાભ એટલે તે શિષ્યાદિની પાસે કરાવવાની ઇચ્છા કરીને જો કોઈ પણ અસદ્‌ગુરૂ પોતાને વિષે સદ્‌ગુરૂપણું સ્થાપે તો તે મહામોહિનીય કર્મ ઉપાર્જન કરીને ભવસમુદ્રમાં બુડે

૨૨ જે મોક્ષાર્થી જીવ હોય તે આ વિનયમાર્ગાદિનો વિચાર સમજે, અને જે મતાર્થી હોય તે તેનો અવળો નિર્ધાર લે એટલે કાં પોતે તેવો વિનય શિષ્યાદિ પાસે કરાવે અથવા અસદ્‌ગુરૂને વિષે પોતે સદ્‌ગુરૂની ભ્રાંતિ રાખી આ વિનયમાર્ગનો ઉપયોગ કરે

૨૩ જે મતાર્થી જીવ હોય તેને આત્મજ્ઞાનનો લક્ષ થાય નહીં એવા મતાર્થી જીવના અહીં નિષ્પક્ષપાતે લક્ષણો કહ્યા છે

૨૪ જેને માત્ર બાહ્યથી ત્યાગ દેખાય છે પણ આત્મજ્ઞાન નથી, અને ઉપલક્ષણથી અંતરંગ ત્યાગ

નથી તેવા ગુરૂને સાચા ગુરૂ માને અથવા તો પોતાના કુળધર્મના ગમે તેવા ગુરૂ હોય તોપણ તેમાજ મમત્વ રાખે

૨૫ જે જિનના દેહાદિનુ વર્ણન છે તેને જિનનુ વર્ણન સમજે છે અને માત્ર પોતાના કુળધર્મના દેવ છે માટે મારાપણાના કલ્પિત રાગે સમવસર ણાદિ મહાત્મ્ય કહ્યા કરે છે અને તેમા પોતાની બુદ્ધિને રોકી રહે છે એટલે પરમાર્થહેતુસ્વરૂપ એવુ જિનનુ જે અતરગસ્વરૂપ જાણવાયોગ્ય છે તે જાણતા નથી તથા તે જાણવાનુ પ્રયત્ન કરતા નથી અને માત્ર સમવસરણાદિમાજ જિનનુ સ્વરૂપ કહીને મતાર્થમા રહે છે

૨૬ પ્રત્યક્ષસદ્ગુરૂનો ક્યારેક યોગ મળે તો દુરા ગ્રહાદિછેદક તેની વાણી સાંભળીને તેનાથી અવળી રીતે ચાલે અથાત્ તે હિતકારી વાણીને ગ્રહણ કરે નહીં અને પોતે ખરેખરો દૃઢ મુમુક્ષુ છે એવુ માન મુખ્યપણે મેળવવાને અર્થે અસદ્ગુરૂસમીપે જઇને પોતે તેના પ્રત્યે પોતાનુ વિશેષ દૃઢપણુ જણાવે

૨૭ દેવ નારકાદિ ગતિના ભાંગા આદિના સ્વરૂપ કોઈક વિશેષ પરમાર્થહેતુથી કહ્યા છે તે હેતુને જાણ્યો નથી અને તે ભગવાનને શ્રુતજ્ઞાન જે સમજે છે તથા પોતાના મતનો વેષનો આગ્રહ રાખવામા જ મુક્તિનો હેતુ માને છે

૨૮ વૃત્તિનુ સ્વરૂપ શુ ? તે પણ જે જાણતો નથી, અને 'હુ વ્રતધારી છુ' એવુ અભિમાન ધારણ કર્યું છે કવચિત્ પરમાર્થના ઉપદેશનો યોગ અને તોપણ લોકોમા પોતાનુ માન અને પૂજાસત્કારાદિ જતાં રહેશે અથવા તે માનાદિ પછી પ્રાપ્ત નહીં થાય એમ જાણીને તે પરમાર્થને ગ્રહણ કરે નહીં

૨૯ અથવા 'સમયસાર' કે 'યોગવાસિષ્ટ' જેવા ગ્રંથો વાચી તે માત્ર નિશ્ચય નયને ગ્રહણ કરે કેવી રીતે ગ્રહણ કરે ? માત્ર કહેવારૂપે અતરગમાં તથા રૂપ ગુણની કશી સ્પર્શના નહીં અને સદ્‌ગુરુ સત્ શાસ્ત્ર તથા વૈરાગ્ય, વિવેકાદિ સાચા વ્યવહારને લોપે તેમજ પોતાને જ્ઞાની માની લઇને સાધન રહિત વર્તે

૩૦ તે જ્ઞાનદશા પામે નહીં તેમ વૈરાગ્યાદિ સાધનદશા પણ તેને નથી જેથી તેવા જીવનો સગ બીજા જે જીવને થાય તે પણ ભવસાગરમાં ડુબે

૩૧. એ જીવ પણ મતાર્થમાજ વર્તે છે, કેમકે ઉપર કહ્યા જીવ તેને જેમ કુળધર્માદિથી મતાર્થતા છે તેમ આને જ્ઞાની ગણાવવાના માનની ઇચ્છાથી પોતાના શુષ્કમતનો આગ્રહ છે, માટે તે પણ પર માર્થને પામે નહીં અને અનઅધિકારી એટલે જેને વિષે જ્ઞાન પરિણામ પામવા યોગ્ય નહીં એવા જીવોમા તે પણ ગણાય

૩૨ જેને ક્રોધ માન માયા લોભરૂપ કષાય પાતળા પડ્યા નથી, તેમ જેને અતરવૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો નથી, આત્મામા ગુણ ગ્રહણ કરવારૂપ સરળપણુ જેને રહ્યુ નથી, તેમ સત્યાસત્યતુલના કરવાને જેને અપક્ષપાતદૃષ્ટિ નથી તે મતાર્થી જીવ દુર્ભાગ્ય, એટલે જન્મ, જરા, મરણને છેદવાનાળા મોક્ષમાર્ગને પામવા યોગ્ય એવુ તેનુ ભાગ્ય ન સમજવુ

૩૩ એમ મતાર્થી જીવના લક્ષણ કહ્યા તે કહે વાનો હેતુ એ છે કે કોઈ પણ જીવનો, તે જાણીને

મતાર્થે જાય હવે આત્માર્થી જીવનાં લક્ષણ કહીએ છીએ તે લક્ષણ કેવાં છે? તો કે—આત્માને અવ્યાબાધ સુખની સામગ્રિના હેતુ છે

૩૪ જ્યાં આત્મજ્ઞાન હોય ત્યાં મુનિપણું હોય અર્થાત્ આત્મજ્ઞાન ન હોય ત્યાં મુનિપણું નજ સંભવે. "જં સમતિ પાસહ તં મોણતિ પાસહ"—જ્યાં સમક્તિ એટલે આત્મજ્ઞાન છે ત્યાં મુનિપણું જાણો એમ આચારાંગસૂત્રમાં કહ્યું છે એટલે જેમાં આત્મજ્ઞાન હોય તે સાચા ગુરૂ છે એમ જાણે છે, અને આત્મજ્ઞાનરહિત હોય તોપણ પોતાના કુળના ગુરૂને સદ્‌ગુરૂ માનવા એ માત્ર કલ્પના છે તેવી કંઈ ભવચ્છેદ ન થાય એમ આત્માર્થી જુએ છે

૩૫ પ્રત્યક્ષસદ્‌ગુરૂની પ્રાપ્તિનો મોટો ઉપકાર જાણે, અર્થાત્ શાસ્ત્રાદિથી જે સમાધાન થઈ શકવાયોગ્ય નથી, અને જે દોષો સદ્‌ગુરૂની આજ્ઞા ધારણ કર્યા વિના જતા નથી તે સદ્‌ગુરૂયોગથી સમાધાન થાય, અને તે દોષો ટળે, માટે પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરૂનો મોટો ઉપકાર જાણે અને તે સદ્‌ગુરૂપ્રત્યે મન વચન કાયાની એકતાથી આજ્ઞાંકિતપણે વર્તે

૩૬ ત્રણે કાળને વિષે પરમાર્થનો પથ એટલે મોક્ષનો માગ એક હોવો જોઇએ અને જેથી તે પરમાર્થ સિદ્ધ થાય તે વ્યવહાર જીવે માન્ય રાખવો જોઇએ બીજો નહીં

૩૭ એમ અતરમાં વિચારીને જે સદ્દગુરૂના યોગનો શોધ કરે, માત્ર એક આત્માર્થની ઇચ્છા રાખે પણ માનપૂજાદિક સિદ્ધિરિદ્ધિની કશી ઇચ્છા રાખે નહીં -એ રોગ જેના મનમા નથી

૩૮ જ્યા કષાય પાતળા પડ્યા છે, માત્ર એક મોક્ષપદ શિવાય બીજા કોઈ પદની અભિલાષા નથી, સસારપર જેને વૈરાગ્ય વર્તે છે, અને પ્રાણીમાત્રપર જેને દયા છે એવા જીવને વિષે આત્માર્થનો નિવાસ થાય

૩૯ જ્યાસુધી એવી જોગદશા જીવ પામે નહીં ત્યાસુધી તેને મોક્ષમાર્ગની પ્રાપ્તિ ન થાય, અને આત્મભ્રાંતિરૂપ અનત દુ ખનો હેતુ એવો અતર્ રોગ ન મટે

૪૦ એવી દશા જ્યા આવે ત્યા સદ્દગુરૂનો બોધ

શોધે અર્થાત્ પરિણામ પામે અને તે બોધના પરિણામથી સુખદાયક એવી સુવિચારદશા પ્રગટે

૪૧ જ્યાં સુવિચારદશા પ્રગટે ત્યાં આત્મજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય અને તે જ્ઞાનથી મોહનો ક્ષય કરી નિર્વાણપદને પામે

૪૨ જેથી તે સુવિચારદશા ઉત્પન્ન થાય, અને મોક્ષમાર્ગ સમજવામા આવે તે, છ પદરૂપે ગુરુશિષ્યના સવાદથી કરીને અહીં કહુ છુ

૪૩ 'આત્મા છે' 'તે આત્મા નિત્ય છે,' 'તે આત્મા પોતાના કર્મનો કર્ત્તા છે,' 'તે કર્મનો ભોક્તા છે,' 'તેથી મોક્ષ થાય છે,' અને 'તે મોક્ષનો ઉપાય એવો સત્ધર્મ છે'

૪૪ એ છ સ્થાનક અથવા છ પદ અહીં સક્ષેપમાં કહ્યા છે અને વિચાર કરવાથી ષટ્દર્શન પણ તેજ છે પરમાર્થ સમજવાને માટે જ્ઞાનીપુરૂષે એ છ પદો કહ્યા છે

૪૫ દૃષ્ટિમા આવતો નથી, તેમ જેનુ કંઈ રૂપ જણાતુ નથી, તેમ સ્પર્શાદિ બીજા અનુભવથી પણ

જણાવાપણું નથી, માટે જીવનું સ્વરૂપ નથી અર્થાત્ જીવ નથી

૪૬ અથવા દેહજ છે તે આત્મા છે, અથવા ઇંદ્રિયો છે તે આત્મા છે, અથવા શ્વાસોચ્છ્વાસ છે તે આત્મા છે, અર્થાત્ એ સૌ એકના એક દેહરૂપે છે, માટે આત્માને જૂદો માનવો તે મિથ્યા છે, કેમકે તેનું કશું જૂદું એંધાણ એટલે ચિહ્ન નથી

૪૭ અને જો આત્મા હોય તો તે જણાય શા માટે નહીં? જો ઘટ, પટ, આદિ પદાર્થો છે તે જેમ જણાય છે, તેમ આત્મા હોય તો શા માટે ન જણાય?

૪૮ માટે આત્મા છે નહીં, અને આત્મા નથી એટલે તેના મોક્ષના અર્થે ઉપાય કરવા તે ફોકટ છે, એ મારા અંતરૂની શંકાનો કંઈ પણ સદુપાય સમ જાવો એટલે સમાધાન હોય તો કહો

૪૯ દેહાધ્યાસથી એટલે અનાદિકાળથી અજ્ઞાનને લીધે દેહનો પરિચય છે, તેથી આત્મા દેહ જેવો અર્થાત્ તને દેહ ભાસ્યો છે, પણ આત્મા અને

દેહ અને જૂદાં છે, કેમકે બેય જૂદાં જૂદા લક્ષણથી પ્રગટ ભાનમા આવે છે

૫૦ અનાદિકાળના અજ્ઞાનને લીધે દેહના પરિચયથી દેહજ આત્મા ભાસ્યો છે, અથવા દેહ જેવો આત્મા ભાસ્યો છે પણ જેમ તરવાર ને મ્યાન મ્યાનરૂપ લાગતાં છતા બને જૂ। જૂદાં છે, તેમ આત્મા અને દેહ બને જૂદા જૂદા છે

૫૧ તે આત્મા દૃષ્ટિ એટલે આખથી ક્યાંથી દેખાય ? કેમકે ઉલટો તેનો તે જોનાર છે સ્થૂલસૂક્ષ્માદિ રૂપને જે જાણે છે અને સર્વને બાધ કરતાં કરતા કોઇ પણ પ્રકારે જેનો બાધ કરી શકાતો નથી એવો બાકી જે અનુભવ રહે છે તે જીવનુ સ્વરૂપ છે

૫૨ કર્ણેદ્રિયથી સાભળ્યુ તે તે કર્ણેદ્રિય જાણે છે, પણ ચક્ષુ-ઇન્દ્રિય તેને જાણતી નથી અને ચક્ષુ-ઇંદ્રિયે દીઠેલુ તે કર્ણેદ્રિય જાણતી નથી. અર્થાત્ સૌ સૌ ઇંદ્રિયને પોતપોતાના વિષયનુ જ્ઞાન છે પણ બીજી ઇંદ્રિયોના વિષયનુ જ્ઞાન નથી અને આત્માને તો પાચે ઇંદ્રિયના વિષયનુ જ્ઞાન છે અર્થાત્ જે તે પાચે ઇંદ્રિયોના ગ્રહણ કરેલા વિષયને જાણે છે તે,

કાળ હોય એવો પદાર્થ નથી માત્ર દેહના સયોગથી ઉત્પન્ન થાય, અને વિયોગે નાશ પામે.

૬૧ અથવા વસ્તુ ક્ષણે ક્ષણે બદલાતી જોવામા આવે છે, તેથી સર્વ વસ્તુ ક્ષણિક છે, અને અનુભવથી જોતા પણ આત્મા નિત્ય જણાતો નથી

૬૨ દેહમાત્ર પરમાણુનો સયોગ છે, અથવા સયોગે કરી આત્માના સબધમાં છે વળી તે દેહ જડ છે, રૂપી છે અને દૃશ્ય એટલે બીજા કોઈ દૃષ્ટાનો તે જાણુવાનો વિષય છે એટલે તે પોતે પોતાને જાણતો નથી, તો ચેતનના ઉત્પત્તિ અને નાશ તે ક્યાથી જાણે? તે દેહના પરમાણુએ પરમાણુનો વિચાર કરતા પણ તે જડજ છે, એમ સમજાય છે તેથી તેમાથી ચેતનઉત્પત્તિ થવા યોગ્ય નથી, અને ઉત્પત્તિ થવા યોગ્ય નથી તેથી ચેતન તેમાં નાશ પણ પામવા યોગ્ય નથી વળી તે દેહ રૂપી એટલે સ્થૂલાદિ પરિણામવાળો છે, અને ચેતન દ્રષ્ટા છે ત્યારે તેના સયોગથી ચેતનની ઉત્પત્તિ શી રીતે થાય? અને તેમા લય પણ કેમ થાય? દેહમાથી ચેતન ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેમાજ નાશ

પામે છે, એ વાત કોના અનુભવને વશ રહી? અર્થાત્ એમ કોણે જાણ્યુ? કેમકે જાણનાર એવા ચેતનની ઉત્પત્તિ દેહથી પ્રથમ છે નહીં, અને નાશ તો તેથી પહેલા છે, ત્યારે એ અનુભવ થયો કોને?

૬૩ જેના અનુભવમા એ ઉત્પત્તિ અને નાશનુ જ્ઞાન વર્ત્તે તે ભાન તેથી જૂ। વિના કોઈ પ્રકારે પણ સભવતુ નથી અર્થાત્ ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય થાય છે, એવો કોઇને પણ અનુભવ થવા યોગ્ય છે નહીં

૬૪ જે જે સયોગો દેખીએ છીએ તે તે અનુભવ સ્વરૂપ એવા આત્માના દ્રશ્ય એટલે તેને આત્મા જાણે છે અને તે સયોગનુ સ્વરૂપ વિચારતા એવો કોઈ પણ સયોગ સમજાતો નથી કે જેથી આત્મા ઉત્પન્ન થાય છે, માટે આત્મા સયોગથી નહીં ઉત્પન્ન થયેલો એવો છે, અર્થાત્ અસ

યોગી છે, સ્વાભાવિક પદાર્થ છે, માટે તે પ્રસંગ નિત્ય સમજાય છે

૬૫ જડથી ચેતન ઉપજે, અને ચેતનથી જડ ઉત્પન્ન થાય એવો કોઇને ક્યારે કદીપણ અનુભવ થાય નહીં

૬૬ જેની ઉત્પત્તિ કોઈ પણ સયોગોથી થાય નહીં, તેનો નાશ પણ કોઇને વિષે થાય નહીં, માટે આત્મા ત્રિકાળ 'નિત્ય છે

૬૭ ક્રોધાદિ પ્રકૃતિઓનું વિશેષપણું સર્પ વગેરે પ્રાણીમા જ મથી જ જોવામાં આવે છે, વર્તમાન દેહે તો તે અભ્યાસ કર્યાં નથી જન્મની સાથે જ તે છે એટલે એ પૂર્વજ મનોજ સસ્કાર છે જે પૂર્વજ મ જીવની નિત્યતા સિદ્ધ કરે છે

૬૮ આત્મા વસ્તુપણે નિત્ય છે સમયે સમયે જ્ઞાનાદિ પરિણામના પલટવાથી તેના પર્યાયનુ પલ ટવાપણું છે (કઈસમુદ્ર પલટાતો નથી, માત

મોજા પલટાય છે, તેની પેઠે) જેમ બાલ, યુવાન અને વૃદ્ધ એ ત્રણ અવસ્થા છે, તે આત્માને વિભાવથી પર્યાય છે અને બાળ અવસ્થા વર્તતા આત્મા બાળક જણાતો તે બાળ અવસ્થા છોડી જ્યારે યુવાવસ્થા ગ્રહણ કરી ત્યારે યુવાન જણાયો, અને યુવાવસ્થા તજી વૃદ્ધાવસ્થા ગ્રહણ કરી ત્યારે વૃદ્ધ જણાયો એ ત્રણે અવસ્થાનો ભેદ થયો તે પર્યાય ભેદ છે પણ તે ત્રણે અવસ્થામાં આત્મદ્રવ્યનો ભેદ થયો નહીં અર્થાત્ અવસ્થાઓ બદલાઈ પણ આત્મા બદલાયો નથી આત્મા એ ત્રણે અવસ્થાને જાણે છે, અને તે ત્રણે અવસ્થાની તેનેજ સ્મૃતિ છે ત્રણે અવસ્થામા આત્મા એક હોય તો એમ બને પણ જો આત્મા ક્ષણે ક્ષણે બદલાતો હોય તો તેવો અનુભવ બને જ નહીં

૬૯ વળી અમુક પદાર્થ ક્ષણિક છે એમ જે જાણે છે, અને ક્ષણિકપણુ કહે છે તે કહેનાર અર્થાત્ જાણનાર ક્ષણિક હોય નહીં,, કેમકે પ્રથમ ક્ષણે અનુભવ થયો તેને બીજે ક્ષણે તે અનુભવ કહી શકાય, તે બીજે ક્ષણે પોતે ન હોય તો

ક્યાથી કહે ? માટે એ અનુભવથી પણ 'આત્માના અપ્રણિકપણાનો નિશ્ચય કર

૭૦ વળી કોઇ પણ વસ્તુનો કોઈ પણ કાળે કેવળ તો નાશ થાયજ નહીં માત્ર અવસ્થાંતર થાય માટે ચેતનનો પણ કેવળ નાશ થાય નહીં અને અવસ્થાંતરરૂપ નાશ થતો હોય તો તે કેમા ભળે અથવા કેવા પ્રકારનું અવસ્થાતર પામે તે તપાસ અર્થાત્ ઘટાદિ પ ાથ ફુટી જાય છે, એટલે લોકો એમ કહે છે કે ઘડો નાશ પામ્યો છે, ક ઈ માટીપણું નાશ પામ્યુ નથી તે છિન્નભિન્ન થઈ જઈ સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ ભૂકો થાય તોપણ પરમાણુ સમૂહરૂપે રહે, પણ કેવળ નાશ ન થાય, અને તેમાંનુ એક પરમાણુ પણ ઘટે નહીં કેમકે અનુભવથી જોતા અવસ્થાતર થઇ શકે પણ પદાર્થનો સમૂળગો નાશ થાય એમ ભાસીજ શકવા યોગ્ય નથી એટલે જો તુ ચૈતનનો નાશ કહે, તોપણ કેવળ નાશ તો કહીજ શકાય નહીં; અવસ્થાતરરૂપ નાશ કહેવાય જેમ ઘટ ફુટી જઈ ક્રમે કરી પરમાણુ સમૂહરૂપે સ્થિતિમા રહે, તેમ ચેતનનો અવસ્થાતર

રૂપ નાશ તારે કહેવો હોય તો તે શી સ્થિતિમા રહે અથવા ઘટના પરમાણુઓ જેમ પરમાણુસમૂહમા ભળ્યા તેમ ચેતન કઈ વસ્તુમા ભળવા યોગ્ય છે તે તપાસ અર્થાત્ એ પ્રકારે તુ અનુભવ કરી જોઈશ તો કોઈમાં નહીં ભળી શકવાયોગ્ય, અથવા પરસ્વરૂપે અવસ્થાતર નહીં પામવાયોગ્ય એવુ ચેતન એટલે આત્મા તને ભાસ્યમાન થશે

૭૧ જીવ કર્મનો કર્તા નથી, કર્મના કર્તા કર્મ છે, અથવા અનાયાસે તે થયા કરે છે એમ નહીં, ને જીવજ તેનો કર્તા છે એમ કહો તો પછી તે જીવનો ધર્મજ છે, અર્થાત્ ધર્મ હોવાથી ક્યારે નિવૃત્ત ન થાય

૭૨ અથવા એમ નહીં, તો આત્મા સદા અસગ છે, અને સત્ત્વાદિ ગુણુવાળી પ્રકૃતિ કર્મનો બધ કરે છે તેમ નહીં, તો જીવને કર્મ કરવાની પ્રેરણા ઈશ્વર કરે છે, તેથી ઈશ્વરેચ્છારૂપ હોવાથી જીવ તે કર્મથી 'અબધ છે'

૭૩ માટે જીવ કોઈ રીતે કર્મનો કર્તા થઈ શકતો નથી, અને મોક્ષનો ઉપાય કરવાનો કોઈ હેતુ

જણાતો નથી કાં જીવને કર્મનું કર્તાપણું નથી અને જો કર્તાપણું હોય તો કોઈ રીતે તે તેનો સ્વભાવ મટવાયોગ્ય નથી

૭૪ ચેતન એટલે આત્માની પ્રેરણારૂપ પ્રવૃત્તિ ન હોય તો કર્મને કોણ ગ્રહણ કરે? જડનો સ્વભાવ પ્રેરણા નથી જડ અને ચેતન બેયના ધર્મ વિચારી જુઓ.

૭૫ આત્મા જો કર્મ કરતો નથી, તો તે થતા નથી તેથી સહજ સ્વભાવે એટલે અનાયાસે તે થાય એમ કહેવું ઘટતું નથી તેમજ તે જીવનો ધર્મ પણ નહીં, કેમકે સ્વભાવનો નાશ થાય નહીં અને આત્મા ન કરે તો કર્મ થાય નહિ એટલે એ ભાવ ટળી શકે છે, માટે તે આત્માનો સ્વાભાવિક ધર્મ નહીં

૭૬ કેવળ જો અસગ હોત અર્થાત્ ક્યારે પણ તેને કર્મનું કરવાપણું ન હોત તો તને પોતાને તે આત્મા પ્રથમથી કેમ ન ભાસત? પરમાર્થથી તે

આત્મા અસગ છે, પણ તે તો જ્યારે સ્વરૂપનુ ભાન થાય ત્યારે થાય.

૭૭ જગત્‌નો અથવા જીવોનાં કર્મનો ઇશ્વર કર્ત્તા કોઈ છે નહીં શુદ્ધ આત્મસ્વભાવ જેનો થયો છે તે ઇશ્વર છે અને તેને જો પ્રેરક એટલે કર્મકર્ત્તા ગણીએ તો તેને દોષનો પ્રભાવ થયો ગણાવો જોઇએ માટે ઇશ્વરની પ્રેરણા જીવના કર્મ કરવામા પણ કહેવાય નહીં

૭૮ આત્મા જો પોતાના શુદ્ધ ચૈતન્યાદિ સ્વભાવમા વર્ત્તે તો તે પોતાના તે જ સ્વભાવનો કર્તા છે અર્થાત્ તે જ સ્વરૂપમા પરિણમિત છે અને તે શુદ્ધ ચૈત યાદિ સ્વભાવના ભાનમા વર્ત્તતો ન હોય ત્યારે કર્મભાવનો કર્તા છે

૭૯ જીવને કર્મનો કર્ત્તા કહીએ તોપણ તે કર્મનો ભોક્તા જીવ નહીં ઠરે કેમકે જડ એવાં કર્મ શુ સમજે કે તે ફળ દેવામા પરિણામી થાય ? અર્થાત્ ફળદાતા થાય ?

૮૦ ફળદાતા ઈશ્વર ગણીએ તો ભોક્તાપણું સાધી શકીએ, અર્થાત્ જીવને ઈશ્વર કર્મ ભોગવાવે તેથી જીવ કર્મનો ભોક્તા સિદ્ધ થાય પણ પરને ફળદેવા આદિ પ્રવૃત્તિવાળો ઈશ્વર ગણીએ તો તેનુ ઈશ્વરપણુજ રહેતું નથી, એમ પણ પાછો વિરોધ આવે છે

૮૧ તેવો ફળદાતા ઈશ્વર સિદ્ધ થતો નથી એટલે જગતનો નિયમ પણ કોઈ રહે નહીં, અને શુભા શુભ કર્મ ભોગવવાનાં કોઈ સ્થાનક પણ ઠરે નહીં એટલે જીવને કર્મનુ ભોક્તૃત્વ ક્યા રહ્યુ ?

૮૨ ભાવકર્મ જીવને પોતાથી ભ્રાંતિ છે, માટે તે ચેતનરૂપ છે, અને તે ભ્રાંતિને અનુયાયી થઈ જીવ વીય સ્ફુરાયમાન થાય છે તેથી જડ એવા દ્રવ્ય કર્મની વગણા તે ગ્રહણ કરે છે

૮૩ ઝેર અને અમૃત પોતે જાણતા નથી કે અમારે આ જીવને ફળ આપવુ છે, તોપણ જે જીવ ખાય છે, તેને તે ફળ થાય છે એમ શુભા

શુભ કર્મ આ જીવને આ ફળ આપવુ છે એમ જાણતાં નથી, તોપણ ગ્રહણ કરનાર જીવ, ઝેર અમૃતના પરિણામની રીતે ફળ પામે છે

૮૪ એક રાંક છે, અને એક રાજા છે, એ આદિ શબ્દથી નીચપણું ઉંચપણું, કુરૂપપણું, સુરૂપ પણુ એમ ઘણુ વિચિત્રપણુ છે અને એવો જે ભેદ રહે છે તે-સવને સમાનતા નથી-તેજ શુભાશુભ કર્મનું ભોક્તાપણુ છે એમ સિદ્ધ કરે છે, કેમકે કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી

૮૫ ફળ દાતા ઈશ્વરની એમા કંઈ જરૂર નથી ઝેર અને અમૃતની રીતે શુભાશુભ કર્મ સ્વભાવે પરિણમે છે અને નિ સત્વ થયેથી ઝેર અને અમૃત ફળ દેતા જેમ નિવૃત્ત થાય છે તેમ શુભાશુભ કર્મને ભોગવવાથી તે નિ સત્વ થયે નિવૃત્ત થાય છે

૮૬ ઉત્કૃષ્ટ શુભ અધ્યવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ શુભ ગતિ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અશુભ અધ્યવસાય તે ઉત્કૃષ્ટ

અશુભગતિ છે શુભાશુભ અધ્યવસાય મિશ્રગતિ છે અને તે જીવપરિણામ તેજ મુખ્યપણે તો ગતિ છે તથાપિ ઉત્કૃષ્ટ શુભ દ્રવ્યનુ ઉર્ધ્વગમન ઉત્કૃષ્ટ અશુભ દ્રવ્યનુ અધોગમન, શુભાશુભની મધ્ય સ્થિતિ એમ દ્રવ્યનો વિશેષ સ્વભાવ છે અને તે આદિ હેતુથી તે તે ભોગ્યસ્થાનક હોવા યોગ્ય છે હે શિષ્ય! જડ ચેતનના સ્વભાવ સયોગાદિ સૂક્ષ્મસ્વરૂપનો અત્રે ઘણો વિચાર શમાય છે માટે આ વાત ગહન છે તો પણ તેને સાવ સક્ષેપમા કહી છે

૮૭ કર્ત્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેથી તેનો મોક્ષ થવા યોગ્ય નથી કેમકે અનત કાળ થયો તોપણ કર્મ કરવારૂપી દોષ હજુ તેને વિષે વર્ત્તમાનજ છે

૮૮ શુભ કર્મ કરે તો તેથી દેવાદિ ગતિમા તેનુ શુભ ફળ ભોગવે અને અશુભ કર્મ કરે તો નરકાદિ ગતિને વિષે તેનુ અશુભ ફળ ભોગવે પણ જીવ કર્મ રહિત કોઈ સ્થળે હોય નહીં

૮૯ જેમ શુભાશુભ કર્મપદ તે જીવના કરવાથી તે થતા જાણ્યા, અને તેથી તેનુ ભોક્તાપણુ જાણ્યું તેમ નહીં કરવાથી અથવા તે કર્મનિવૃત્તિ કરવાથી તે નિવૃત્તિ પણ થવા યોગ્ય છે માટે તે નિવૃત્તિનુ પણ સફળપણ છે અર્થાત્ જેમ તે શુભાશુભ કર્મ અફળ જના નથી તેમ તેની નિવૃત્તિ પણ અફળ જવાયોગ્ય નથી માટે તે નિવૃત્તિરૂપ મોક્ષ છે એમ હે વિચક્ષણ ! તુ વિચાર

૯૦ કર્મસહિત અનતકાળ વિત્યો તે તે શુભાશુભ કર્મપ્રત્યેની જીવની આસક્તિને લીધે વીત્યો પણ તેના પર ઉદાસીન થવાથી તે કર્મફળ છેદાય, અને તેથી મોક્ષસ્વભાવ પ્રગટ થાય

૯૧ દેહાદિ સયોગનો અનુક્રમે વિયોગ તો થયા કરે છે, પણ તે પાછો ગ્રહણ ન થાય તે રીતે વિયોગ કરવામા આવે તો સિદ્ધસ્વરૂપ મોક્ષ સ્વભાવ પ્રગટે અને શાશ્વતપદે અનત આત્માનદ ભોગવાય

૯૨ મોક્ષપદ કદાપિ હોય તોપણ તે પ્રાપ્ત થવાનો કોઈ અવિરોધ એટલે યથાતથ્ય પ્રતીત થાય એવો ઉપાય જણાતો નથી, કેમકે અનત કાળનાં

કર્મો છે તે આવા અલ્પાયુષ્યવાળા મનુષ્યદેહથી કેમ છેદ્યા જાય ?

૮૩ અથવા કદાપિ મનુષ્યદેહના અલ્પાયુષ્ય વગેરેની શકા છોડી દઇએ, તોપણ મત અને દર્શન ઘણા છે અને તે મોક્ષના અનેક ઉપાયો કહે છે અર્થાત્ કોઈ કઈ કહે છે, અને કોઈ કઈ કહે છે તેમા કિયો મત સાચો એ વિવેક બની શકે એવો નથી

૮૪ બ્રાહ્મણાદિ કઈ જાતિમા મોક્ષ છે અથવા કયા વેષમા મોક્ષ છે એનો નિશ્ચય પણ ન બની શકે એવો છે કેમકે તેવા ઘણા ભેદો છે, અને એ દોષે પણ મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવાયોગ્ય દેખાતો નથી

૮૫ તેથી એમ જણાય છે કે મોક્ષનો ઉપાય પ્રાપ્ત થઈ શકે એવુ નથી માટે જીવાદિનુ સ્વરૂપ જાણવાથી પણ શુ ઉપકાર થાય ? અર્થાત્ જે પદને અર્થે જાણવા જોઇએ તે પદનો ઉપાય પ્રાપ્ત થવો અશક્ય દેખાય છે.

૮૬ આપે પાચે ઉત્તર કહ્યા તેથી સર્વાંગ એટલે બધી રીતે મારી શકાનુ સમાધાન થયુ છે પણ જો મોક્ષનો ઉપાય સમજુ તો સદ્‌ભાગ્યનો ઉદય ઉદય થાય (અત્ર 'ઉદય' ઉદય' બે વાર શબ્દ છે તે પાચ ઉત્તરના સમાધાનની થયેલી મોક્ષપ ની જિજ્ઞાસાનુ તીવ્રપણુ દર્શાવે છે)

૮૭ પાચે ઉત્તરની તારા આત્માને વિષે પ્રતીતિ થઈ છે, તો મોક્ષના ઉપાયની પણ એજ રીતે તને સહજમા પ્રતીતિ થશે અત્રે 'થશે' અને સહજ એ બે શબ્દ સદ્‌ગુરુએ કહ્યા છે તે જેને પાચ પ ની શકા નિવૃત્ત થઇ છે તેને મોક્ષોપાય સમ જવો કઈ કઠણજ નથી એમ દર્શાવવા તથા શિષ્યનુ વિશેષ જિજ્ઞાસુપણુ જાણી અવશ્ય તેને મોક્ષોપાય પરિણમશે એમ ભાસવાથી (તે વચન) કહ્યા છે એમ સદ્‌ગુરૂના વચનનો આશય છે

૮૮ કર્મભાવ છે તે જીવનુ અજ્ઞાન છે અને મોક્ષભાવ છે તે જીવના પોતાના સ્વરૂપને વિષે સ્થિતિ થવી તે છે અજ્ઞાનનો સ્વભાવ અધકાર જેવો છે તથી જેમ પ્રકાશ થતા ઘણા કાળનો

અધકાર જેતા નાશ પામે છે તેમ જ્ઞાનપ્રકાશ થતા અજ્ઞાન પણ નાશ પામે છે

૯૯ જે જે કારણો કર્મબધના છે, તે તે કર્મ બધનો માર્ગ છે અને તે તે કારણોને છેદે એવી જે દશા છે તે મોક્ષનો માગ છે ભવનો અત છે

૧૦૦ રાગ દ્વેષ અને અજ્ઞાન એનુ એકત્વ એ કર્મની મુખ્ય ગાઠ છે અર્થાત્ એ વિના કર્મનો બધ ન થાય તેની જેથી નિવૃત્તિ થાય તેજ મોક્ષનો માર્ગ છે

૧૦૧ સત્' એટલે અવિનાશી અને ચૈતન્ય મય એટલે સર્વભાવને પ્રકાશવારૂપ સ્વભાવમય અન્ય સવ વિભાવ અને દેહાદિ સયોગના આભા સથી રહિત એવો 'કેવળ એટલે 'શુદ્ધ આત્મા' પામિયે તેમ પ્રવર્ત્તાય તે મોક્ષમાર્ગ છે

૧૦૨ કર્મ અનત પ્રકારના છે, પણ તેના મુખ્ય જ્ઞાનાવરણાદિ આઠ પ્રકાર થાય છે તેમા પણ મુખ્ય મોહનીયકર્મ છ તે મોહનીયકર્મ હણાય તેનો પાઠ કહુ છુ

૧૦૩ તે મોહનીયકર્મ બે ભેદે છે—એક 'દર્શન મોહનીય' એટલે પરમાર્થને વિષે અપરમાર્થબુદ્ધિ અને અપરમાર્થને વિષે પરમાર્થબુદ્ધિરૂપ' બીજી 'ચારિત્રમોહનીય 'તથારૂપ પરમાર્થને પરમાર્થ જાણીને આત્મસ્વભાવમાં જે સ્થિરતા થાય તે સ્થિરતાના રોધક એવા પૂર્વ સંસ્કારરૂપ કષાય અને નોકષાય તે ચારિત્રમોહનીય દર્શનમોહનીયને આત્મબોધ, અને ચારિત્રમોહનીયને વીતરાગપણું નાશ કરે છે આમ તેના અચૂક ઉપાય છે કેમકે મિથ્યાબોધ તે દર્શન મોહનીય છે તેનો પ્રતિપક્ષ સત્યાત્મબોધ છે અને ચારિત્રમોહનીય રાગાદિક પરિણામરૂપ છે તેનો પ્રતિપક્ષ વીતરાગભાવ છે એટલે અંધકાર જેમ પ્રકાશ થવાથી નાશ પામે છે,—તે તેનો અચૂક ઉપાય છે—તેમ બોધ અને વીતરાગતા અનુક્રમે દર્શનમોહનીય અને ચારિત્રમોહનીયરૂપ અંધકાર ટાળવામાં પ્રકાશ સ્વરૂપ છે માટે તે તેનો અચૂક ઉપાય છે

૧૦૪ ક્રોધાદિ ભાવથી કર્મબંધ થાય છે, અને ક્ષમાદિક ભાવથી તે હણાય છે અર્થાત્ ક્ષમા રાખવાથી ક્રોધ રોકી શકાય છે, સરળતાથી માયા રોકી

તે જીવને મોક્ષમાર્ગનો જિજ્ઞાસુ કહીએ અર્થાત્ તે માર્ગ પામવાયોગ્ય કહીએ

૧૦૯ તે જિજ્ઞાસુ જીવને જો સદ્‌ગુરુનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત થાય તો તે સમકિતને પામે અને અતરની શોધમા વર્ત્તે

૧૧૦ મત અને દર્શનનો આગ્રહ છોડી દઈ જે સદ્‌ગુરુને લક્ષે વર્ત્તે તે શુદ્ધ સમકિતને પામે કે જેમા ભેદ તથા પક્ષ નથી

૧૧૧ આત્મસ્વભાવનો જ્યા અનુભવ, લક્ષ અને પ્રતીત વર્ત્તે છે તથા વૃત્તિ આત્માના સ્વભાવમા વહે છે ત્યા પરમાર્થે સમકિત છે

૧૧૨ તે સમકિત વધતી જતી ધારાથી હાસ્ય શોકાદિ જે કઈ આત્માને વિષે મિથ્યાભાસ ભાસ્યા છે તેને ટાળે અને સ્વભાવ સમાધિરૂપ ચારિત્રનો ઉદય થાય જેથી સર્વ રાગદ્વેષના ક્ષયરૂપ વીતરાગ પ મા સ્થિતિ થાય

૧૧૩ સર્વ આભાસરહિત આત્મસ્વભાવનુ જ્યા અખડ એટલે ક્યારે પણ ખડિત ન થાય, મદ ન થાય, નાશ ન પામે, એવુ જ્ઞાન વર્ત્તે તેને કેવળજ્ઞાન

કહીએ છીએ જે કેવળજ્ઞાન પામ્યાથી ઉત્કૃષ્ટ જીવ મુક્ત શારૂપ નિર્વાણ, દેહ છતાજ અને અનુભવાય છે

૧૧૪ કરોડો વર્ષનુ સ્વપ્ન હોય તોપણ જાગ્રત થતા તરત તે શમાય છે તેમ અનાદિનો વિભાવ છે તે આત્મજ્ઞાન થતા દૂર થાય છે

૧૧૫ હે શિષ્ય! દેહમા જે આત્મતા મનાઈ છે, અને તેને લીધે સ્ત્રી પુત્રાદિ સર્વમા અહમમત્વ પણુ વર્ત્તે છે તે આત્મતા જો આત્મામાજ મનાય, અને તે દેહાધ્યાસ એટલે દેહમા આત્મબુદ્ધિ તથા આત્મામા દેહબુદ્ધિ છે તે છૂટે, તો તું કર્મનો કર્ત્તા પણ નથી અને ભોક્તા પણ નથી, અને એજ ધર્મનો મર્મ છે

૧૧૬ એજ ધર્મથી મોક્ષ છે, અને તુંજ મોક્ષ સ્વરૂપ છો અર્થાત્ શુદ્ધ આ મપદ એજ મોક્ષ છે તું અનત જ્ઞાન દર્શન તથા અવ્યાબાધ સુખસ્વરૂપ છો

૧૧૭ તું દેહાદિક સર્વ પદાર્થથી જૂદો છે, કોઈમા આત્મદ્રવ્ય ભળતું નથી કોઈ તેમા ભળતુ નથી, દ્રવ્યે દ્રવ્ય પરમાર્થથી સદાય ભિન્ન છે માટે તું

શુદ્ધ છો બોધસ્વરૂપ છો ચૈતન્યપ્રદેશાત્મક છો, સ્વયંજ્યોતિ છો એટલે કોઈ પણ તને પ્રકાશતું ; નથી સ્વભાવેજ તું પ્રકાશસ્વરૂપ છો અને અવ્યાબાધ સુખનુ ધામ છો બીજુ કેટલું કહીએ ? અથવા ઘણું શુ કહેવુ ? ટુકામા એટલુજ કહીએ છીએ, જો વિચાર કર તો તે પ ને પામીશ

૧૧૮ સર્વ જ્ઞાનીઓનો નિશ્ચય અત્રે આવીને શમાય છે એમ કહીને સદ્ગુરૂ મૌનતા ધરીને સહજસમાધિમા સ્થિત થયા અર્થાત્ વાણીયોગની અપ્રવૃત્તિ કરી

૧૧૯ શિષ્યને સદ્ગુરૂના ઉપદેશથી અપૂર્વ એટલે પૂર્વ કોઈ દિવસ નહીં આવેલું એવુ ભાન આવ્યુ અને તેને પોતાનુ સ્વરૂપ પોતાને વિષે યથાતથ્ય ભાસ્યુ, અને દેહાત્મબુદ્ધિરૂપ અજ્ઞાન દૂર થયું

૧૨૦ પોતાનુ સ્વરૂપ શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ અજર, અમર, અવિનાશી અને દેહથી સ્પષ્ટ જૂદુ ભાસ્યુ

૧૨૧ જ્યાં વિભાવ એટલે મિથ્યાત્વ વર્ત્તે છે ત્યા મુખ્ય નયથી કર્મનુ કર્ત્તાપણુ અને ભોક્તાપણુ છે આત્મસ્વભાવમા વૃત્તિ વહી તેથી અકર્ત્તા થયો

૧૨૨ અથવા આત્મપરિણામ જે શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, તેનો નિર્વિકલ્પસ્વરૂપે કર્તા ભોક્તા થયો

૧૨૩ આત્માનું શુદ્ધપદ છે તે મોક્ષ છે, અને જેથી તે પમાય તે તેનો માર્ગ છે શ્રી સદ્ગુરુએ કૃપા કરીને નિગ્રંથનો સર્વ માર્ગ સમજાવ્યો

૧૨૪ અહો ! અહો ! કરૂણાના અપાર સમુદ્ર સ્વરૂપ આત્મલક્ષ્મીએ યુક્ત સદ્ગુરુ, આપ પ્રભુએ આ પામર જીવ પર આશ્ચર્યકારક એવો ઉપકાર કર્યો

૧૨૫ હું પ્રભુના ચરણ આગળ શું ધરૂં ? (સદ્ગુરુ તો પરમ નિષ્કામ છે એક નિષ્કામ કરૂણાથી માત્ર ઉપદેશના દાતા છે, પણ શિષ્યધર્મે શિષ્યે આ વચન કહ્યું છે) જે જે જગતમાં પદાર્થ છે તે સૌ આત્માની અપેક્ષાએ નિર્મૂલ્ય જેવા છે, તે આત્મા જેણે આપ્યો તેના ચરણ સમીપે હું બીજું શું ધરૂં ? એક પ્રભુના ચરણને આધીન વર્તું એટલું માત્ર ઉપચારથી કરવાને હું સમર્થ છું

૧૨૬ આ દેહ આદિ, શબ્દથી જે કંઈ મારૂં ગણાય છે, તે આજથી કરીને સદ્ગુરુ પ્રભુને

આધીન વર્ત્તો હું તેહ પ્રભુનો દાસ છુ દાસ છુ દીન દાસ છુ

૧૨૭ છએ સ્થાનક સમજાવીને હે સદ્ગુરૂ દેવ! આપે દેહાદિથી આત્માને, જેમ મ્યાનથી તરવાર જૂ઼ી કાઢીને બતાવીએ તેમ સ્પષ્ટ જૂ઼ો બતાવ્યો આપે મપાઈ શકે નહીં એવો ઉપકાર કર્યો

૧૨૮ છએ દર્શન આ છ સ્થાનકમાં શમાય છે વિશેષ કરીને વિચારવાથી કોઈ પણ પ્રકારનો સશય રહે નહીં

૧૨૯ આત્માને પોતાના સ્વરૂપનુ ભાન નહીં એવો બીજો કોઈ રોગ નથી સદ્ગુરૂ જેવા તેના કોઈ સાચા અથવા નિપુણ વૈદ્ય નથી સદ્ગુરૂ આજ્ઞાએ ચાલવા સમાન બીજુ કોઈ પથ્ય નથી, અને વિચાર તથા નિદિધ્યાસન જેવુ કોઈ તેનુ ઔષધ નથી

૧૩૦ જો પરમાર્થને ઇચ્છતા હો તો સાચો પુરૂષાર્થ કરો અને ભવસ્થિતિ આદિનુ નામ લઈને આત્માર્થને છેદો નહીં

૧૩૧ આત્મા અબધ છે, અસગ છે, સિદ્ધ છે, એવી નિશ્ચયમુખ્ય વાણી સાભળીને સાધન તજવા યોગ્ય નથી, પણ તથારૂપ નિશ્ચય લક્ષમાં રાખી સાધન કરીને તે નિશ્ચયસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવુ

૧૩૨ અત્રે એકાંતે નિશ્ચયનય કહ્યા નથી અથવા એકાતે વ્યવહારનય કહ્યો નથી, બેય જ્યા જ્યા જેમ ઘટે તેમ સાથે રહ્યા છે

૧૩૩ ગચ્છ, મતની કલ્પના છે તે સદ્‌વ્યવહાર નથી પણ આત્માર્થીના લક્ષણમા કહી તે દશા, અને મોક્ષોપાયમા જિજ્ઞાસુના લક્ષણ આદિ કહ્યા તે સદ્‌વ્યવહાર છે જે અત્રે તો સક્ષેપમા કહેલ છે પોતાના સ્વરૂપનુ ભાન નથી અર્થાત્ જેમ દેહ અનુભવમા આવે છે તેવો આત્માનો અનુભવ થયો નથી દેહાધ્યાસ વર્ત્તે છે અને જે વૈરાગ્યાદિ સાધન પામ્યાવિના નિશ્ચય પોકાર્યા કરે છે, તે નિશ્ચય સારભૂત નથી

૧૩૪ ભૂતકાળમા જે જ્ઞાનીપુરુષો થઈ ગયા છે, વર્ત્તમાનકાળમાં જે છે, અને ભવિષ્યકાળમા થશે તેને કોઇને માર્ગનો ભે' નથી, અર્થાત્ પરમાર્થેનં

સૌનો એક માર્ગ છે અને તેને પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય વ્યવહાર પણ તેજ પરમાર્થસાધકરૂપે દેશ કાળા દિને લીધે ભેદ કહ્યો હોય છતા એક ફળ ઉત્પન્ન કરનાર હોવાથી તેમાં પણ પરમાર્થે ભેદ નથી

૧૩૫ સર્વ જીવને વિષે સિદ્ધ સમાન સત્તા છે પણ તે તો જે સમજે તેને પ્રગટ થાય તે પ્રગટ થવામા સદ્‌ગુરૂની આજ્ઞાથી પ્રવર્તવુ, તથા સદ્‌ગુરૂએ ઉપદેશેલી એવી જિનદશાનો વિચાર કરવો, તે બેય નિમિત્ત કારણ છે

૧૩૬ સદ્‌ગુરૂઆજ્ઞા આદિ તે આત્મસાધનના નિમિત્ત કારણ છે અને આત્માના જ્ઞાન દર્શનાદિ ઉપાદાન કારણ છે એમ શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે તેથી ઉપાદાનનુ નામ લઈ જે કોઈ તે નિમિત્તને તજશે તે સિદ્ધપણાને નહીં પામે અને ભ્રાંતિમા વર્ત્યા કરશે કેમકે સાચા નિમિત્તના નિષેધાર્થે તે ઉપાદાનની વ્યાખ્યા શાસ્ત્રમા કહી નથી પણ ઉપાદાન અજાગ્રત રાખવાથી તારૂં સાચા નિમિત્ત મળ્યા છતા કામ નહીં થાય માટે સાચા નિમિત્ત મળ્યે તે નિમિત્તને અવલબીને ઉપાદાન સન્મુખ કરવુ, અને

પુરૂષાર્થરહિત ન થવું, એવો શાસ્ત્રકારે કહેલી તે વ્યાખ્યાનો પરમાર્થ છે

૧૩૭ મુખથી નિશ્ચયમુખ્ય વચનો કહે છે પણ અતર્થી પોતાનેજ મોહ છૂટ્યો નથી, એવા પામર પ્રાણી માત્ર જ્ઞાની કહેવરાવવાની કામનાએ સાચા જ્ઞાની પુરૂષનો દ્રોહ કરે છે

૧૩૮ દયા શાતિ સમતા ક્ષમા સત્ય ત્યાગ અને વૈરાગ્ય એ ગુણો મુમુક્ષુના ઘટમા સદાય સુજાગ્ય એટલે જાગ્રત હોય અથાત્ એ ગુણોવિના તો મુમુક્ષુપણુ પણ ન હોય

૧૩૯ મોહભાવનો જ્યા ક્ષય થયો હોય અથવા જ્યા મોહ દશા બહુ ક્ષીણ થઈ હોય ત્યા જ્ઞાનીની દશા કહીએ અને બાકી તો જેણે પોતામા જ્ઞાન માની લીધુ છે, તેને ભ્રાતિ કહીએ

૧૪૦ સમસ્ત જગત્ જેણે એંઠ જેવુ જાણ્યુ છે અથવા સ્વપ્ન જેવુ જગત્ જેને જ્ઞાનમા વર્ત્ત છે તે જ્ઞાનીની દશા છે બાકી માત્ર વાચાજ્ઞાન એટલે કહેવા માત્ર જ્ઞાન છે

૧૪૧ પાચે સ્થાનકને વિચારીને જે છઠ્ઠે સ્થાનકે વર્ત્તે એટલે તે મોક્ષના જે ઉપાય કહ્યા છે તેમા પ્રવર્ત્તે તે પાચમુ સ્થાનક એટલે મોક્ષપદ તેને પામે

૧૪૨ પૂર્વપ્રારબ્ધયોગથી જેને દેહ વર્ત્તે છે પણ તે દેહથી અતીત એટલે દેહાદિના કલ્પનારહિત આત્મામય જેની દશા વર્ત્તે છે તે જ્ઞાનીપુરૂષના ચરણકમળમા અગણિત વાર વદન હો !

શ્રીમત્સદ્ગુરૂચરણાર્પણમસ્તુ.

(૩૬)

ક્ષમાપના

હે ભગવન્ ! હું બહુ ભૂલી ગયો મે તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમા લીધા નહીં મેં તમારા કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો વિચાર કર્યો નહીં તમારા પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીલને સેવ્યુ નહીં તમારાં કહેલા દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મ ઓળખ્યા નહીં હે ભગવન્ ! હું ભૂલ્યો આથડ્યો-રઝળ્યો અને અનંત સંસારની વિટમ્બનામાં પડ્યો છું હું પાપી છું હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છું હે પરમાત્મા ! તમારા કહેલા તત્ત્વવિના મારો મોક્ષ નથી હું નિરંતર પ્રપંચમા પડ્યો છું અજ્ઞાનથી અંધ થયો છું મારામા વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઢ છું, હું નિરાશ્રિત છું અનાથ છું નિરાગી પરમાત્મા ! હવે હું તમારું તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનુ શરણ ગ્રહું છું મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઉં એ મારી અભિલાષા છે

આગળ કરેલા પાપોનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરૂં છઉં જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઉંડો ઉતરૂં છઉં તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે તમે નિરાગી નિર્વિકારી સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ સહજાનંદી અનંતજ્ઞાની અનંત દર્શી અને ત્રૈલોક્યપ્રકાશક છો હું માત્ર મારા હિતને અર્થ તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહું છઉં એક પળ પણ તમારા કહેલા તત્ત્વની શંકા ન થાય તમારા કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું એજ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાઓ ! હે સર્વજ્ઞ ભગવન્ ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઇ અજાણ્યું નથી માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છું છઉં

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિઃ

વિ સં ૧૯૪૧

શુદ્ધિપત્રક.

વાચકે પ્રથમથી નીચે પ્રમાણે સુધારી લઇ આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરવો આ શુદ્ધિ પત્રક શ્રીમ. ગજ્યેંદ્ર તથા હસ્તાક્ષર શ્રી મ. ગુરૂ પ્રમાદ યથો Cપરથી બનાવવામા આવેલ છે

પાનુ	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૭	૧	મહાન	મહાન્
૧૭	૫	ઉધરાવનાર	ઉધરાવનાર
૧૨	૧૦	પશ્ચાનાપ	પશ્ચાત્તાપ
૧૪	૯	સચ્ચિદાન	સચ્ચિદાનંદ,
૧૫	૧૪	નહિ	નહીં
૨૪	૧૦	પીડે	પીડે નહીં
૨૮	૧૫	ચાહનુ	ચહાનુ
૩૦	૧૪	નહીં.	નહીં (?)
૪૭	૧૫	નહિ	નહીં
૫૫	૧૫	ઉજવળ	ઉજ્જવળ
૫૬	૧૩	સમકિ	સમકિત
૫૭	૧૭	અમુલ્ય	અમૂલ્ય

પાનું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬૨	૬	"હું'	'હું"
૬૭	૧૫	ફુટે છે	છૂટે છે
૬૩	૧૬	જગાત	જગત્
૬૪	૧૦	નહિ	નહીં
૬૫	૧૧	ક્રિવા	ક્રિયા
૬૫	૧૮	વરતુ	વસ્તુ
૬૬	૭ ૮	ફુટક	છૂટક
૬૬	૮	બને	મને
૭૦	૧૨ ૧૩	અતર	અતર્
૮૭	૬		૧૯૪૫
૮૮	૬	નહિ	નહીં
૯૭	૧૯	જા	બીજા
૧૦૧	૩	પદ્ધનિ	પદ્ધતી
૧૦૧	૧૬	વનસ્પતિ	વનસ્પતી
૧૦	૧૨	આશાતનાએ	આસાતનાએ,
૧૦૮	૧૭	તત્વાર્થે	તત્વાર્થ
૧૧૩	૮	જીન	જિન
૧૧૪	૬,૭	જીન	જિન

પાનું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૧૬	૧૦	જીને	જિને
૧૩૩	૮	જીનવરની	જિનવરની
૧૩૩	૧૩	જીનનો	જિનનો
૧૪૧	૫	આત્મા તારો !	આત્મ તારો !
૧૪૧	૧૪	વ્યથ	વ્યર્થ
૧૪૪	૭	શિથિયેશનુ	મિથિયેશનુ
૧૪૮	૧૩	સ્થિત	સ્થિતિ
૧૫	૧૮	સદ્ગુણ	સદ્ગુણ
૧	૧૦	પુદ્ગલ	પુ_ગલ
૧૭૫	૮	ધ ય૦૮	ધન્ય૦ ૭
૧૭૮	૧૦	જગત	જગત્
૧૭_	૨	તદ	તદ્
૧૮૮	૧૬	ધર્મ	મર્મ (ધર્મ ?)
૧'૧	/	નિત્યો	વીત્યો
૧'૪	૬	દ્દૂર	દુર
૧૯૬	૧૭	ગચ્છ	ગછ
૧૯૮	૮	વત્તમાન	વર્તમાન
૨૧૯	૧	સ્થિતિમા	સ્થિતિમા